

Broedvogels in de Gelderse Poort in 2007

trends vanaf 1990 en recente ontwikkeling 2002-2007

Frank Majoor, Vincent de Boer & Jan van Diermen

SOVON-inventarisatierapport 2008/03
in opdracht Staatsbosbeheer, regio Oost

Inhoudsopgave

Inleiding	3
werkwijze	3
Weer en waterstand	4
Dankwoord	6
Roerdompactie	7
Watervogels	8
Moerasvogels	27
Pioniervogels	41
Weidevogels	48
Struweelvogels	63
Bosvogels	72
Cultuurvogels	87
Evaluatie/Aanbevelingen/Conclusies	96
Verantwoording	96
Bijlage: besproken soorten met paginanummer	97

Inleiding

Dit rapport is het derde rapport over de Broedvogels van de Gelderse Poort en is geschreven in opdracht van Staatsbosbeheer regio Oost. Stichting Ark heeft bijgedragen aan de drukkosten van het rapport voor de vrijwilligers.

Het rapport heeft een tweeledig doel. Ten eerste om een overzicht te geven van de broedvogels in 2007 en ten tweede om een beschrijving te geven van de recente aantalontwikkelingen. Dit rapport sluit daarbij aan op vorige rapport *Vogels in de Gelderse Poort, deel 1: broedvogels 1960-2000* (Faunawerkgroep Gelderse Poort 2002). Voor een uitgebreide gebiedsbeschrijving wordt verwezen naar dit rapport.

Evenals in het vorige rapport komen achtereenvolgens de soortgroepen Watervogels, Moerasvogels, Pionier vogels, Weidevogels, Struweelvogels, Bosvogels en Cultuurvogels aan bod (zie ook bijlage...). Per soortgroep worden, na twee inleidende pagina's, de verschillende soorten besproken. Er is voor gekozen om alleen soorten te bespreken welke jaarlijks vlakdekkend zijn geteld. Per soort is alle informatie op één pagina samengevat. Op deze pagina staat bovenaan een grafiek van de landelijke BMP-trend versus de trend in de Gelderse Poort. Het jaar 2006 is voor deze index op 100 gezet. Voor 2007 is de landelijke BMP trend nog niet beschikbaar, dus deze ontbreekt in de grafiek. Daaronder wordt in een grafiek het aantal broedparen per deelgebied weergegeven. Het gaat om de Ooijpolder inclusief uiterwaarden, de uiterwaarden ten noorden van de Waal en de

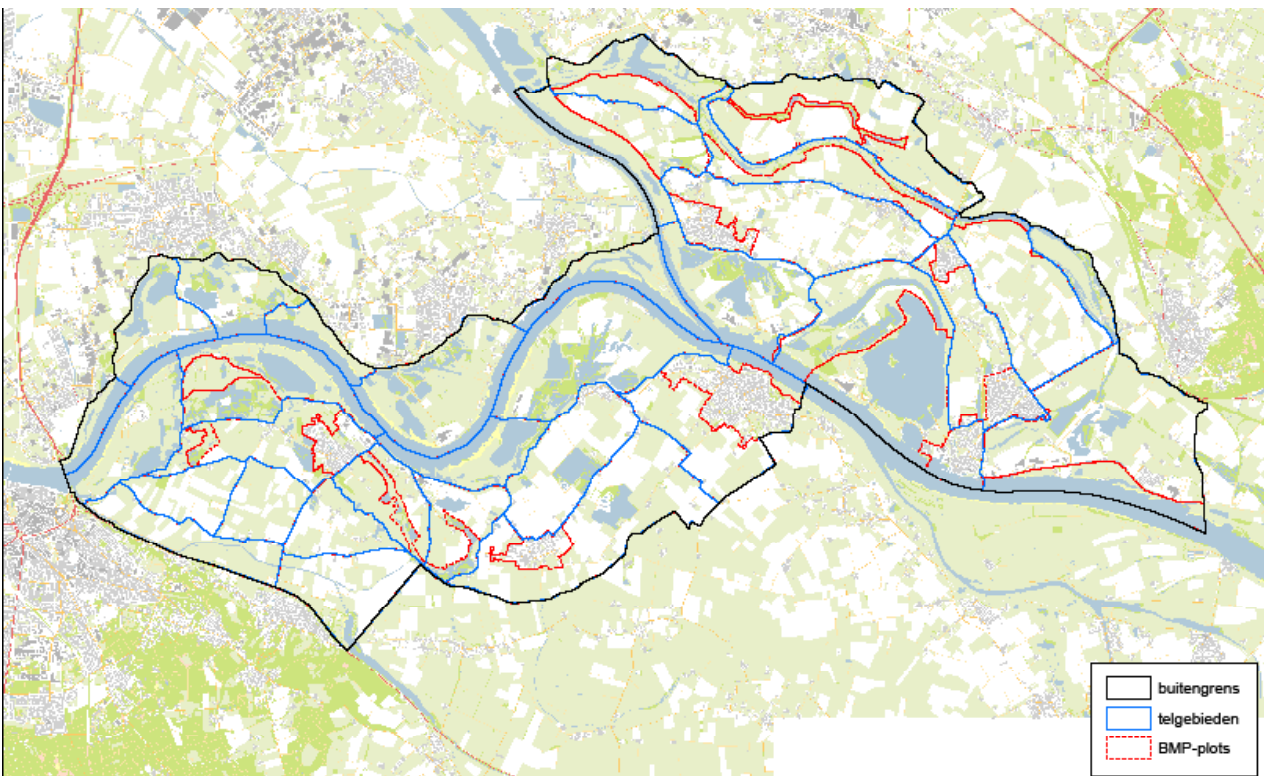
Rijnstrangen inclusief omliggende polders van de oude winterdijk tot en met de uiterwaarden (zie kaart). Het beginjaar wisselt van soort tot soort, afhankelijk vanaf wanneer deze systematisch geteld is.

Per soort wordt het aantal broedparen voor de periode 2002-2007 gegeven. Eigenlijk zou dit in aansluiting op het vorige rapport vanaf 2001 moeten zijn. Echter in 2001 was de telling onvolledig door de MKZ-crisis. Daarom ontbreekt in veel grafieken dan ook het getal voor dit jaar. In de soorttekst wordt vooral ingegaan op het afgelopen broedseizoen en worden de meest opvallende ontwikkelingen ten opzichte van de landelijke trend besproken, evenals de afzonderlijke trends in de drie deelgebieden. De stippenkaart onderaan de pagina bij de soortteksten geeft de verspreiding van de soort in 2007 weer.

Werkwijze

Het gebied is opgedeeld in 32 telgebieden. Deze telgebieden zijn veelal opgedeeld in verschillende BMP plots (zie kaart). Deze verdeling is gebaseerd op biotoop (uiterwaarden, moeras, dorp of overig agrarisch cultuur landschap) om de BMP trends beter vergelijkbaar te maken.

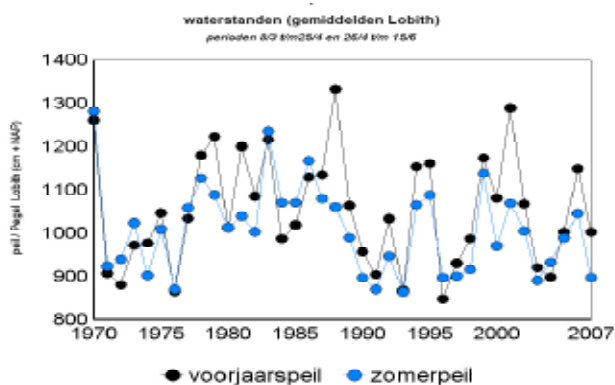
De meeste telgebieden worden geïnventariseerd door vrijwilligers. In totaal werken maar liefst 50 vrijwilligers aan deze inventarisatie mee. Vier tot zes plots worden jaarlijks geïnventariseerd door de Provincie Gelderland in het kader van het Meetnet Broedvogels Zoete Rijkswateren, het Meetnet Weidevogels en de monitoring van natuurontwikkeling.

Het onderhavige inventarisatieproject is opgezet binnen een samenwerkingsverband van de Vogelwerkgroepen Arnhem en Nijmegen. Frank Majoor is coördinator van het project en fungeert als stand-in bij ziekte van tellers, hij is hiertoe voor circa 35 dagen per jaar aangesteld bij SOVON Vogelonderzoek Nederland. De coördinatie wordt gefinancierd door de Provincie Gelderland, Staatsbosbeheer regio Oost, Waterschap Rijn en IJssel, Stichting Twickel en Stichting Ark.

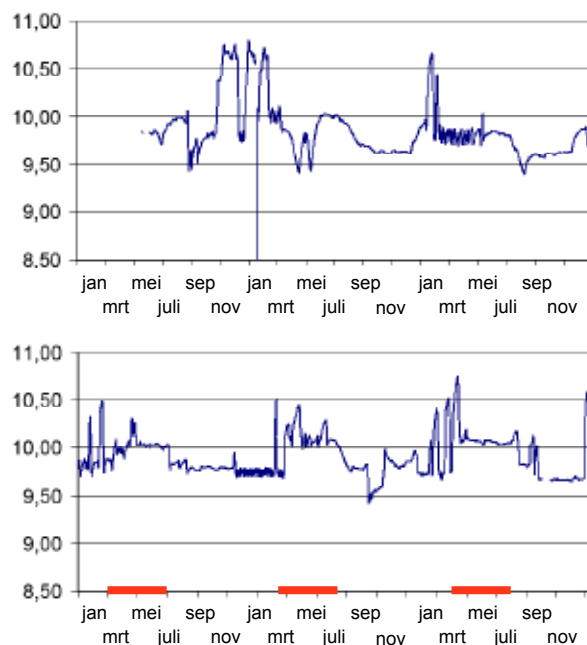
Weer en waterstand

Het weer en het rivierpeil zijn van grote invloed op de broedvogelstand. Het rivierpeil heeft zowel direct effect door de inundatie van uiterwaarden als indirect door kwel via zandbanen naar binnendijks gebied (berucht in dit opzicht zijn de waterstanden in de Groenlanden in de Ooijpolder) of door een aan het rivierpeil gekoppeld peilregime (Rijnstrangen).

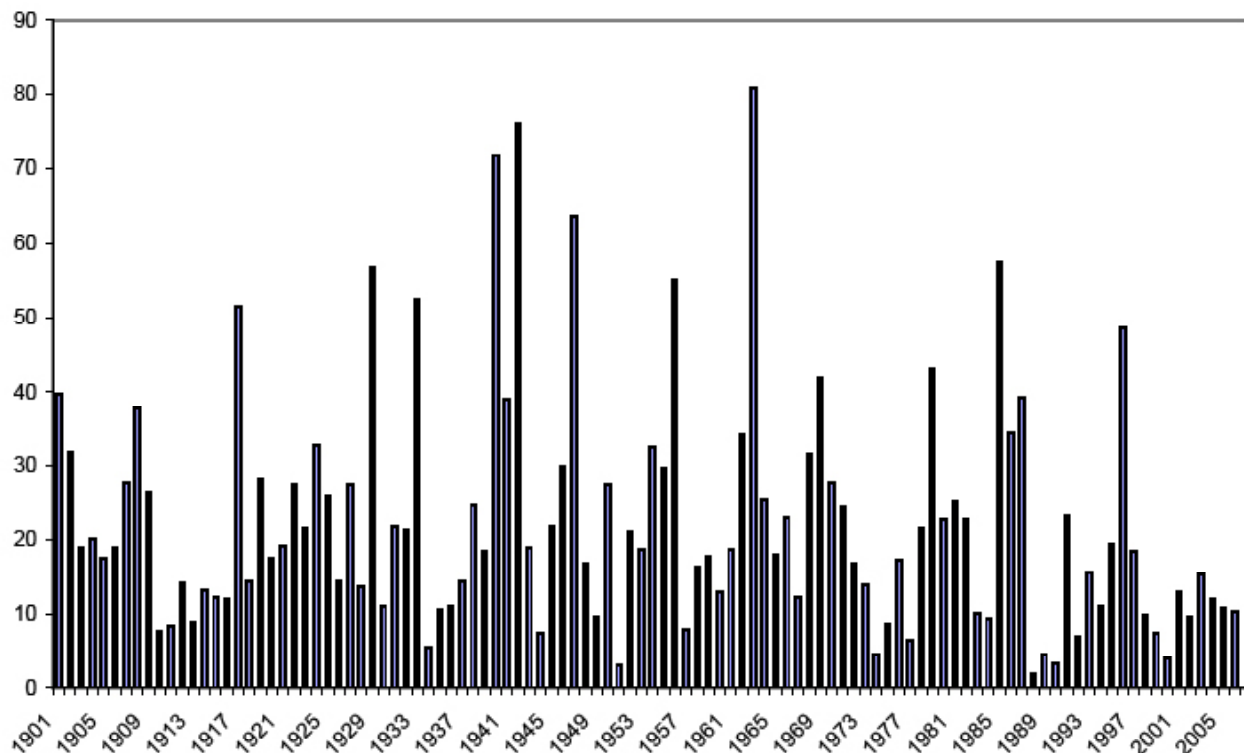
Grafiek waterstand Rijn bij Lobith 1990-2007

De invloed van hoogwaters (zowel de hoogte als de duur) is de afgelopen 30 jaar herkenbaar geweest in jaareffecten bij verschillende soorten moeras- en weidevogels. In de grafiek op deze pagina is de waterstand van de Rijn gedurende het broedseizoen weergegeven. Wat hiervan uiteindelijk de directe gevolgen zijn qua overstrooming van de uiterwaarden is af te leiden uit de tabel op pagina 5. Indien de uiterwaarden gedurende het broedseizoen overstroomd gaan vele legsels verloren, maar ontstaat er tegelijkertijd geschikt habitat voor

Grafiek waterstand Rijnstrangen Kandia 2002-2004, boven (voor verhoging zomerpeil) en 2005-2007, onder (na verhoging zomerpeil, in rood)

4

IJnsen-wintergetal voor de periode 1901-2007. Hoe hoger het IJnsen-getal, hoe strenger de winter.

schaarse soorten als Zomertaling en Porseleinhoen. Qua weer zijn vooral de strenge winters bepalend voor de stand van met name enkele soorten standvogels en trekken hete droge of koele natte zomers hun spoor in de broedvogelwereld. De strengheid van de winters is goed te zien in de grafiek van het IJnsengetal, zie vorige pagina (getal voor de voorstrengheid van de winter op basis van het aantal vorstdagen, ijsdagen en “zeer koude” dagen). Vooral soorten als Roerdomp en IJsvogel zijn zeer gevoelig voor strenge winters. Aangezien strenge winters de laatste jaren geheel ontbreken zou het met deze soorten goed moeten gaan.

Weer 2007

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het

inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperatuur zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt, zeker bij vogels, ook af bij hoge temperaturen. Vandaar een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2007 aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI.

Maart 2007 was zeer zacht en zonnig met een gemiddelde temperatuur van 8,0 °C tegen 5,6 °C normaal. Het aantal vorstdagen bedroeg drie en lag derhalve ruim onder het gemiddelde van negen. De neerslaghoeveelheden waren normaal. Het aantal zonuren is gemiddeld over het land uitgekomen op 183 tegen een langjarig gemiddelde van 115 uur. Daarmee was maart zeer zonnig.

April 2007 was een echte recordmaand: het was in heel Nederland extreem zacht, droog en zonnig.

Overstromingstabel van de uiterwaarden in de Gelderse Poort in relatie met het rivierpeil (in cm boven NAP) bij Lobith.

peil	instroom en overstroming		
1100	Strong Loosveldt stroomt in via vervallen sluisje	1470	Zomerlaade aan westzijde Gendies waard overstroomt Polderijs Groenlanden stroomt in
1110	Meeste Waalolijven juist onder water		
1150	Laagte Koopmanswaard loopt vol	1480	Zomerlaade t.h.v. Millingerduin stroomt over Hoogste delen dars rond zandplas Millingerwaard onder Bieportpeil stroomt bovenstrooms in
1200	Loosveldt en Kande van eikou geestheden door water		
1225	Weg door Keldersdam waard (bij open sluis) rilt onder Zandplas Gendies waardi stroomt in	1490	Hoogste toppen rivierduin Gendies waard gaan onder
	Panierplaats onder Waalbrug Nijmegen gaat onder		
1240	Koopmanswaard stroomt benedenstrooms in	1500	In Loosveldt loopt weg dijch-havenzathe onder
1250	Weg naar Bieportpeil overstroomt	1510	Bemmelde waard stroomt een bovenstroomse kant in
1310	Instroomen Loosveldt. Loosveldt uit de vaart	1520	Hoogste delen van de Pula, Bieportpeil gaan onder Laagste deel veenweg Bieportpeil Kerner stroomt over
1320	Drampelniveau sluis in Millingerduin		
1335	Meinerveldt stroomt bovenstrooms in	1550	Hoogste toppen rivierduin Kelders waard gaan onder Kelderswaard : hoge kop lange Waal gaat onder Lilaars punt Koopmanswaard rilt geteisterd
1340	Overboording van Meinerveldtse dwarsstraat	1580	Overveel rond Oelenbrandersbos stroomt over
1350	Meinerveldt stroomt benedenstrooms in	1590	Laagste grachten delen rond steenfabrik Loosveldt gaan onder
	Kandiesplas loopt via zuidzijde in	1620	Zandduin uitlands Pannederdams Kop gaat onder Overveel in zomerlaade bij Pesta stroomt over
1365	Overveel bij inlaatsluis Millingerduin stroomt in		
1400	Dars tussen Kandiesplas en Laagste loopt over Koopmanswaard: hoge kop lange Waalover rilt geteisterd	1630	Hoge zomerlaade O-zijde Gendies waard overstroomt Polderijs rond voormalige Gendies-sluis Gendies stroomt in
1420	Dars Oude Waal (weg naar Vlietberg) stroomt over Weg naar Bieportpeil stroomt over Weg naar eikenfabrik Loosveldt gaat onder Hoogste delen westzijde van Meinerveldt onder water Veer Doornikrug uit de vaart (soms pas bij 1500)	1640	Tweede Groenlanden overstroomt
		1670	Hoge weide, oostzijde van Oelenbrandersbos gaat onder
1430	Laagste deel (O-zijde) Delfensdijk Bemmel onder Hoogste delen Kelderswaard (o.a. Koopmans) en rivierduin Loosveldt gaan onder	1680	Hoogste delen Millingerduin gaan onder
1450	Dars Keldersdam waardi stroomt over Hoogste delen Nijmegen Stederswaard gaan onder	1690	Millingerduin overstroomt
		1700	Wiel bij de Bieport overstroomt
1480	Dars Keldersdam waardi stroomt over Hoogste delen Nijmegen Stederswaard gaan onder	1730	Hoogste delen van Zandberg, Gendies waard, onder
1490	Hoogste delen Lantse waard bij Port Lant gaan onder Waalwaide Nijmegen overstroomt	1740	Kaarsuur Nijmegen Waalwaide overstroomt Hoge delen Kelderswaard gaan onder
		1750	Dars achter treichule Kieverland gaat onder

Met een gemiddelde temperatuur van 12,6 ° C tegen 8,0 ° C was april 2007 veruit de zachtste sinds mensenheugenis. Er werden zeven zomerse dagen met een temperatuur van boven de 25 graden geregistreerd (het oude record stond op drie). Het aantal warme dagen kwam deze maand uit op het recordaantal van 14 dagen tegen normaal twee. April was voorts uitzonderlijk droog: gemiddeld viel er slechts 0,4 mm tegen 44 mm normaal. Mei 2007 was warm, zeer nat en kende een normaal aantal zonuren. Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 13,7 ° C tegen een langjarig gemiddelde van 12,3 ° C was het aan de warme kant. Veel uitschieters waren er niet: er werd in De Bilt slechts één zomerse dag geregistreerd tegen drie gemiddeld. Met een landelijk gemiddelde van 104 mm neerslag tegen 57 mm normaal was mei zeer nat. Juni 2007 was erg warm, maar tevens nat en vrij

somber. Met een gemiddelde temperatuur van 17,0 ° C tegen 14,9 ° C normaal eindigde juni op een gedeelde vijfde plaats in de rij van warmste junimaanden sinds 1901. In De Bilt werden in totaal 22 warme dagen (maximumtemperatuur 20,0 ° C of hoger) geregistreerd tegen een langjarig gemiddelde van 12. Met gemiddeld over het land 96 mm neerslag tegen een langjarig gemiddelde van 71 mm was juni aan de natte kant. Juli 2007 was zeer nat, aan de sombere kant en vrij koel. Vrijwel de gehele maand bepaalden depressies het weer. Met een landelijk gemiddelde van 155 mm was het de op één na natste julimaand sinds 1906. Normaal valt er gemiddeld over het land 70 mm. De meeste neerslag viel in de westelijke helft van het land, de minste in het zuidoosten. Met een gemiddelde temperatuur van 16,8 ° C tegen normaal 17,1 ° C was juli aan de koele kant.

Dankwoord

Zonder de inspanning van de vele vrijwillige en andere waarnemers was dit project niet mogelijk. We willen de volgende personen dan ook bedanken voor hun inzet en zijn hierbij hopelijk volledig voor wat betreft de laatste jaren: Gerard van Aalst, Bram Aarts, Bas van Balen, Bart Beekers, Johan Bekhuis, Vincent de Boer, Loes van den Bremer, Harvey van Diek, Jan van Diermen, Erik van Dijk, Louis Dolmans, Max van Dongen, Peter Eekelder, Erik Ernens, Minne Feenstra, Ruud Foppen, Barend van Gemerden, Sjak Gielen, Marc de Haan, Maarten Hageman, Jan Hartog, Jan Haverkamp, Arjan Hell, Greta van Hoorn, Peter Hoppenbrouwers, Herman Jansen, Jan Jacobs, Olaf Klaassen, Tjarda de Koe, Jeroen Kok, Gijs Kurstjens, Nico Leenders, Guus Leufkens, Frank Majoer, Dick Nadorp, Hans Quaden, Wim-Paul van der Ploeg, Ruud Reddingus, Hennie Reijnen, Frank Saris, Frans Schepers, Jan

Schoppers, Alex Schotman, Henk Sierdsema, Henk Tamerius, Twan Teunissen, Chris van Turnhout, Bram Ubels, Cor de Vaan, Peter Verbeek, Petra Verburg, Roy Verhoef, Rob Vogel, Berend Voslammer, Michiel van der Weide, Remco Wester, Frank Willems, Erik van Winden, Edwin Witter, Dirk Zoetebier, Ronald Zollinger en Jeroen van Zuijlen. De sfeer onder de deelnemers is levendig, positief en geëngageerd. De mengeling van professie en liefhebberij bewerkstelligt een chemie die het project zijn lange adem geeft.

Tot slot wordt Jaap Rouwenhorst bedankt voor het doorlezen, corrigeren en aanvullen van eerdere versies. Peter van Horssen, Jeroen Nienhuis, Dries Oomen, Jan Polman en Erik van Winden worden bedankt voor ondersteuning bij het maken van de grafieken en kaartmateriaal.

De Roerdompactie

Aanleiding

Het voortbestaan van moerasvogels, waarvan de Roerdomp het boegbeeld is, is in hoge mate afhankelijk van de waterhuishouding in de Rijnstrangen. Het waterpeil in dit gebied is jaren lang, met een minimum stand van rond de 9.75 m + NAP, te laag geweest voor de kritische moerasvogels. De waterstand in de Rijnstrangen is al vele jaren een onderwerp van discussie tussen beheerders, boeren en beleidsmakers. In de winter van 2001/2002 is geëxperimenteerd met een

hoger -winter- peil op de Oude Rijn. We hadden de hoop dat het verhogen en fluctueren van de waterstand een gunstige invloed zou hebben. Maar het experiment bleef beperkt tot één winter. In 2003 ging het echter helemaal mis. Gedurende het broedseizoen heeft de uitlaat bij Kandia twee maal (half april en half mei) niet goed gefunctioneerd, waardoor het gebied tot twee maal toe min of meer droog viel (peil 9.45 m + NAP). Naar aanleiding van het uitsterven van de Roerdomp in 2004 is een actie georganiseerd.

Verslag Roerdompactie (maart 2005)

Op maandag 11 oktober 2004 hebben we een actie georganiseerd voor een beter waterpeilbeheer in de moerassen van de Gelderse Poort. De actie vond 's avonds rond zonsondergang plaats bij het Bergse Hoofd. De opkomst was prima met ongeveer 55 personen, waaronder mensen van Provincie Gelderland, Landinrichtingscommissie Gelderse Poort Oost, Staatsbosbeheer, Gelderse Milieufederatie, Vogelbescherming, Ark en de Vogelwerkgroepen.

Jeroen Helmer had een prachtige twee meter hoge Roerdomp gemaakt van wilgentakken en riet. Deze is, drijvend op een vlot, door Martin Bons van Provincie Gelderland vastgelegd aan een paal juist oost van de brug. Hier is de vogel blijven liggen als symbool voor de inspanningen die de betrokken partijen zullen plegen om het beheer voor moerasvogels te verbeteren. Er zijn opnamen gemaakt voor Radio Gelderland en TV Gelderland. Op Radio Gelderland is uitgebreid aandacht besteed aan het onderwerp en op TV Gelderland is het item opgenomen in het nieuws.

Al tijdens de actie raakten de aanwezige betrokken partijen in gesprek en in de loop van de winter is het overleg op verschillende niveaus voortgezet. Vanuit de VWGs, Vogelbescherming, SBB, Milieufederatie enz. is een voorstel ingediend om voorlopig (dus

los van discussies over waterberging enz enz) het voorjaarspeil (15 maart - 15 juli) te verhogen van c. 9,75 (wat het afgelopen jaren was) naar 10,0-10,40m NAP. Het lijkt niet veel, 25cm, maar het is genoeg om 20 ha min of meer droog riet (maaiveld = waterpeil) in waterriet (25 cm water boven maaiveld) te veranderen. Voor o.a. roerdomp maakt dit het verschil tussen zeg maar wachten tot de vos langs komt of veilig broeden, met daarnaast natuurlijk grote effecten voor hoeveelheid voedsel (vis, amfibieën) in het riet en vegetatieontwikkeling.

Enkele paar dagen voor aanvang van het broedseizoen 2005 kwam het groene licht van het waterschap Rijn en IJssel. Het bestuur is akkoord met een peilverhoging naar 10,0m NAP. Vanaf 15 maart 2005 is dit peil ingesteld. Voor 2006 en verder wordt nog nader gekeken wat de exacte schade voor met name de landbouw zal zijn. Naar verwachting krijgt zo'n 4 ha enige "natschade". Dit lijkt goed te overzien. Het Waterschap heeft toegezegd borg te staan voor eventuele schade. Hopelijk zijn we nog op tijd geweest, keert de Roerdomp weer terug in de Gelderse Poort en blijven andere soorten als Grote Karekiet behouden. Ondergetekenden zullen zich, samen met vele anderen, blijven inzetten voor een gunstig waterbeheer in alle moerassen in de Gelderse Poort.

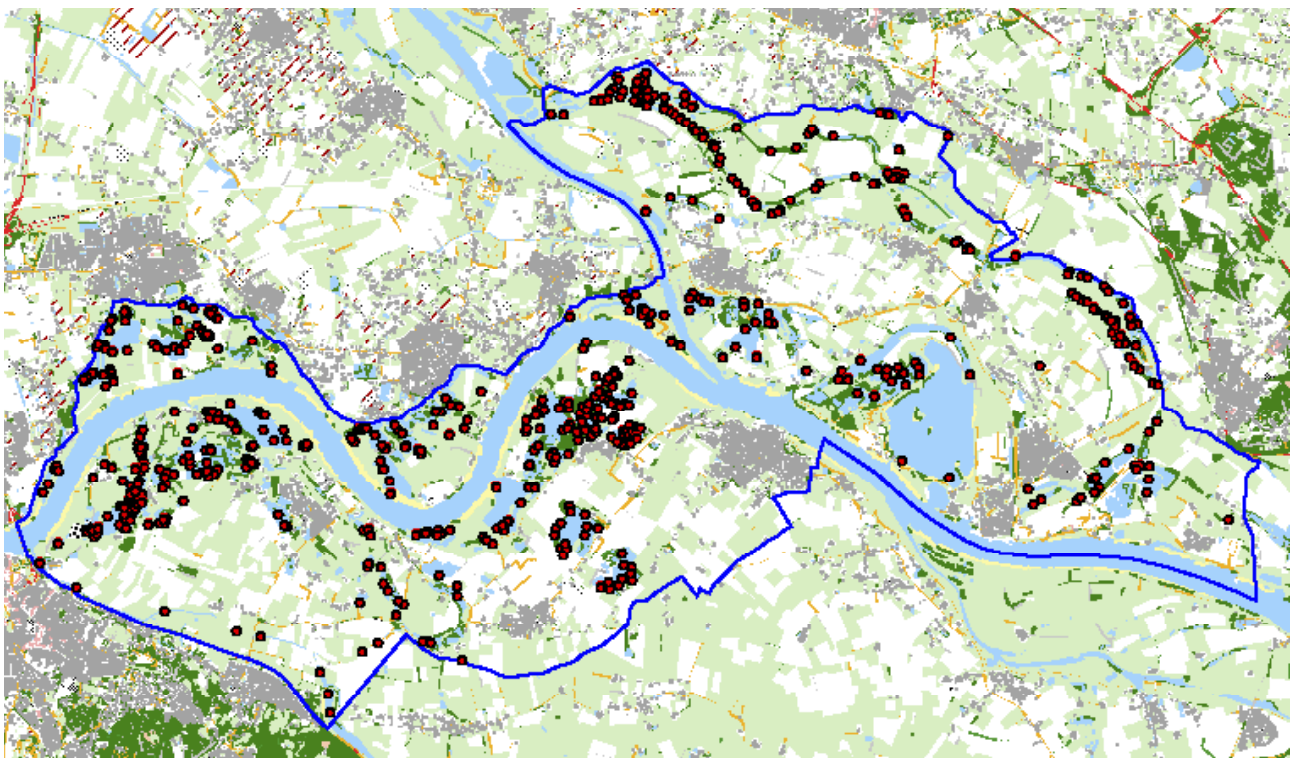

Watervogels

Tot de watervogels worden 36 soorten gerekend, waarvan er twee ook als weidevogel (Slobeend, Zomertaling) en één als pionier (Bergeend) beschouwd kunnen worden. Exoten zijn goed vertegenwoordigd in deze groep, met soorten als Grote Canadese Gans, Nijlgans, Casarca, Brandgans en Kolgans. Qua aantallen zijn de watervogels goed vertegenwoordigd in de Gelderse Poort en het onderzoeksgebied herbergt belangrijke regionale populaties van bijvoorbeeld Dodaars, Aalscholver, Slobeend en Zomertaling. Daarnaast herbergt de Gelderse Poort een aanzienlijk deel van de Nederlandse populatie Zwarte Sterns. In het algemeen is de trend in deze groep stabiel tot (sterk) toenemend. Vooral Grote Canadese Gans, Grauwe Gans en Krakeend nemen recent sterk in aantal toe.

Fluctuaties in aantallen en verspreiding hangen in grote lijnen af van het waterpeil. De verhoging van het zomerpeil in de Rijnstrangen lijkt een positieve invloed te hebben op de Dodaars. Een combinatie van wisselende rivierwaterstanden, graafwerkzaamheden en het recent uitblijven van strenge winters zorgt voor een goede populatie Ijsvogels.

Onderstaande kaart toont de belangrijkste broedgebieden voor watervogels in de Gelderse Poort. Kerngebieden zijn vooral de wat ondiepere plassen en strangen als de Oude Waal Ooijpolder, Millingerwaard en Rijnstrangen. Grote open zandwinplassen (zoals de Bijland en in mindere mate de Bisonbaai en Kaliwaal) worden opvallend genoeg gemeden door deze groep.

Vogelreservaat Rijnstrangen, foto Gerrit van Scherrenbrug.

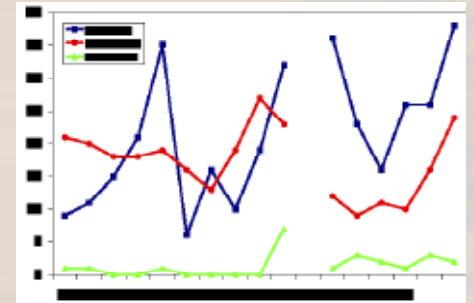
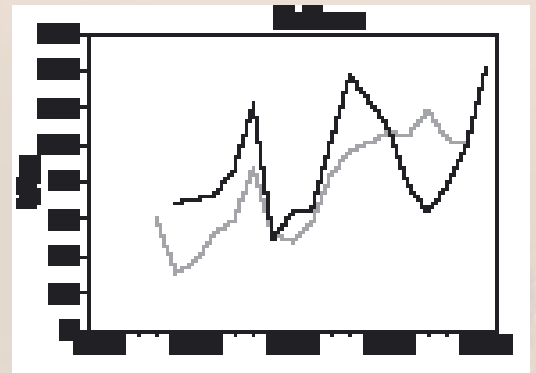

Bisonbaai, foto Harvey van Diek.

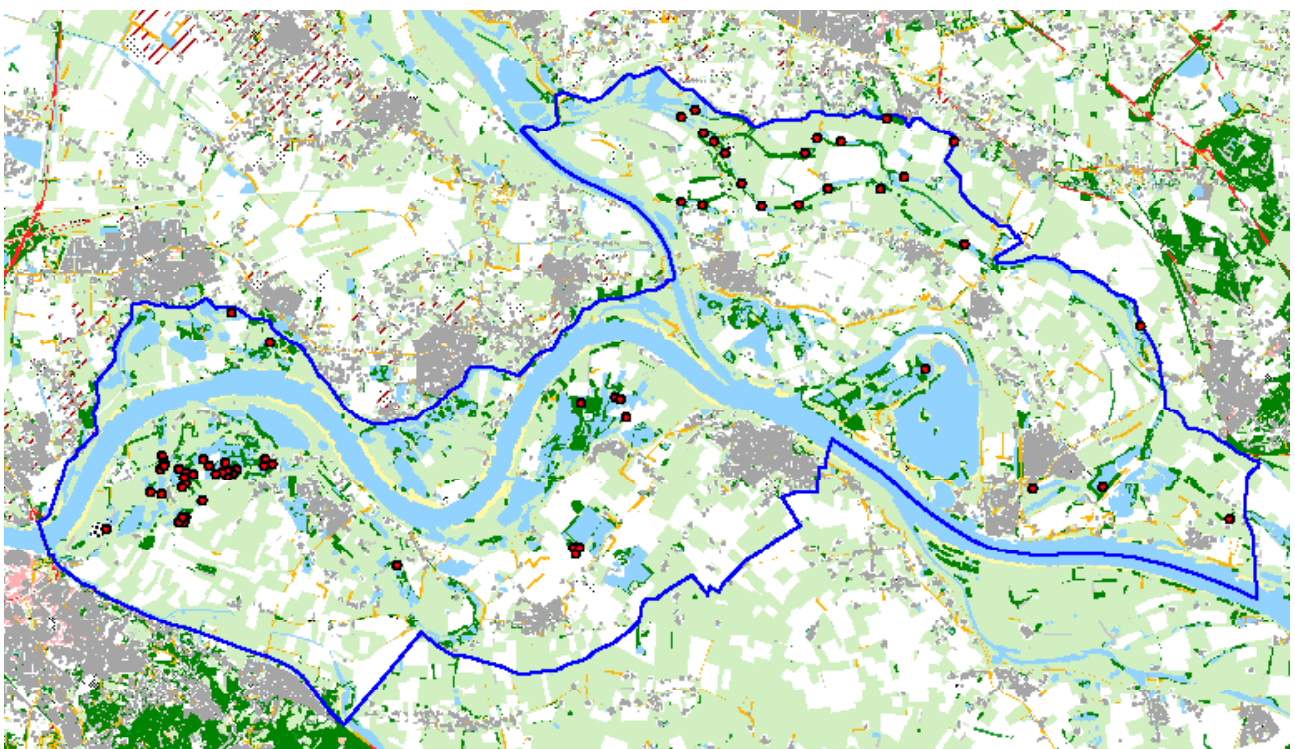
Dodaars *Tachybaptus ruficollis*

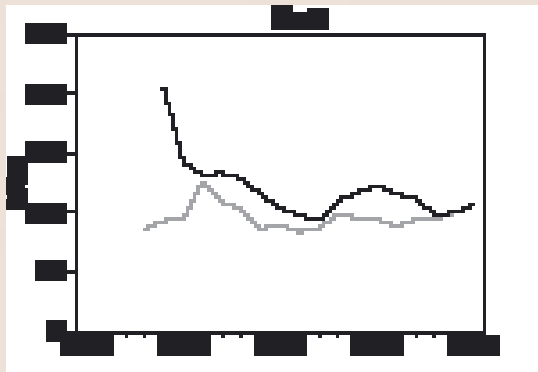
Populatie 2002-2007: 29-64

In 2007 werden 64 territoria vastgesteld, het hoogste aantal in de laatste zes jaar. De trend in de Gelderse Poort laat flinke fluctuaties zien, meestal gekoppeld aan het rivierpeil. De landelijke trend is positief. De trend in de Gelderse Poort is grotendeels afhankelijk van de aantalf fluctuaties in de Groenlanden (2007: 23). Hier wordt het waterpeil gestuurd door de Waal, die in 2007 langdurig hoog stond. In de Rijnstrangen lijkt de Dodaars te profiteren van de verhoging van het waterpeil en laat de soort vanaf 2005 een toename zien.

10

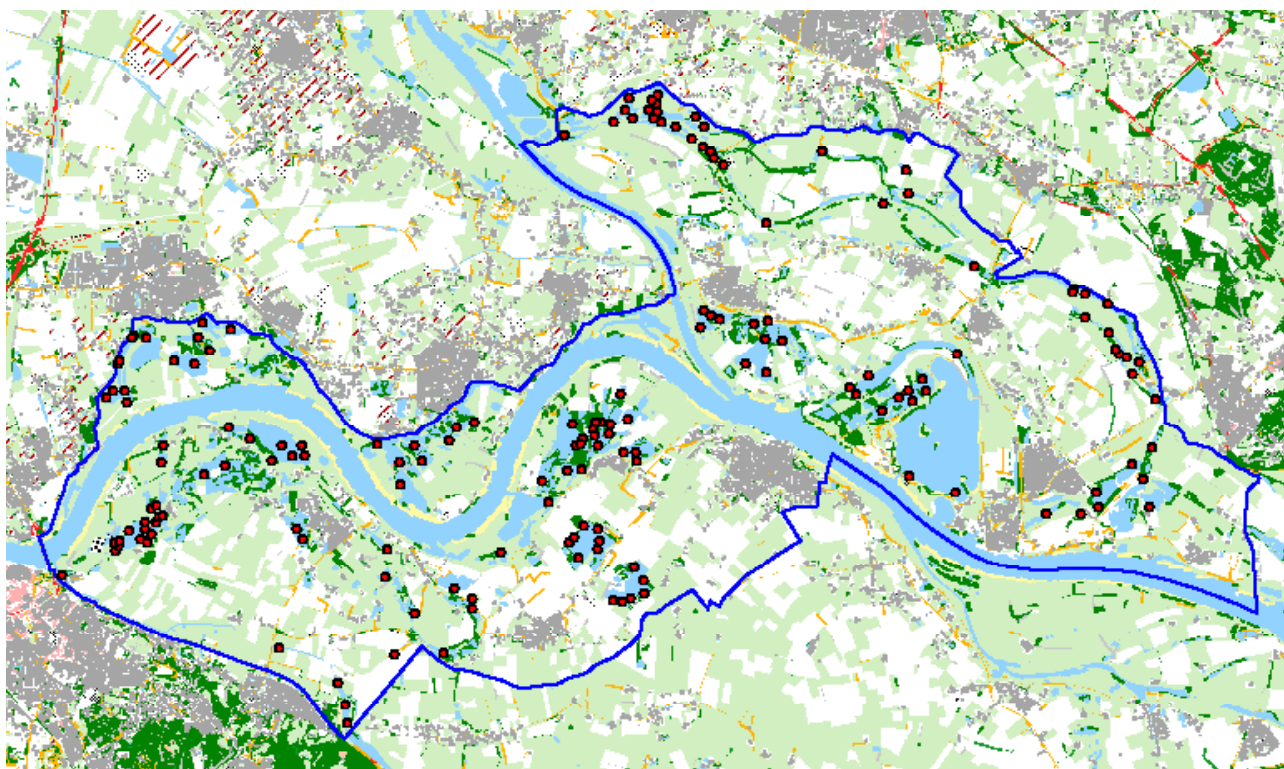

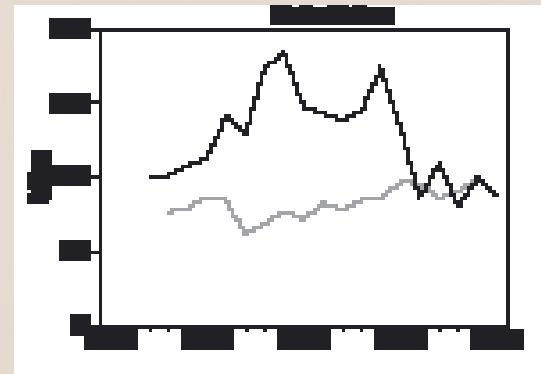

Fuut *Podiceps cristatus*

Populatie 2002-2007: 154-192

In 2007 werden 168 territoria vastgesteld, een gemiddeld jaar. In tegenstelling tot de landelijke trend is de trend in de Gelderse Poort, na een flinke afname in begin jaren negentig, stabiel. Een duidelijke verklaring voor deze aantalafname is niet te geven. De verspreidingskaart laat vooral zien waar de grotere open wateren liggen in de Gelderse Poort. De Fuut is in een aantal telgebieden zeker onderteld, vaak vanwege het slechte overzicht van strangen en plassen met verlandingsvegetaties en ooibos.

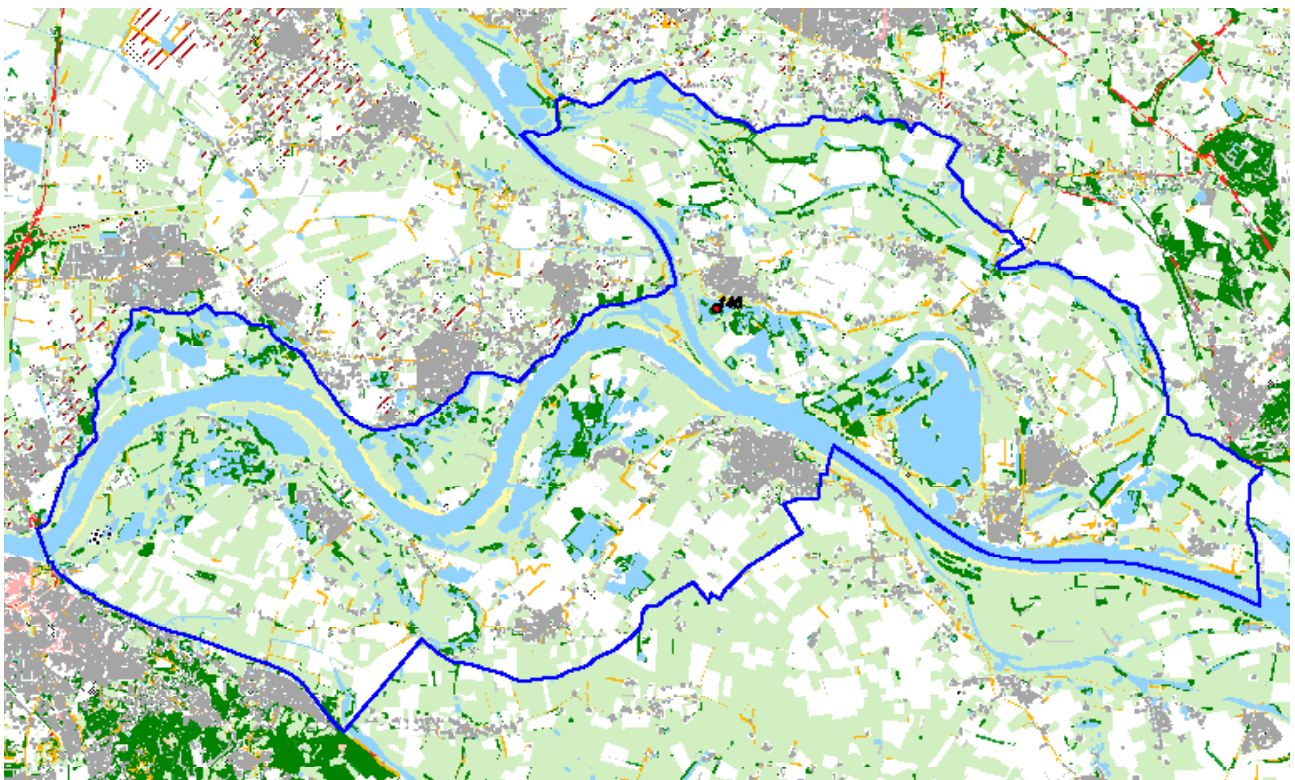
Aalscholver *Phalacrocorax carbo*

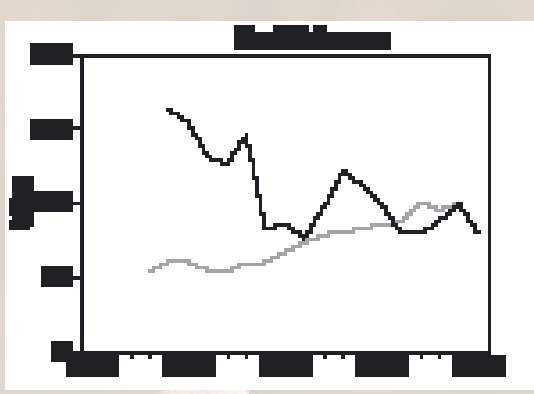
Populatie 2002-2007: 135-225

In 2007 werden 146 territoria vastgesteld in de kolonie in de Lobberdensch Waard. De Aalscholver is na een flinke afname ten opzichte van 2002 de laatste vijf jaar stabiel, dit in tegenstelling tot de licht positieve landelijke trend. Deze landelijke toename vind vooral plaats in het IJsselmeergebied en de Waddenzee. In het gehele oostelijke rivierengebied

is de soort afgenomen. De Lobberdensch Waard is sinds 1984 de enige broedplaats in de Gelderse Poort. In 2004 werden vier nesten gevonden nabij de slaapplaats in de Millingerwaard, maar het bleef hier bij een eenmalige vestiging.

12

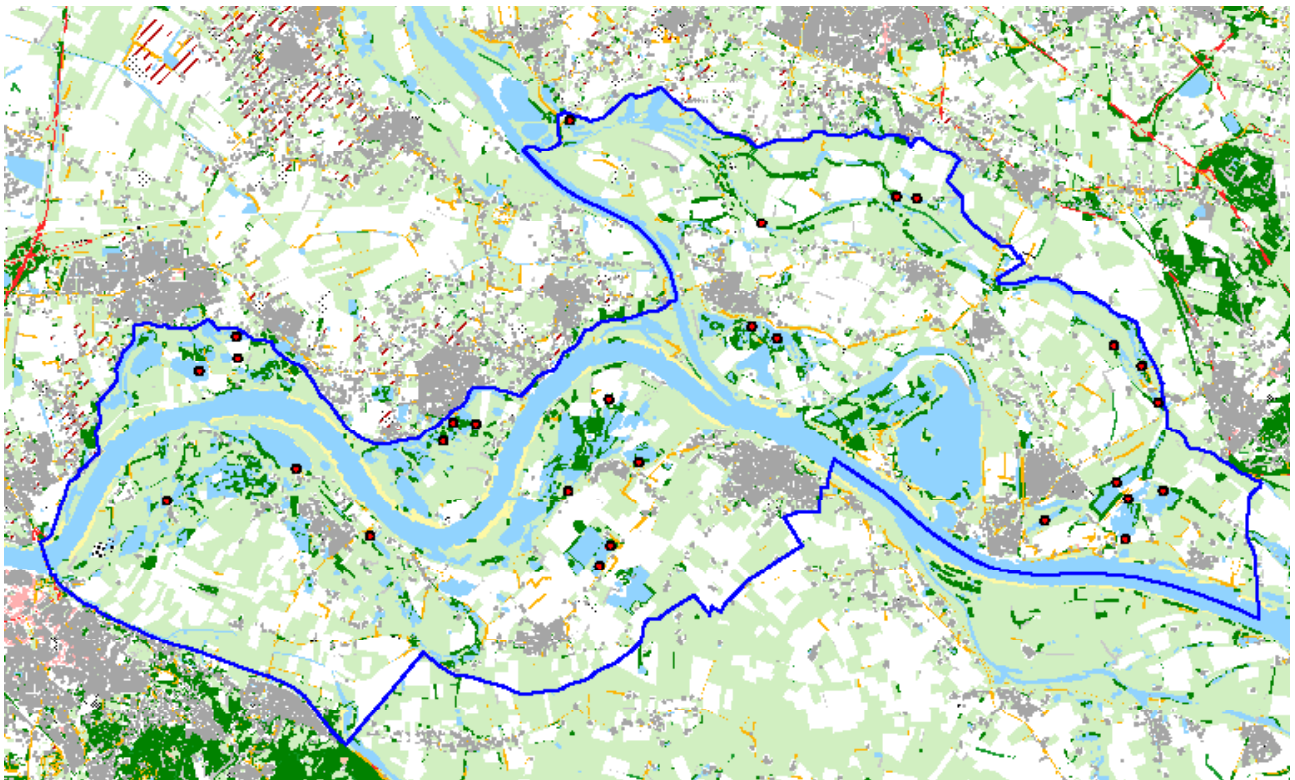

Knobbelzwaan *Cygnus olor*

Populatie 2002-2007: 27-36

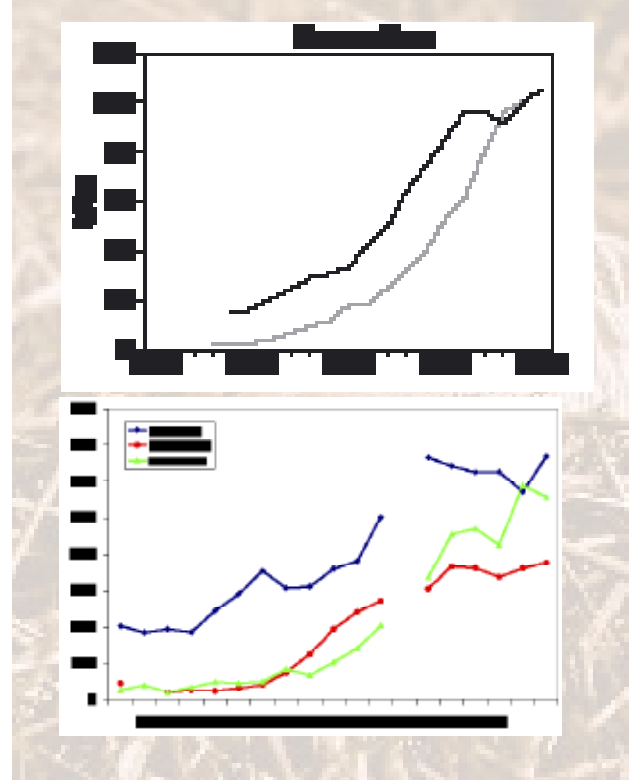
In 2007 werden 28 territoria vastgesteld, een gemiddeld jaar. In tegenstelling tot de positieve landelijke trend lijkt de Knobbelzwaan in de Gelderse Poort langzaam in aantal af te nemen. Dit zou deels een effect van strengere interpretatie kunnen zijn, in sommige telgebieden zijn in latere jaren alleen nesten geteld in plaats van aanwezige paren. De Knobbelzwaan komt wijdverspreid voor in de Gelderse Poort, zonder duidelijke concentraties.

Grauwe Gans *Anser anser*

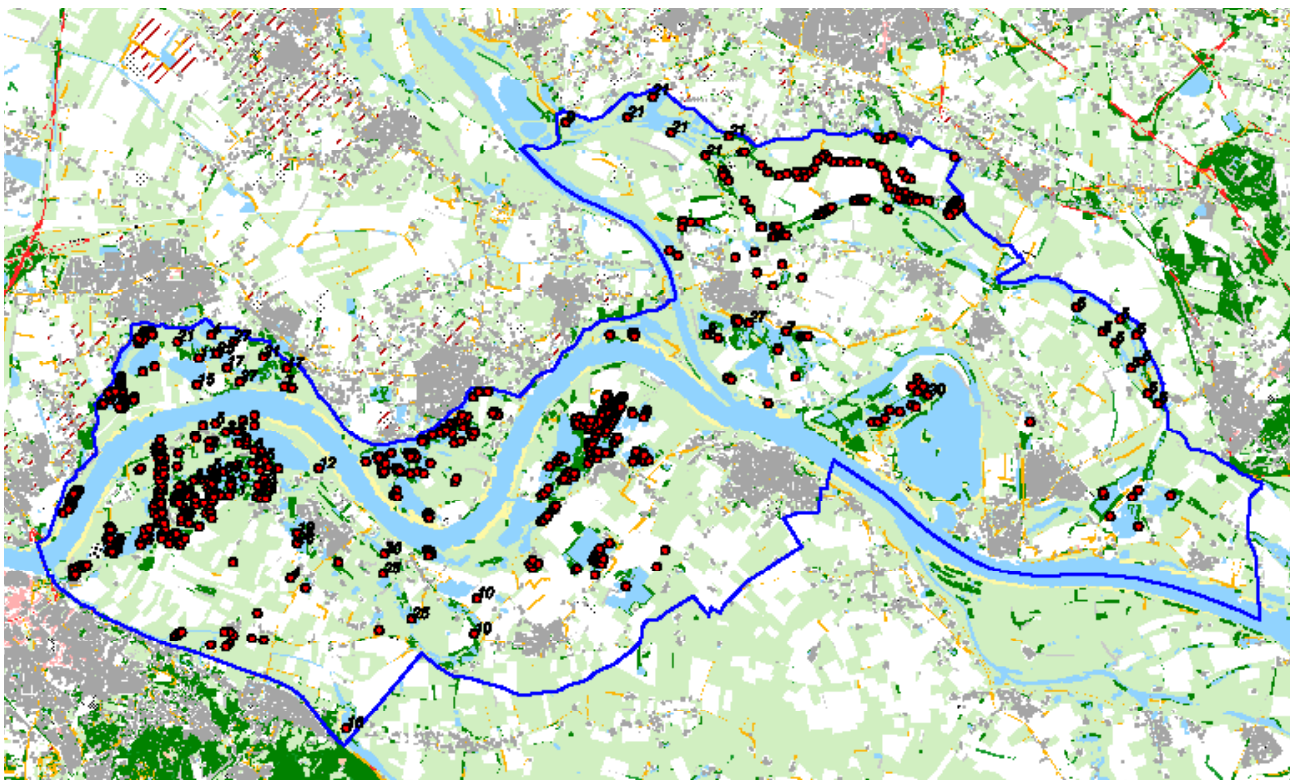
Populatie 2002-2007: 1.308-1.604

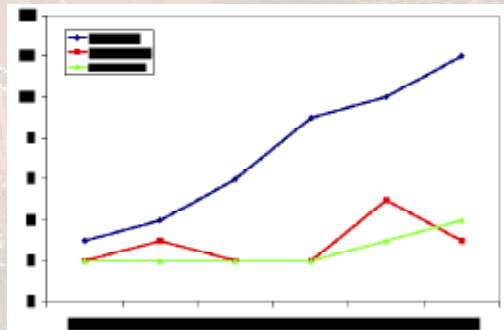
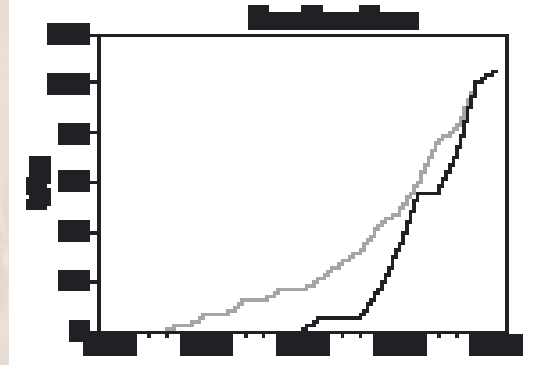

In 2007 werden 1.604 territoria vastgesteld. Het hoogste aantal sinds de aanvang van de tellingen. De trend in de Gelderse Poort is, op een dipje in 2004-05 na, sterk toenemend. Ook elders in Nederland gaat de opmars van de Grauwe Gans door. In 2002-06 leek de soort een pas op zijn plaats te maken in de Ooijpolder, maar 2007 nam het aantal met zo'n 100 paren toe. Hiermee is aantal weer terug op het niveau van 2002. In de Rijnstrangen blijven de aantallen van jaar tot jaar licht toenemen. In de uiterwaarden ten noorden van de Waal is zijn de

aantallen Grauwe Ganzen ten opzichte van 2006 iets afgenomen, een deel van de broedplaatsen was hier door aanhoudend hoog water tot eind april niet beschikbaar. In 2006 was de soort hier voor het eerst talrijker dan in de Ooijpolder.

De verspreidingskaart laat duidelijke clusters zien in moeras en moerasbos (Groenlanden, Zuidstrang) en locaties met wilgenopslag op eilandjes (Gendtse Polder).

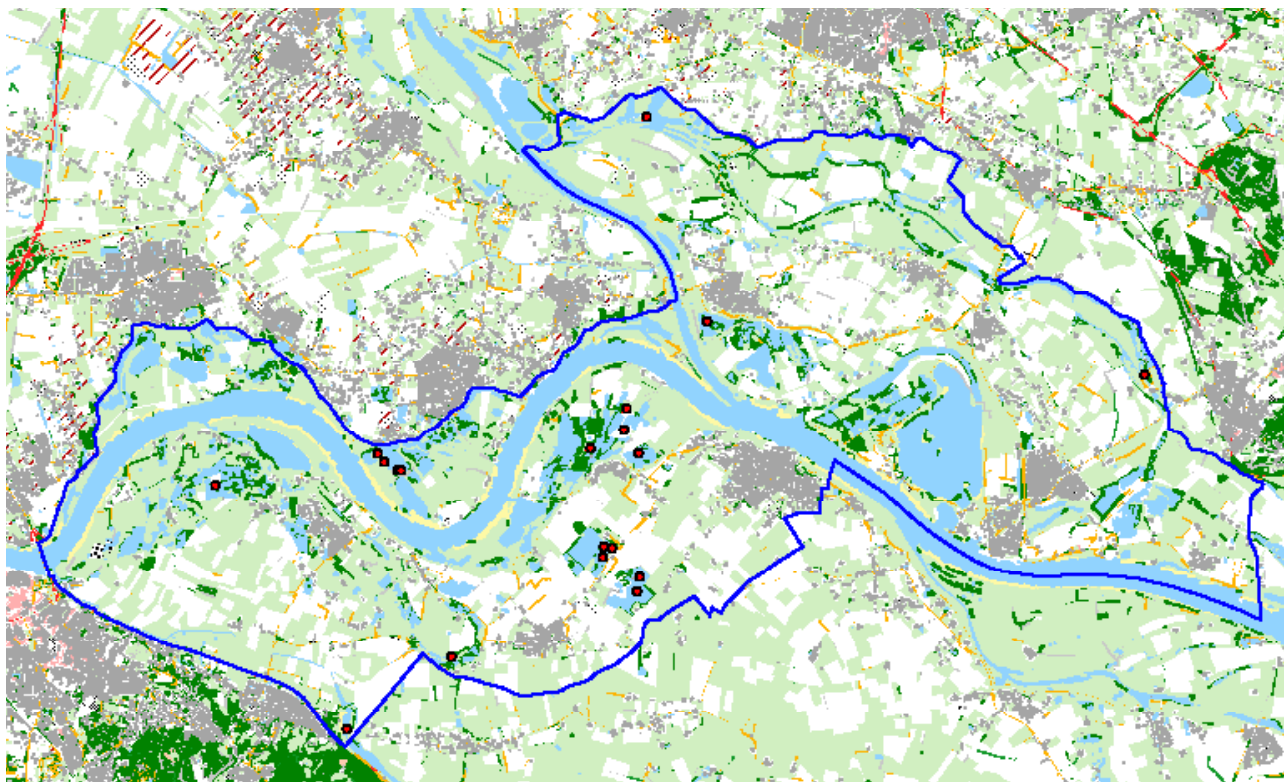

Canadese Gans *Branta canadensis ssp*

Populatie 2002-2007: 7-19

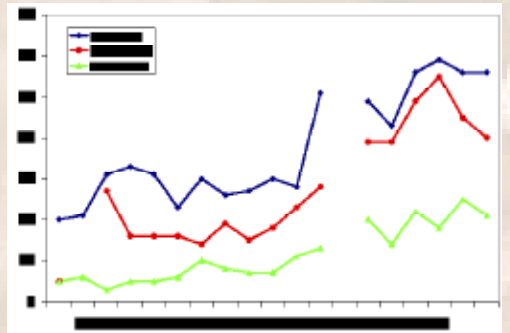
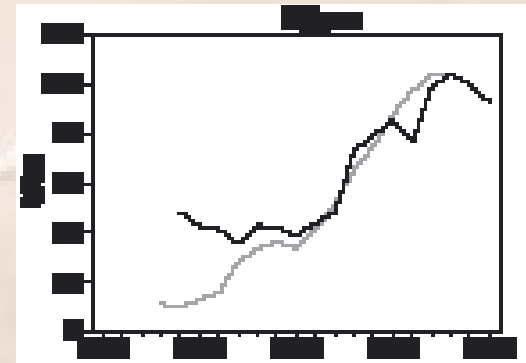
In 2007 werden 19 territoria vastgesteld. Het hoogste aantal sinds de aanvang van de tellingen, waarmee deze exoot inmiddels vaste grond onder de zwemvliezen heeft in de Gelderse Poort. De landelijke trend is net als de trend in de Gelderse Poort zeer positief. De aantallen zijn echter nog laag vergeleken met bijvoorbeeld Zuid-Holland, waar de Canadese Gans lokaal zeer talrijk kan zijn. Op de verspreidingskaart is enige clustering in het voorkomen te zien, zoals rondom Leuth, in de Gendtse Polder en de Millingerwaard. Een verdere toename in de nabije toekomst ligt voor de hand.

Nijlgans *Alopochen aegyptiacus*

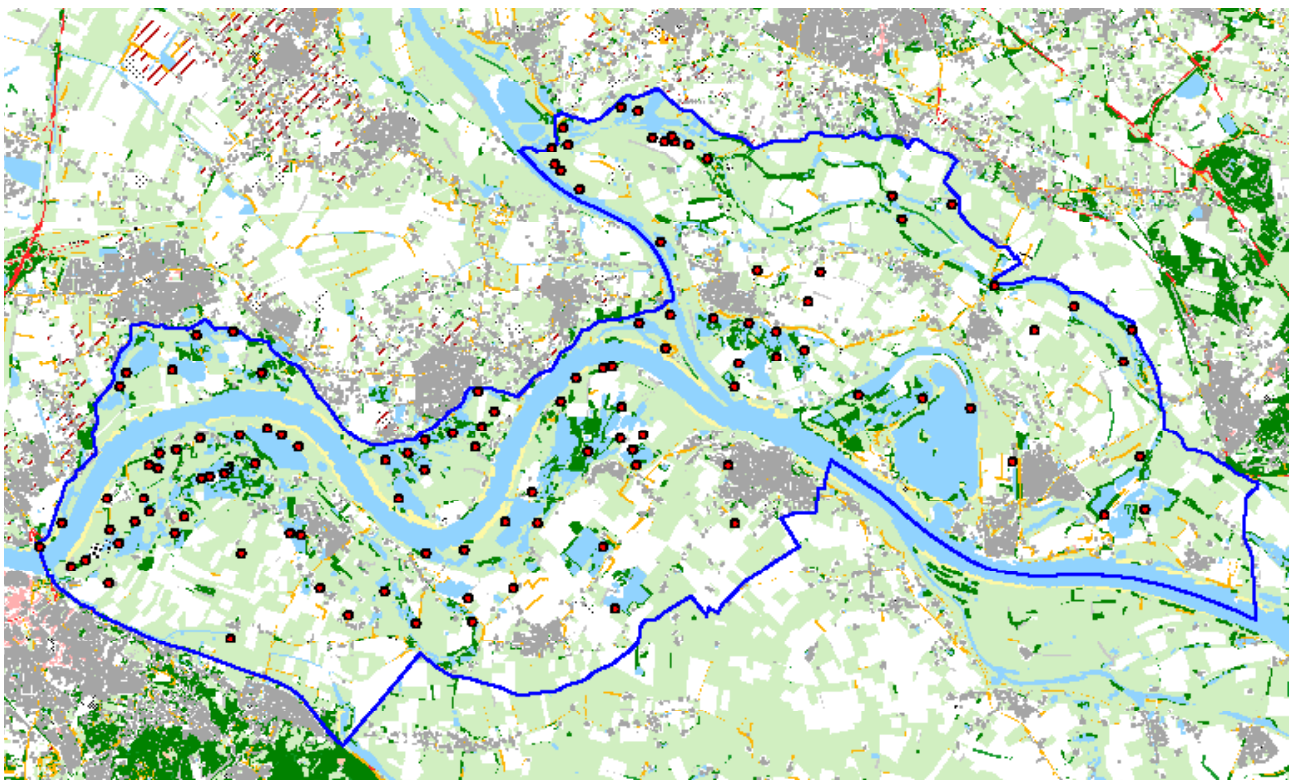
Populatie 2002-2007: 96-132

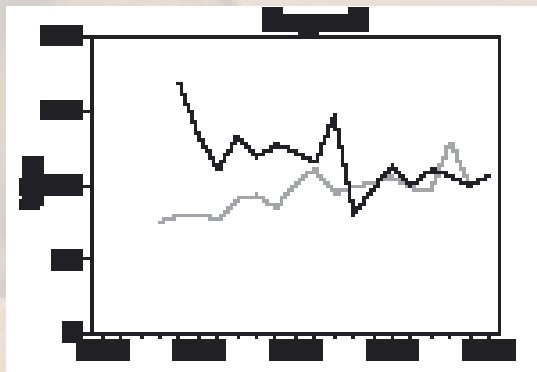

In 2007 werden 117 territoria vastgesteld, iets minder als in de piekjaren 2004-06. Deze piek volgde op een opmerkelijk toename aan het eind van de vorige eeuw. De trend in de Gelderse Poort is net als de landelijke trend positief. Vooral in de Rijnstrangen namen de aantallen af ten opzichte van voorgaande jaren. In de Ooijpolder en de uiterwaarden ten noorden van de Waal lijken de aantallen stabiel. Nijlganzen komen verspreid voor in de Gelderse Poort, zonder duidelijke concentraties. Deze verspreiding wordt veroorzaakt door het strikt territoriale gedrag van de soort in

de broedtijd. Van koloniaal broeden, zoals bij de Grauwe Gans regelmatig voor komt is dan ook nauwelijks sprake. En is tot nu toe alleen vastgesteld op het "ganzeneiland" in de Groenlanden waar in sommige jaren vier tot vijf paar tot broeden komen.

16

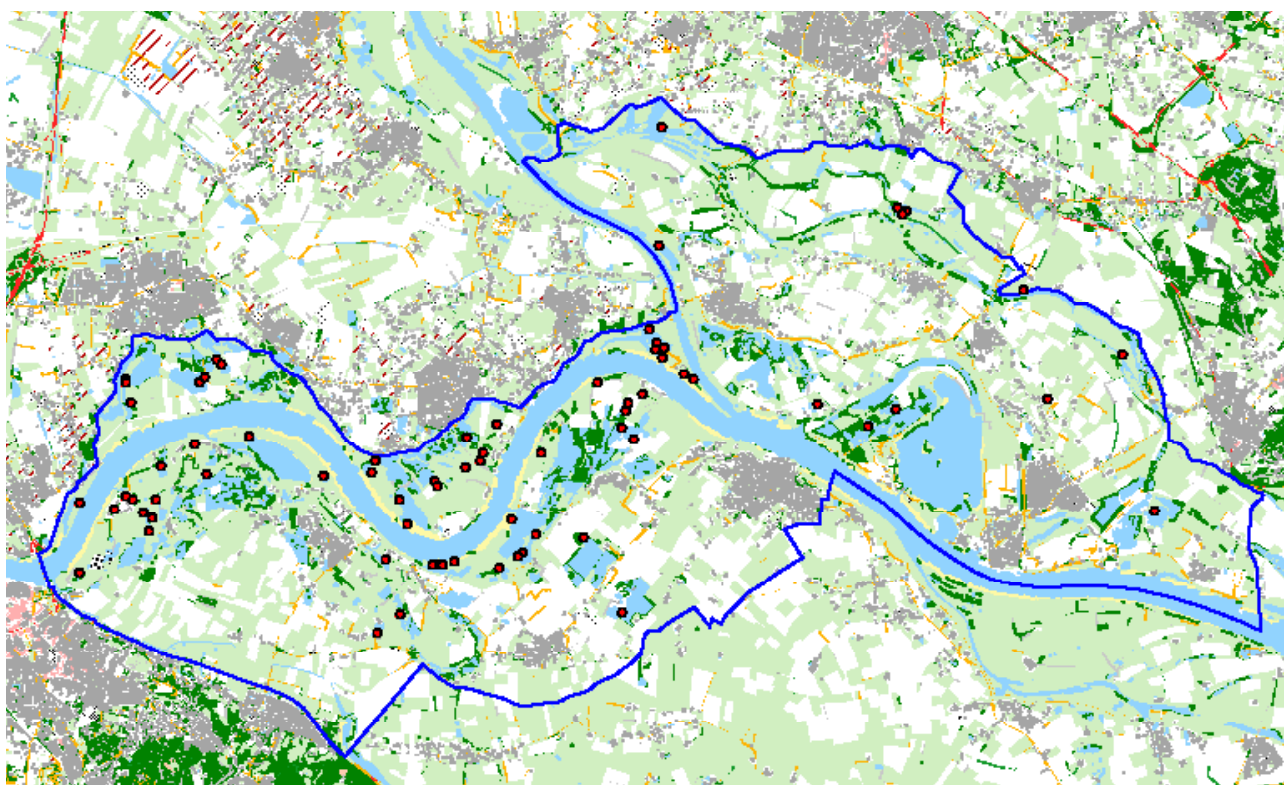

Bergeend *Tadorna tadorna*

Populatie 2002-2007: 67-76

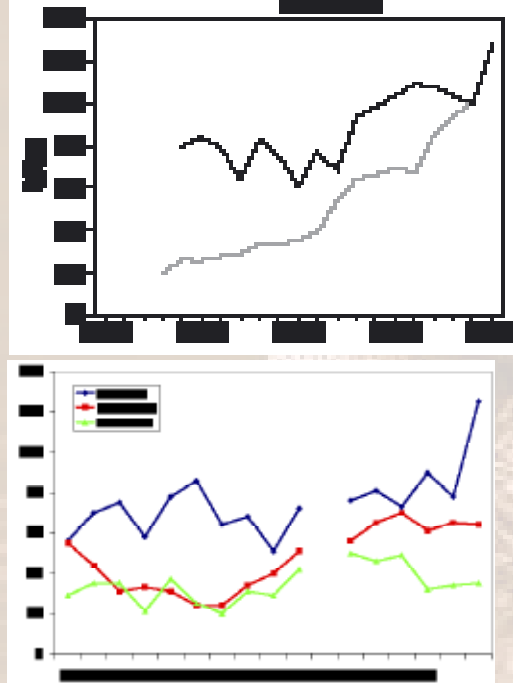
In 2007 werden 71 territoria vastgesteld, een gemiddeld aantal in de laatste zes jaar. De aantallen in de drie deelgebieden zijn min of meer stabiel. In de uiterwaarden zijn de aantallen afhankelijk van het rivierpeil. De verspreiding komt in grote lijnen overeen met de ligging van ondiepe plassen met slikoevers. Slechts een deel van de Bergeenden gaat daadwerkelijk over tot broeden, in sommige gebieden (met name Waaluiterswaarden als Erlecomse Waard en Ambtswaard) gaat circa driekwart van de paren tot broeden over en produceert iets meer dan de helft jongen (deels pas in juli!)

Kraakeend *Mareca strepera*

Populatie 2002-2007: 177-224

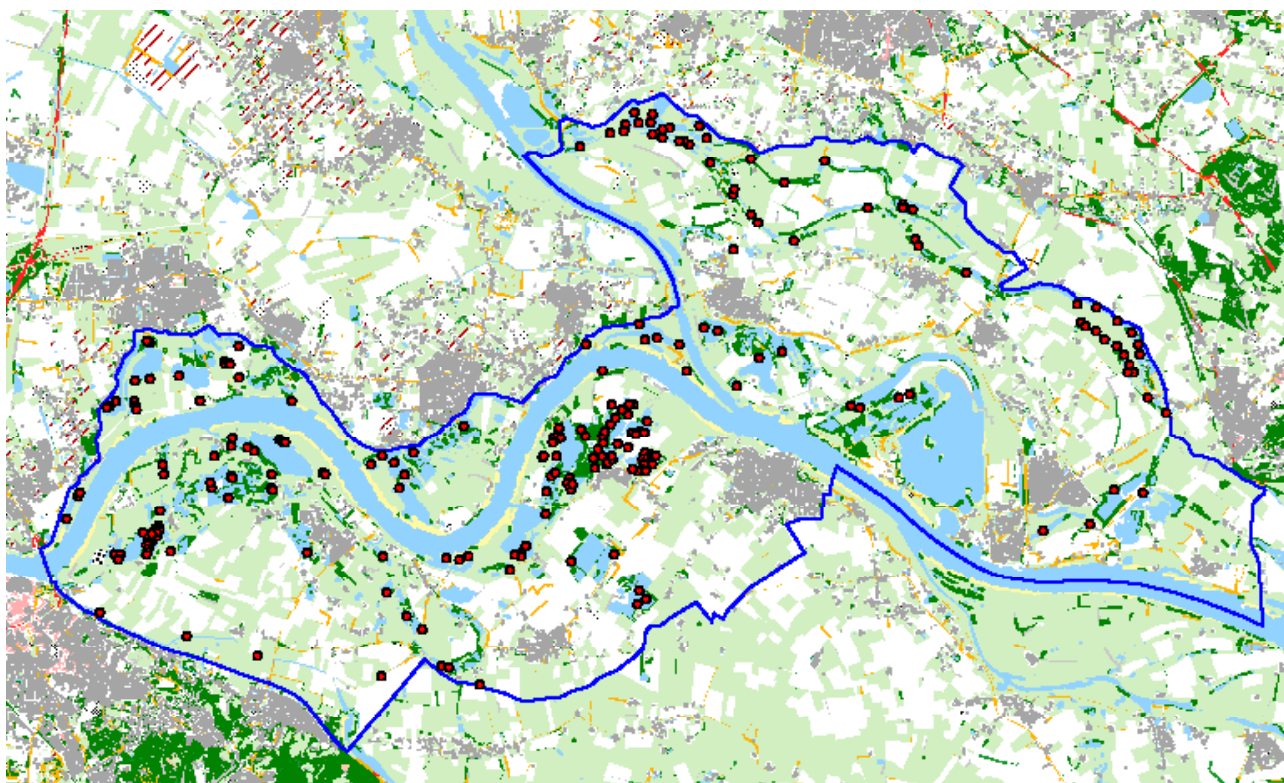

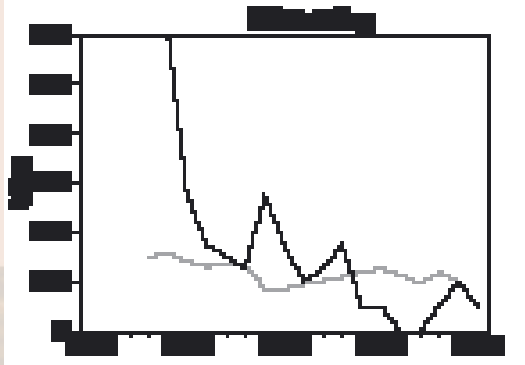
In 2007 werden 224 territoria vastgesteld, het hoogste aantal sinds de aanvang van de tellingen. In de Gelderse Poort neemt de Kraakeend vanaf het eind van de jaren negentig weer in aantal toe, na jarenlang stabiel te zijn geweest. De landelijke trend is positief.

De trends in de verschillende deelgebieden lopen min of meer parallel, met jaarlijkse fluctuaties. Vooral de flinke toename in de Ooijpolder ten opzichte van 2006 is opvallend. Deze toename vond vooral plaats in de Millingerwaard, waar de soort

toenam van 27 tot 60 paar. De verspreiding laat clusters zien in gebieden met ondiepe plassen en langs moerassige strangen.

18

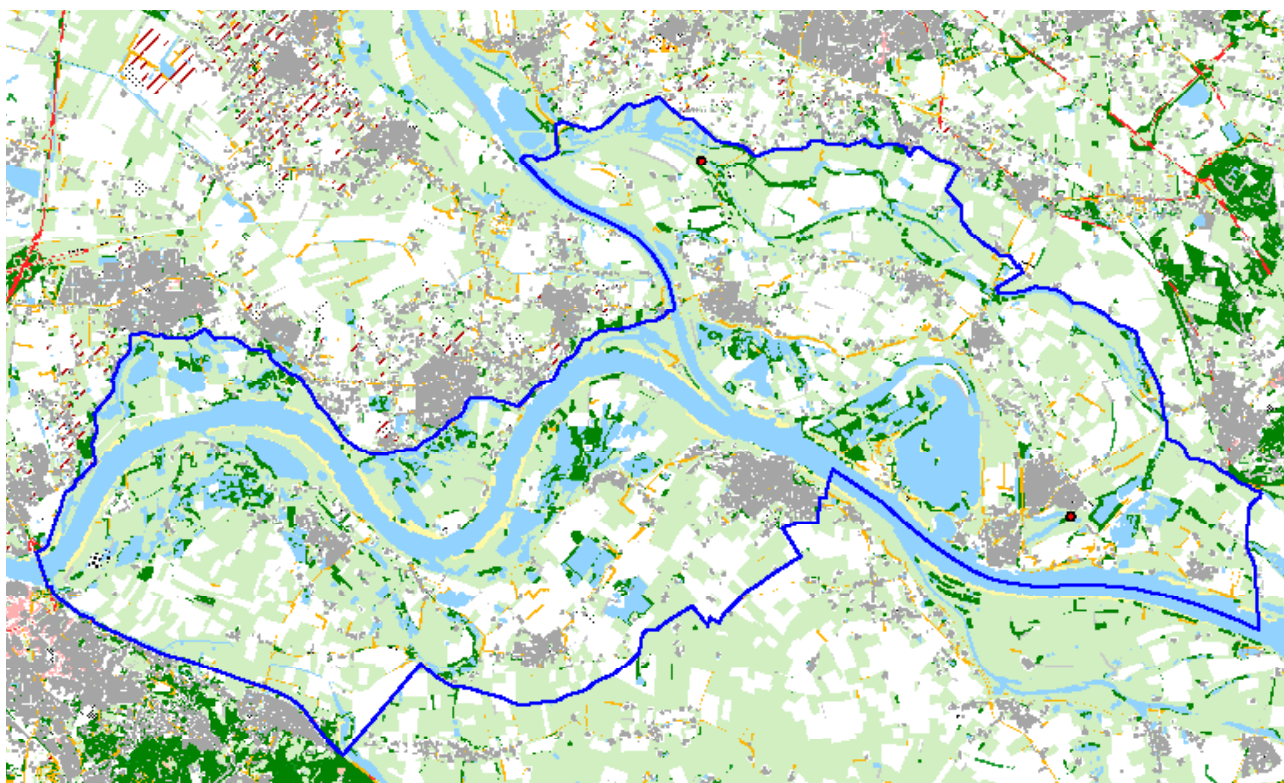

Wintertaling *Anas crecca*

Populatie 2002-2007: 0-4

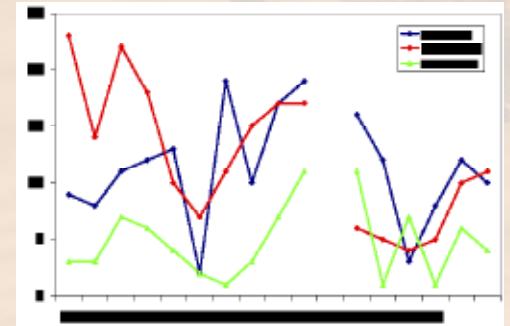
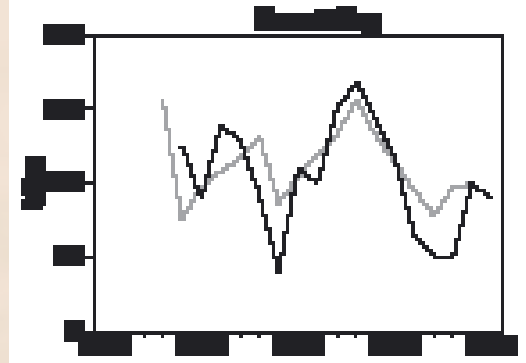
In 2007 werden één territorium vastgesteld ten westen van het Bergse Hoofd. De Wintertaling is de laatste zes jaar een zeldzame, niet-jaarlijkse, broedvogel. Territoria werden vastgesteld in 2002 (Groenlanden, Bemmelse Polder), 2005 (Ooijse Graaf, Bergse Hoofd) en 2006 (Millingerwaard, Bemmelse Polder en Klompenwaard (2)).

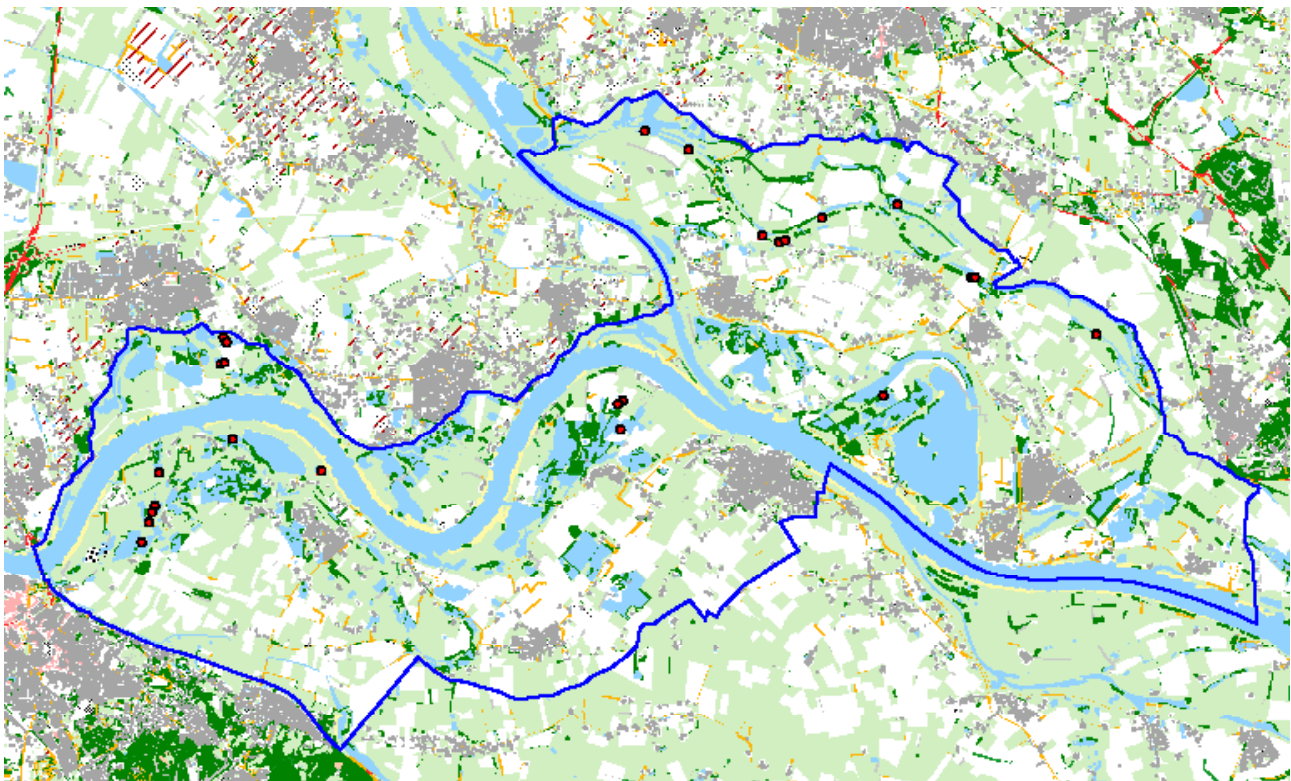
Zomertaling *Anas querquedula*

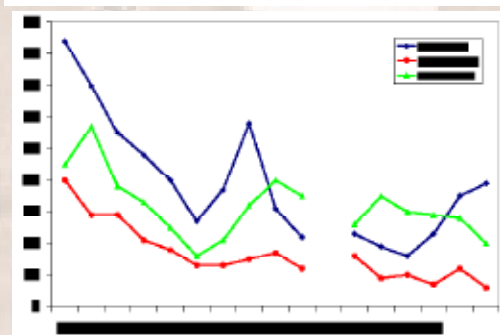
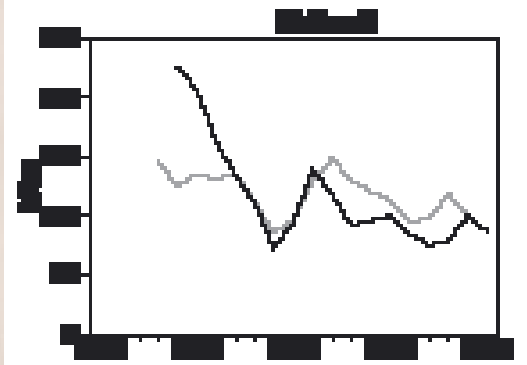
Populatie 2002-2007: 14-33

In 2007 werden 25 territoria vastgesteld. De trend in de Gelderse Poort laat net als de landelijke trend flinke aantal fluctuaties zien. De laatste zes jaar is de soort min of meer stabiel, waarbij de trends in de drie deelgebieden in grote lijnen overeenkomen. De aantallen in de uiterwaarden fluctueren waarschijnlijk afhankelijk van het rivierwaterpeil, terwijl ook de overleving in de Afrikaanse overwinteringsgebieden van invloed zal zijn op de aantallen. De verspreiding komt overeen met het voorkomen van ondiepe vegetatierijke strangen.

20

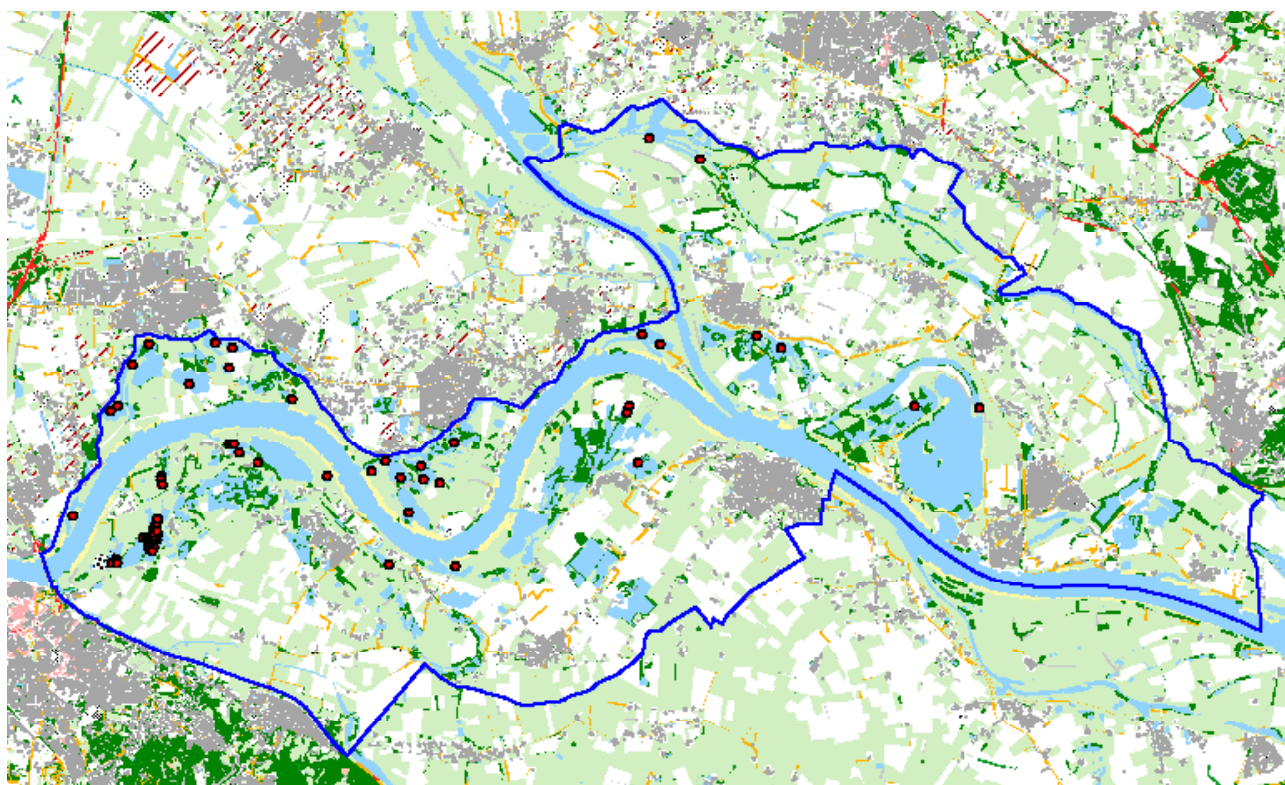

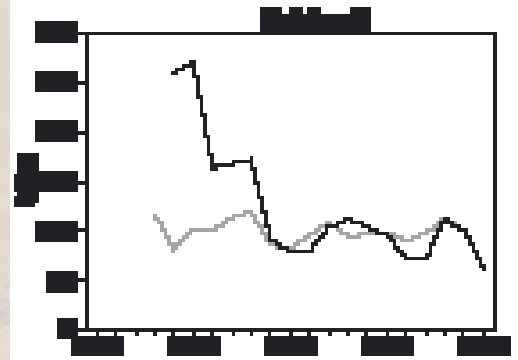
Slobeend *Anas clypeata*

Populatie 2002-2007: 56-75

In 2007 werden 65 territoria vastgesteld, een gemiddeld aantal in de laatste zes jaar. De aantalontwikkeling in de Gelderse Poort komt in grote lijnen overeen met de landelijke trend. In Ooijpolder en de uiterwaarden ten noorden van de Waal zijn de aantallen vanaf begin jaren negentig gehalveerd, waarbij de aantalontwikkeling recent waarschijnlijk vooral onder invloed staat van waterstanden. In de Rijnstrangen is de Slobeend inmiddels zeer schaars geworden. De Slobeend is in de Gelderse Poort meer een moerasvogel dan een weidevogel.

De verspreiding komt overeen met het voorkomen van ondiepe vegetatierijke strangen, zoals de Oude Waal in de Ooijpolder.

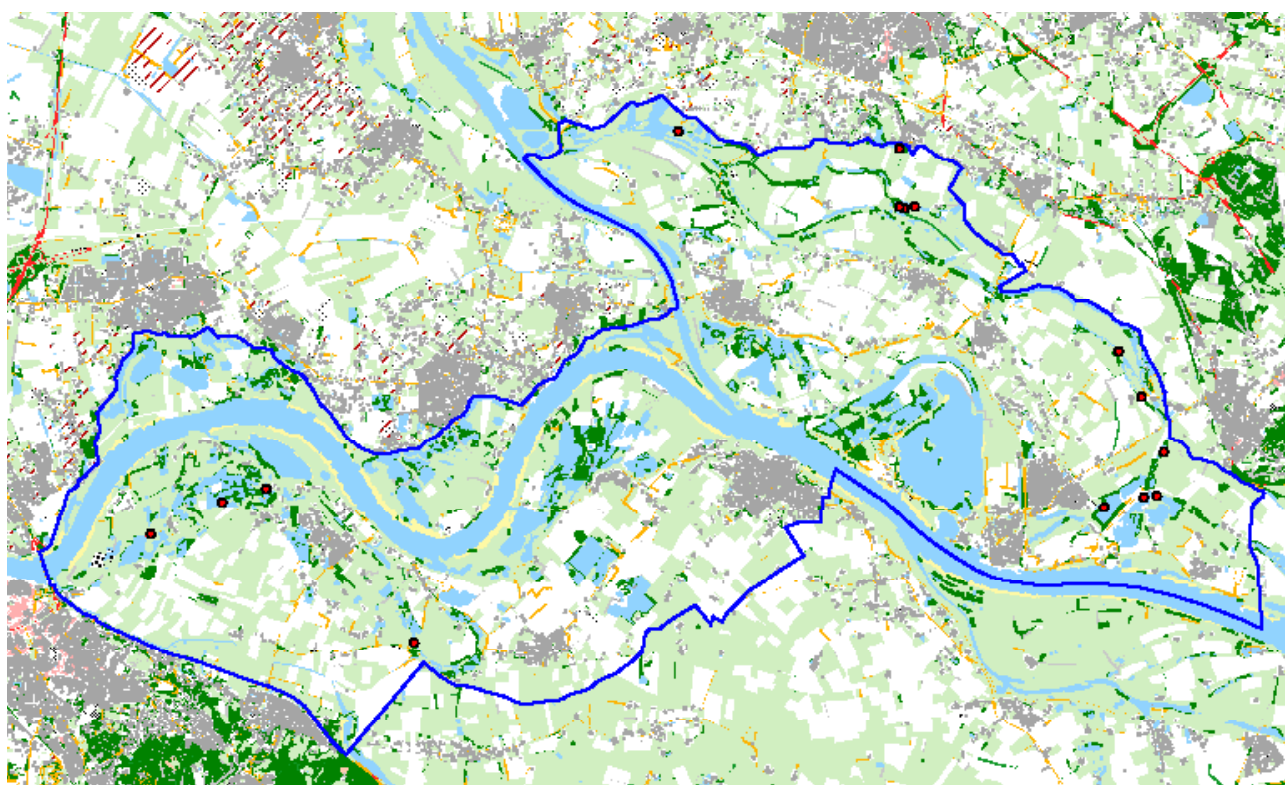

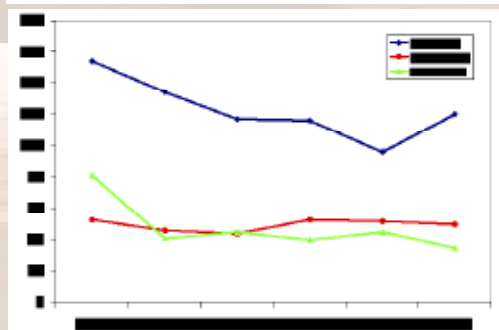
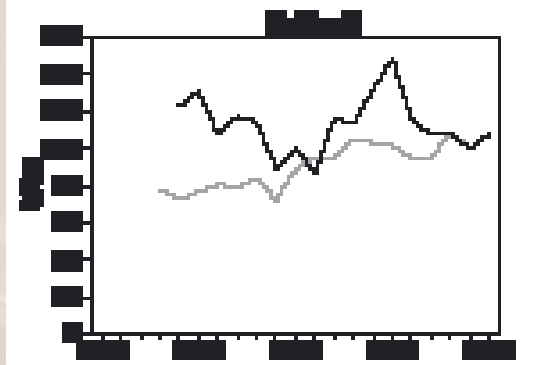
Tafeleend *Aythya ferina*

Populatie 2002-2007: 15-28

In 2007 werden 15 territoria vastgesteld, het laagste aantal sinds de aanvang van de gebiedsdekkende tellingen in 1990. De aantallen in de Gelderse Poort zijn na een flinke afname in jaren negentig min of meer stabiel. Deze stabiele trend komt overeen met de landelijke trend. De meeste territoria worden vastgesteld in oudere strangen met een rijke onderwatervegetatie.

22

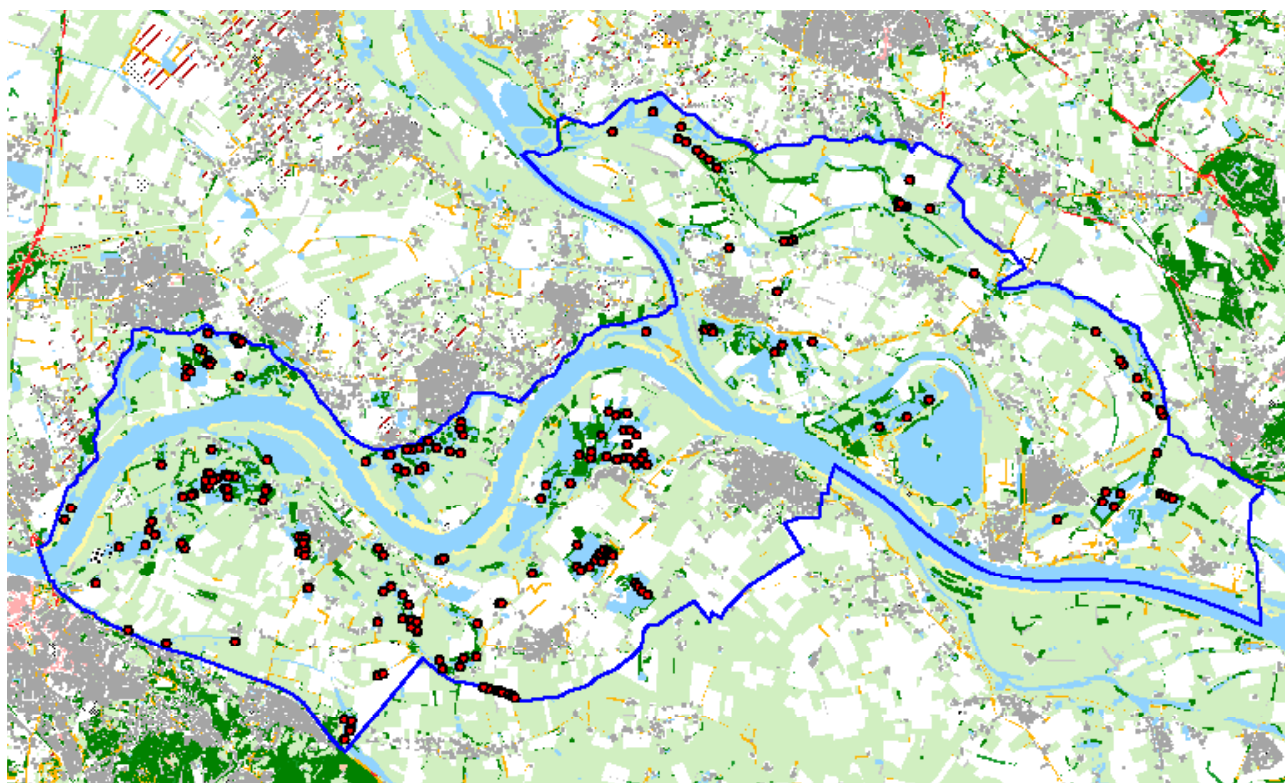

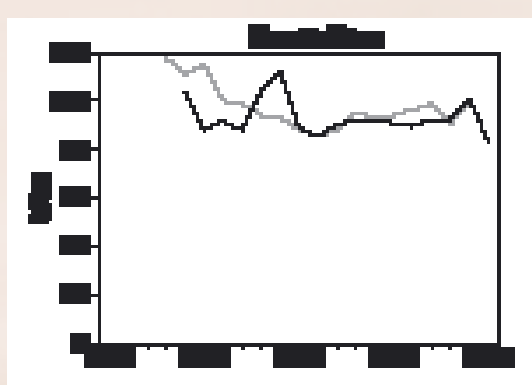

Kuifeend *Aythya fuligula*

Populatie 2002-2007: 193-288

In 2007 werden 205 territoria vastgesteld, een gemiddeld aantal in de laatste zes jaar. De trends in de drie deelgebieden zijn redelijk stabiel. De Kuifeend komt voor op allerlei wateren, waarbij grote open wateroppervlakten gemeden worden. Clusters komen voor in de Groenlanden, Millingerwaard en de Gendtse Polder.

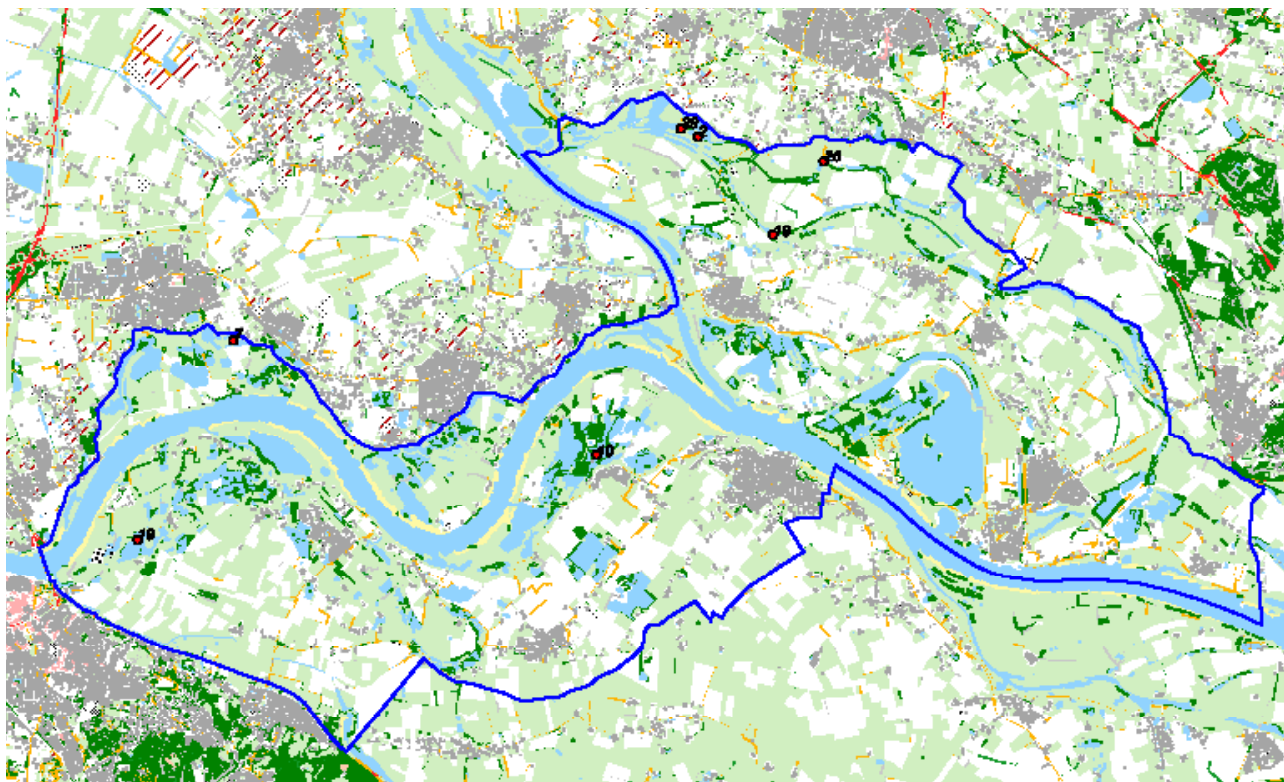
Zwarte Stern *Chlidonias niger*

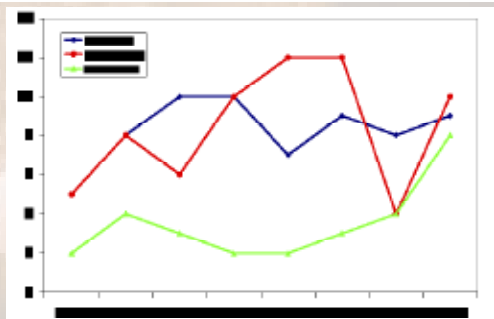
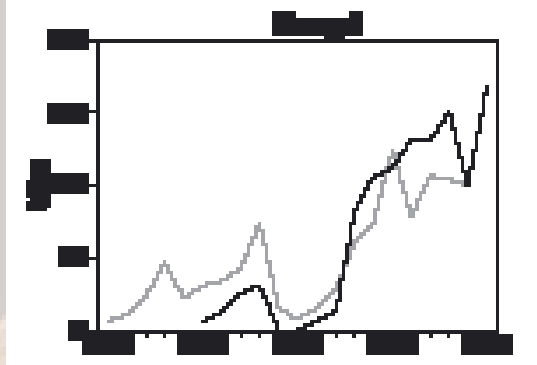
Populatie 2002-2007: 121-145

In 2007 werden 121 territoria vastgesteld. Het laagste aantal in de laatste zes jaar, een opvallende achteruitgang ten opzichte van het goede jaar 2006 (145 paar, hoogste sinds 1997). Ruim 10% van de landelijke populatie komt jaarlijks tot broeden in de Gelderse Poort. De landelijke aantallen namen tot midden jaren negentig af en zijn daarna stabiel. De populatie in de Gelderse Poort lijkt redelijk stabiel na een piek in 1995. Er lijkt jaarlijks uitwisseling plaats te vinden tussen verschillende kolonies in de Gelderse Poort, waarbij de Rijnstrangen na de

eeuwwisseling favoriet zijn.

In 2007 werden op zes locaties broedende Zwarte Sterns vastgesteld, te weten de Oude Waal in de Ooijpolder (19 paar), Millingerwaard (10), Bemmelse Polder (7), Jezuitenwaai (41), Zuidstrang (26) en Noordstrang (18). Ten opzichte van 2006 werd de kolonie in de Ooijse Graaf verlaten en namen de kolonies in de Bemmelse Polder en Noordstrang af van respectievelijk 15 tot zeven paar en 29 tot 18 paar. De kolonie in de Oude Waal nam toe van zeven tot 19 paar.

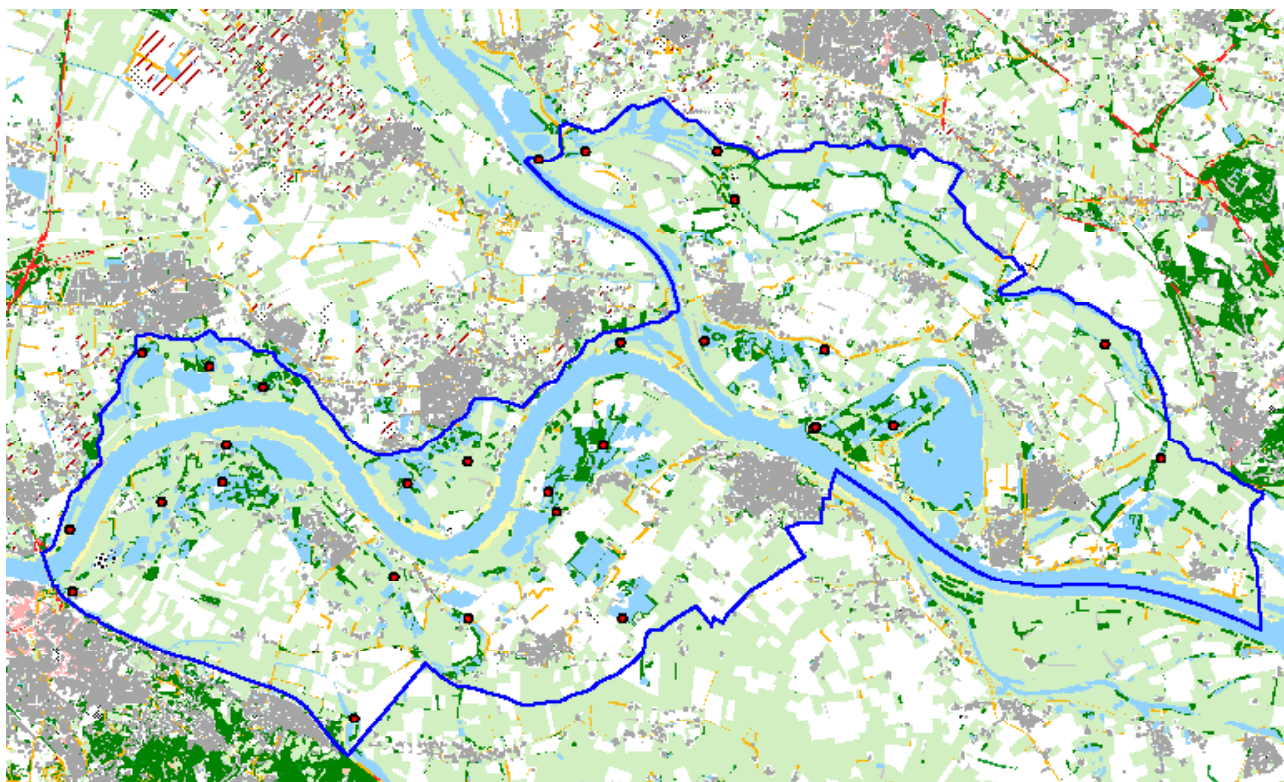

Ijsvogel *Alcedo atthis*

Populatie 2002-2007: 16-27

In 2007 werden 27 territoria vastgesteld, een recordjaar voor de Ijsvogel in de Gelderse Poort. De trend in de Gelderse Poort loopt in de pas met de landelijke trend, waar strenge winters tot midden jaren negentig de aantallen bepaalden. Meer recent zijn de beschikbaarheid van geschikte steilwandjes (waterpeil) en de lokale voedselsituatie bepalend. De aantallen per deelgebied fluctueren de laatste zes jaar zonder duidelijke trend, waarbij de aantallen in de uiterwaarden ten noorden van de Waal recent sterk toenemen en de Ooijpolder stabiel is.

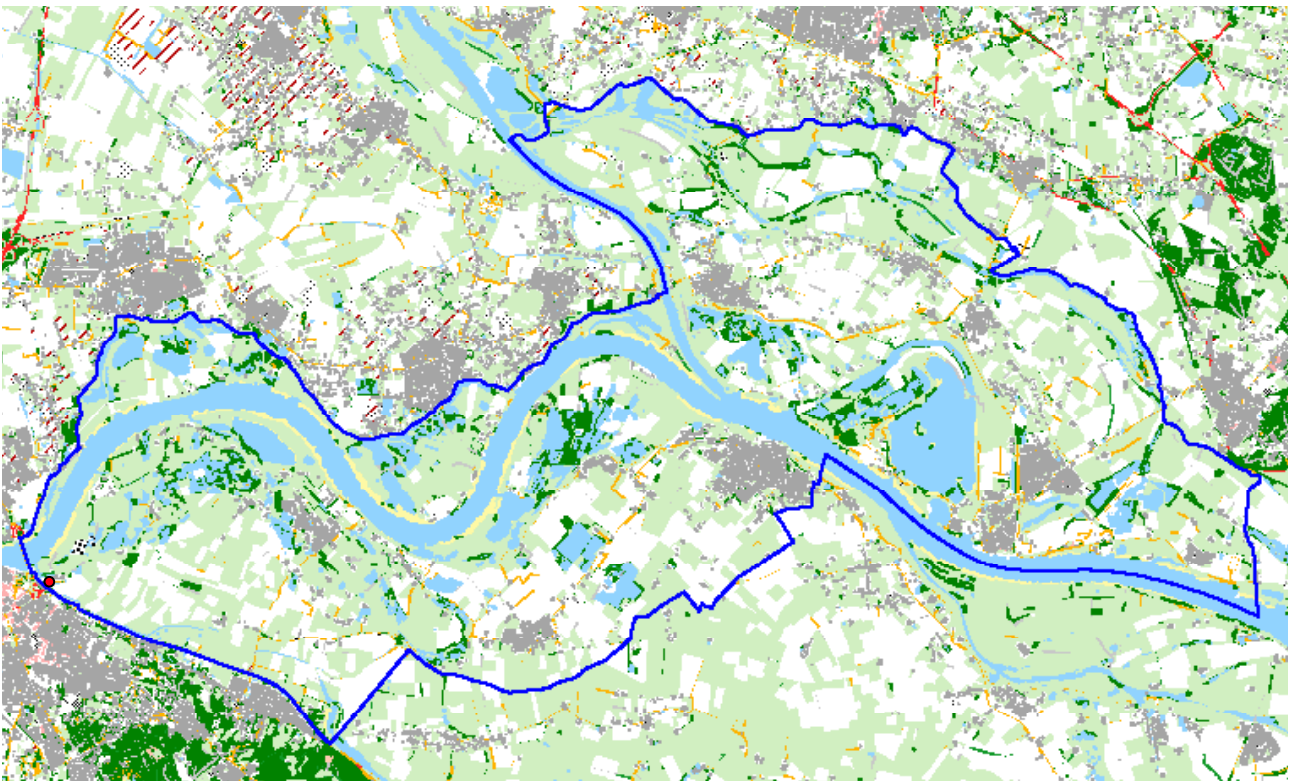
Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea*

Populatie 2002-2007: 0-1

In 2007 werd, net als in 2006, één territorium vastgesteld in de omgeving van het Hollands-Duits Gemaal in de westelijke Ooijpolder. De oudervogels werden met voer gezien, zodat er zeker gebroed werd. Het is niet bekend of er ook jongen uitgevlogen zijn.

Deze twee territoria zijn de eerste gevallen van broedverdachte Grote Gele Kwikstaarten in de Gelderse Poort. De dichtstbijzijnde broedplaats bevindt zich op de stuwwal bij Beek-Ubbergen.

26

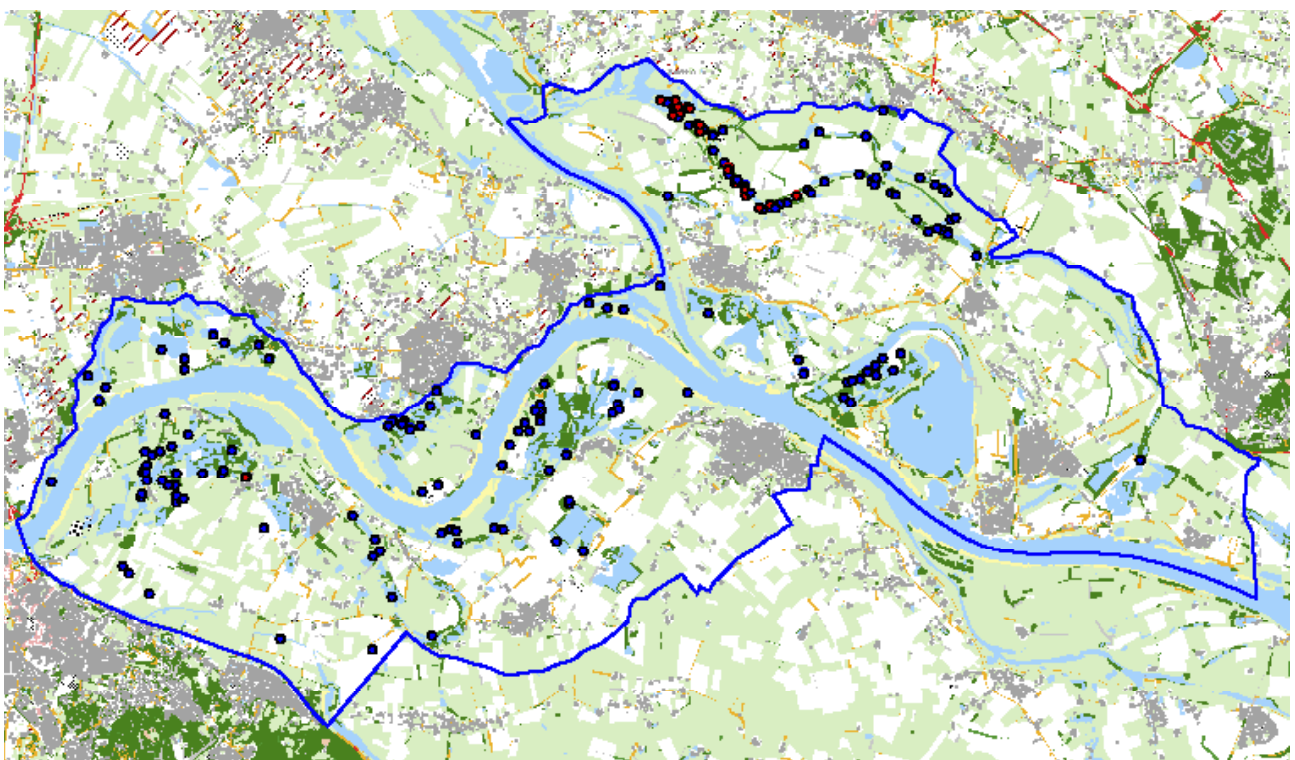

Moerasvogels

De moerasvogels laten de afgelopen decennia een aantafname zien. Voortschrijdende successie en verdroging hebben er voor gezorgd dat het voorkomen van kritische moerasvogels, zoals Roerdomp, Woudaap, Snor en Grote Karekiet, sinds de eeuwwisseling vrijwel beperkt is tot de Zuidstrang en het Vogelreservaat westelijk van het Bergse Hoofd. Soorten van drogere rietvegetaties en ruigtes zijn wijder verspreid. In onderstaande kaart is de verspreiding anno 2007 van kritische soorten (rood) en soorten van verruiging (blauw) weergegeven. De Oude Waal in de Ooijpolder, de Groenlanden, maar ook de Ooijse Graaf hebben theoretisch de potentie om kritische moerasvogels te laten terugkeren. Recente maatregelen in de Rijnstrangen (verhoging zomerpeil) ten faveure van deze groep lijken resultaat te hebben. De Roerdomp is weer teruggekeerd (zie box Roerdompactie op pagina 7) en de aantallen van liefhebbers van drogere moerasvegetaties, zoals de Blauwborst, nemen af. Naast de peilverhoging zijn in de winter van 2006/07 de meeste wilgen in en rond het Vogelreservaat gekapt en in de winter 2007/08 is in het gebied rond het Bergse Hoofd gekapt. Wat de uiteindelijke invloed van deze maatregelen op de stand van de kritische moerasvogels is, zal de komende jaren moeten blijken. Ten opzichte van de rest van Nederland blijken enkele soorten moerasvogels erg schaars in de

Gelderse Poort. Van Rietzanger, Snor en Baardman worden jaarlijks slechts enkele territoria vastgesteld. Mogelijk is de afstand tot andere populaties te groot om voor (her)kolonisatie van het onderzoeksgebied te zorgen. De Gelderse Poort was jarenlang één van de belangrijkste broedgebieden voor de Buidelmees in ons land. Recent nemen de aantallen van deze soort in heel Nederland sterk af, iets wat past in het voorkomen van deze oorspronkelijk continentale soort in Noordwest-Europa.

Verspreidingskaart Moerasvogels 2007: Blauwborst, Sprinkhaanzanger en Buidelmees (blauw) en Roerdomp, Woudaap, Snor en Grote Karekiet (rood)

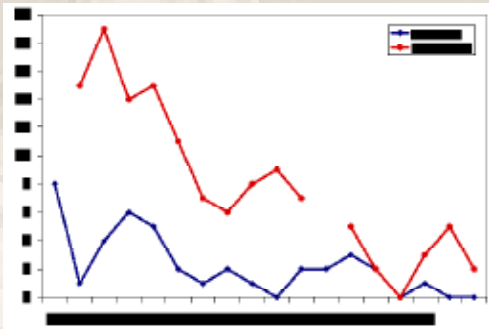
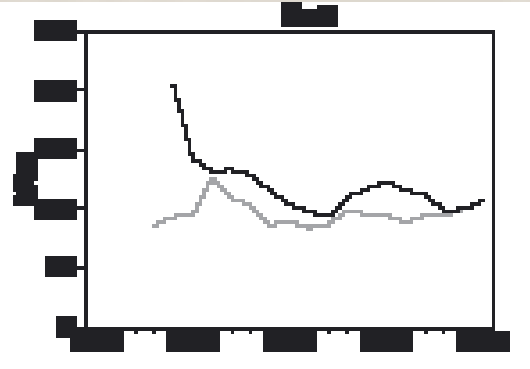

28

Vogelreservaat Rijnstrangen voor en na kap, winter 2006/2007. Foto Gerrit v Scherrenburg)Foto Gerrit van Scherrenburg

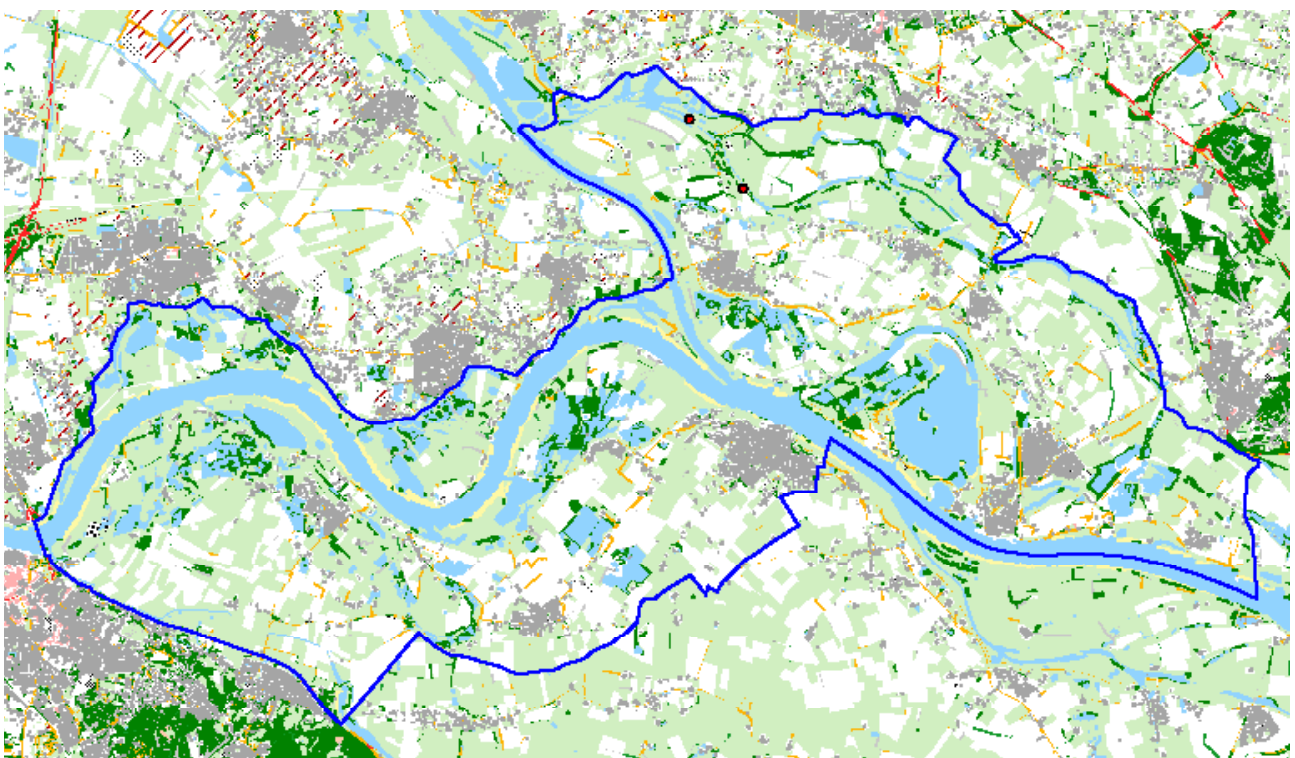

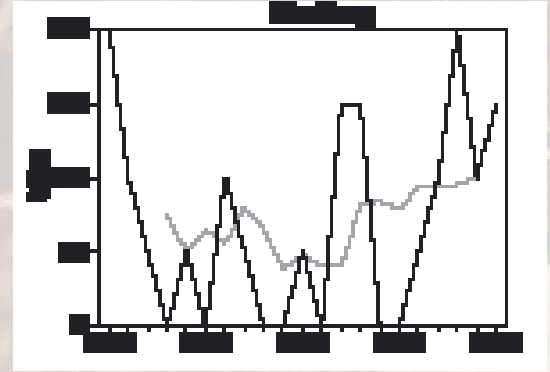
Roerdomp *Botaurus stellaris*

Populatie 2002-2007: 0-8

In 2007 werden twee territoria vastgesteld, waarmee het behoud van de Roerdomp als broedvogel in de Gelderse Poort nog steeds niet gewaarborgd lijkt. Na het, veelbesproken, ontbreken van de soort in 2004, leek er enig herstel op te treden in 2005 en 2006 (4 respectievelijk 5 territoria). De landelijke trend is stabiel tot licht positief (mogelijk door hogere telinspanning).

Het voorkomen van de Roerdomp beperkt zich de laatste zes jaar vooral tot de Zuidstrang (2002-03 1-3, 2005-07 1-4) en het Bergse Hoofd (2002-03, 2005-07). Daarbuiten werden territoria vastgesteld in de Oude Waal (2002), de Groenlanden (2002-03 2, 2005 1) en Erfkamerlingenschap (2002).

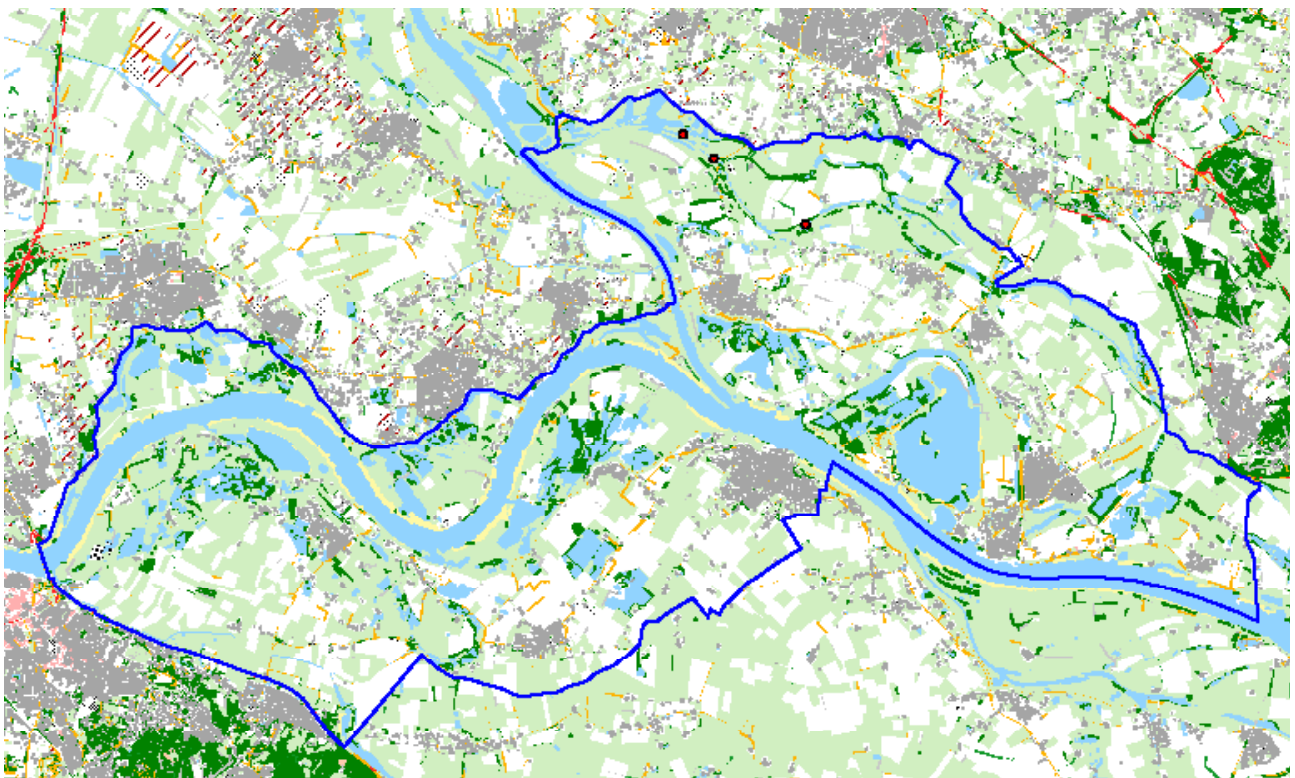

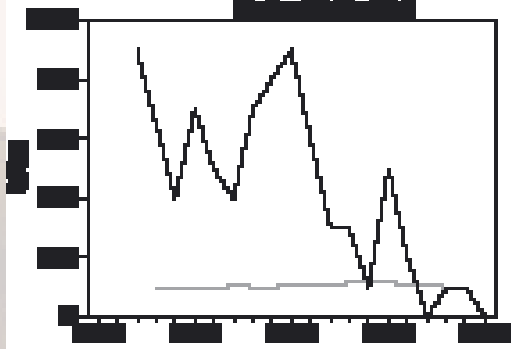
Woudaap *Ixobrychus minutus*

Populatie 2002-2007: 0-4

In 2007 werden drie territoria vastgesteld, gezien het zeer zeldzame voorkomen in ons land een mooi aantal. De afgelopen zes jaar is het voorkomen van het Woudaapje geheel beperkt tot de Zuidstrang (2003-07 1-3) en het Bergse Hoofd (2003-07 0-2). Waar in eerdere jaren met meerdere territoria mogelijk sprake was van één mannetje wat op verschillende locaties roepend gehoord werd, waren er in 2007 minimaal twee verschillende mannetjes aanwezig.

30

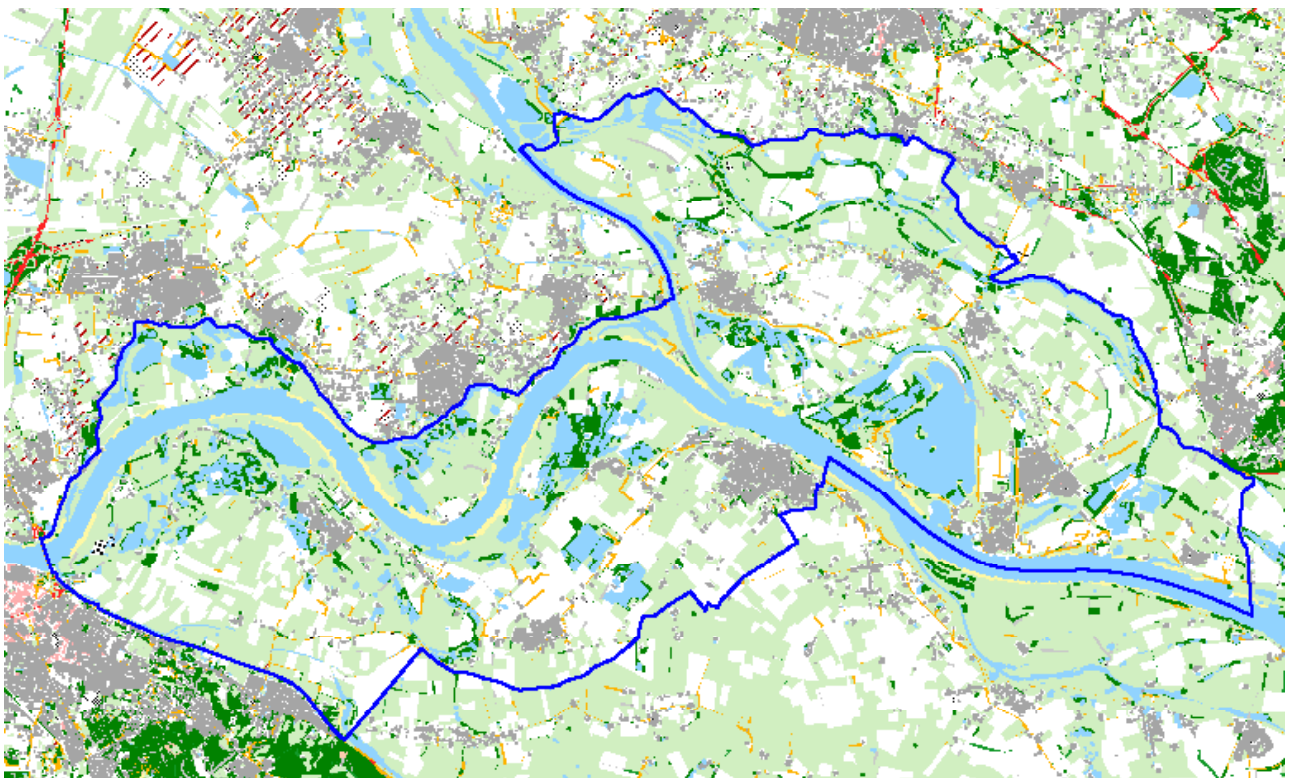

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*

Populatie 2002-2007: 0-5

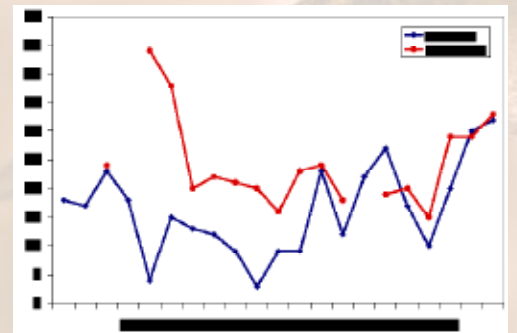
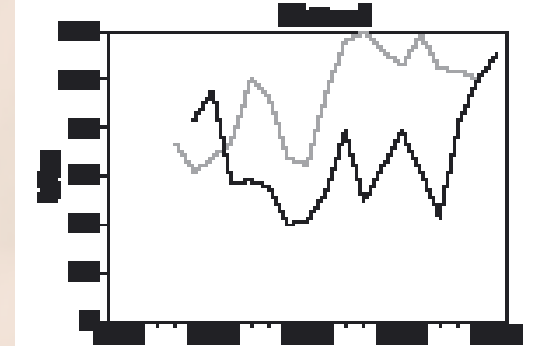
In 2007 werden geen territoria vastgesteld, waarmee de Bruine Kiekendief een niet-jaarlijkse broedvogel lijkt te zijn geworden in de Gelderse Poort. Een opmerkelijke ontwikkeling gezien de licht positieve landelijke trend. In 2002 werden nog vijf territoria gevonden, waarna de soort in 2004 voor het eerst ontbrak. In 2005 en 2006 waren er geen duidelijke aanwijzingen voor een broedgeval maar werd op grond van een aanwezige man wel een territorium meegeteld. De afname lijkt te zijn begonnen in de Ooijpolder, waarop de Rijnstrangen volgden.

Waterral *Rallus aquaticus*

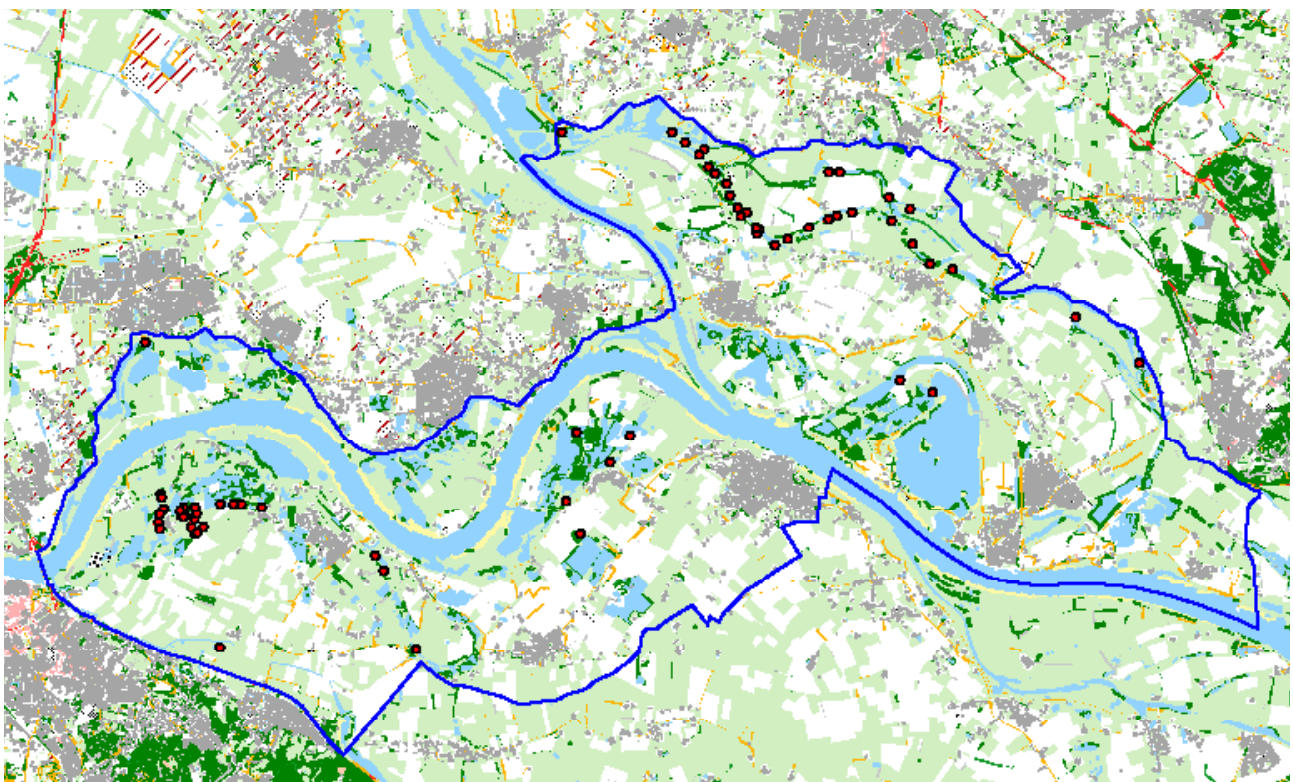
Populatie 2002-2007: 26-66

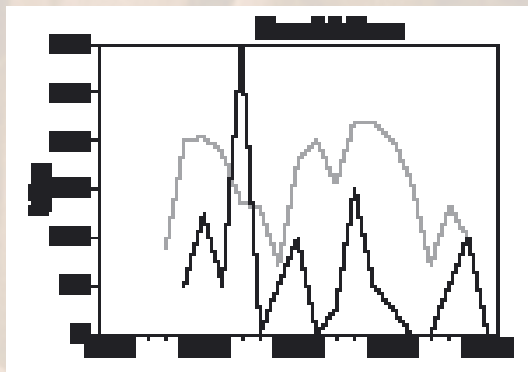

In 2007 werden 66 territoria vastgesteld, het beste jaar sinds het begin van de gebiedsdekkende tellingen in de Gelderse Poort. De 60 territoria van 2006 waren een goede tweede in de reeks van deze lastig te tellen soort. De landelijke trend wijkt af van de trend in de Gelderse Poort, kennelijk spelen lokale omstandigheden (waterpeil, telinspanning) hier een rol. De aantalontwikkeling in de belangrijkste deelgebieden Ooijpolder en Rijnstrangen vertonen een opvallende overeenkomst, waardoor een correlatie met het rivierpeil voor de

hand ligt, het bleef in 2007 opvallend nat door aanhoudend en terugkerend zomerhoogwater. Op de verspreidingskaart springt het kerngebied Groenlanden (17 territoria) eruit en zijn de contouren van moerasgebied in de Rijnstrangen mooi te zien.

32

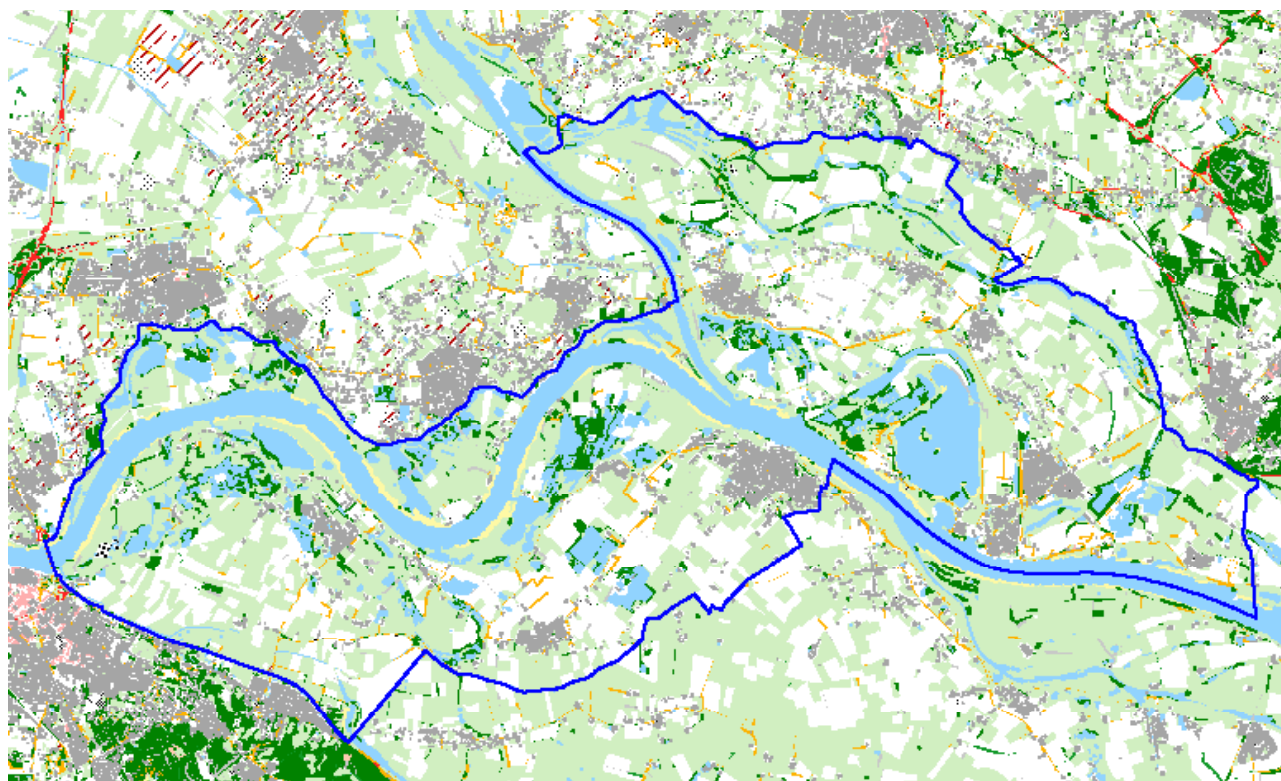

Porseleinhoen *Porzana porzana*

Populatie 2002-2007: 0-4

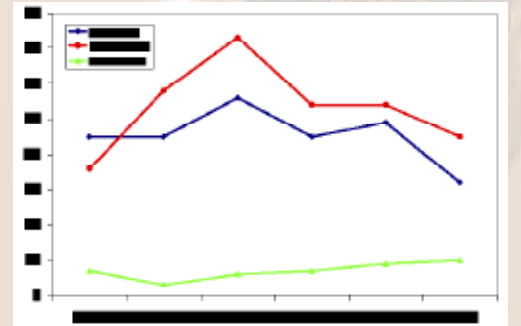
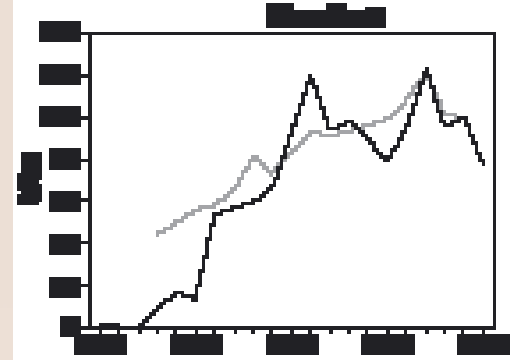
In 2007 werden geen territoria vastgesteld, waarmee het Porseleinhoen zijn status als zeldzame, niet-jaarlijkse, broedvogel eer aan deed. Deze nachtbraker is lastig te tellen en het voorkomen is afhankelijk van geschikte waterstanden. Gezien de florerende Waterral-stand had er in 2007 ogenschijnlijk meer kunnen zitten.

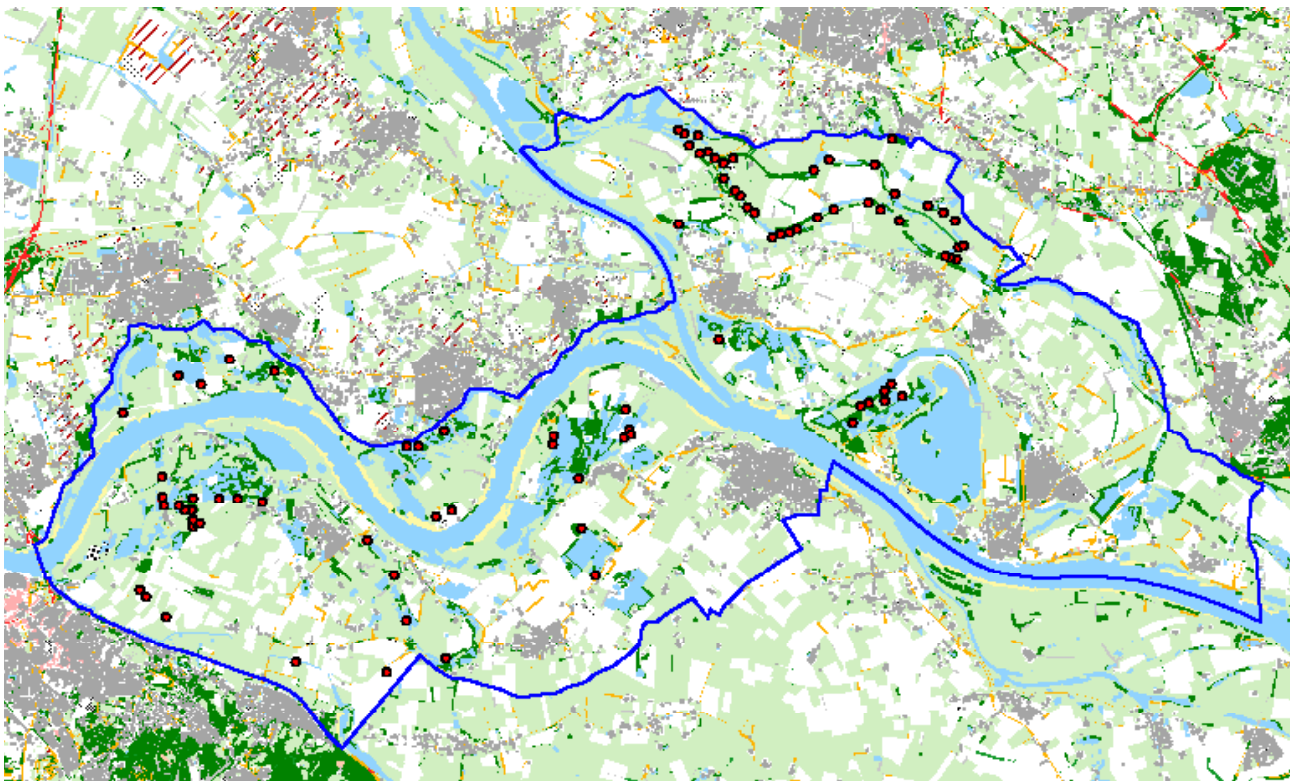
Blauwborst *Luscinia svecica*

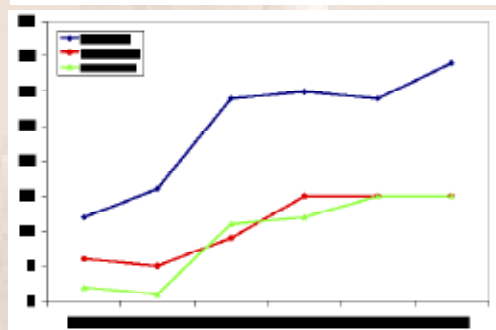
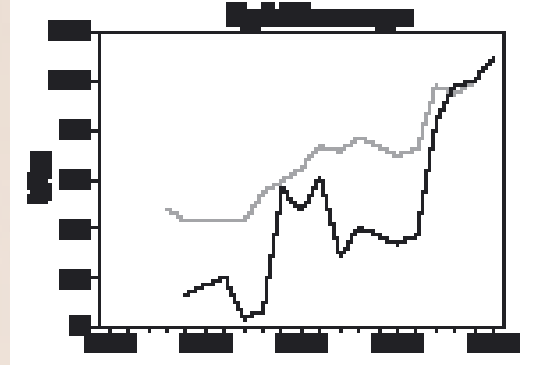
Populatie 2002-2007: 87-135

In 2007 werden 87 territoria vastgesteld, het laagste aantal in de laatste zes jaar. In tegenstelling tot de positieve landelijke trend lijkt de Blauwborst af te nemen in de Gelderse Poort. In hoeverre dit past binnen jaarlijkse aantalfuctuaties zal de toekomst uitwijzen. In de periode 1998-2002 nam de soort al eens eerder af, waarna de stand zich weer herstelde. In de Rijnstrangen lijkt de recente afname samen te hangen met de waterpeilverhoging in 2004. De bodemfoeragerende Blauwborst heeft een voorkeur voor de wat drogere verlandingsstadia van riet- en moerasvegetaties. De afname ten opzichte van 2006

in de Ooijpolder komt vooral op het conto van habitatverlies als gevolg van de Landinrichting in het Circul. In de uiterwaarden ten noorden van de Waal neemt de soort licht toe. Op de verspreidingskaart is het ontbreken in de oostelijke Rijnstrangen opvallend, mogelijk is het voorkeurs habitat hier door de steeds verder gaande verbossing verdwenen.

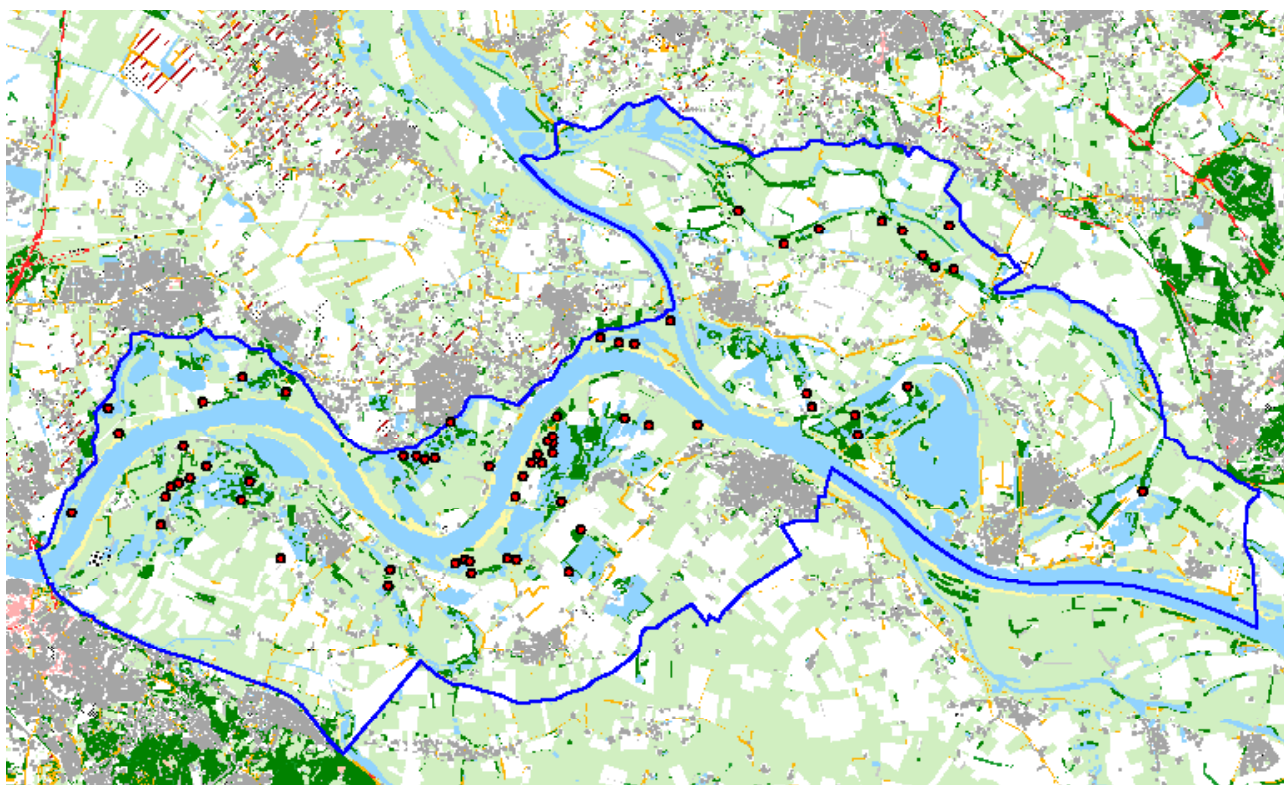

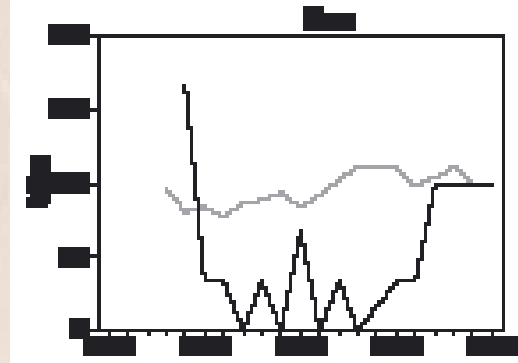
Sprinkhaanzanger *Locustella naevia*

Populatie 2002-2007: 20-64

In 2007 werden 64 territoria vastgesteld, het hoogste aantal in de laatste zes jaar. Na een afname midden jaren negentig neemt de Sprinkhaanzanger recent sterk toe. Ook de landelijke trend is positief en vertoont eenzelfde sterke toename in 2003-04. De toename vindt plaats in de hele Gelderse Poort, waarbij de aantallen in de Rijnstrangen en de uiterwaarden ten noorden van de Waal de laatste drie jaar stabiel zijn. In de Ooijpolder vond in 2007 wederom een toename plaats ten opzichte van het voorgaande jaar. Het zwaartepunt van de populatie

bevindt zich in de Millingerwaard en de Erlecomse Waard. Saillant detail is het opduiken in duinriet op het Millingerduin, direct gevolg van uitbreiding van het areaal begraasd gebied met tot voor kort bemest grasland. De graasdruk van Galloways en Koniks op het duin is hierdoor verminderd met (tijdelijke) verruiging als gevolg.

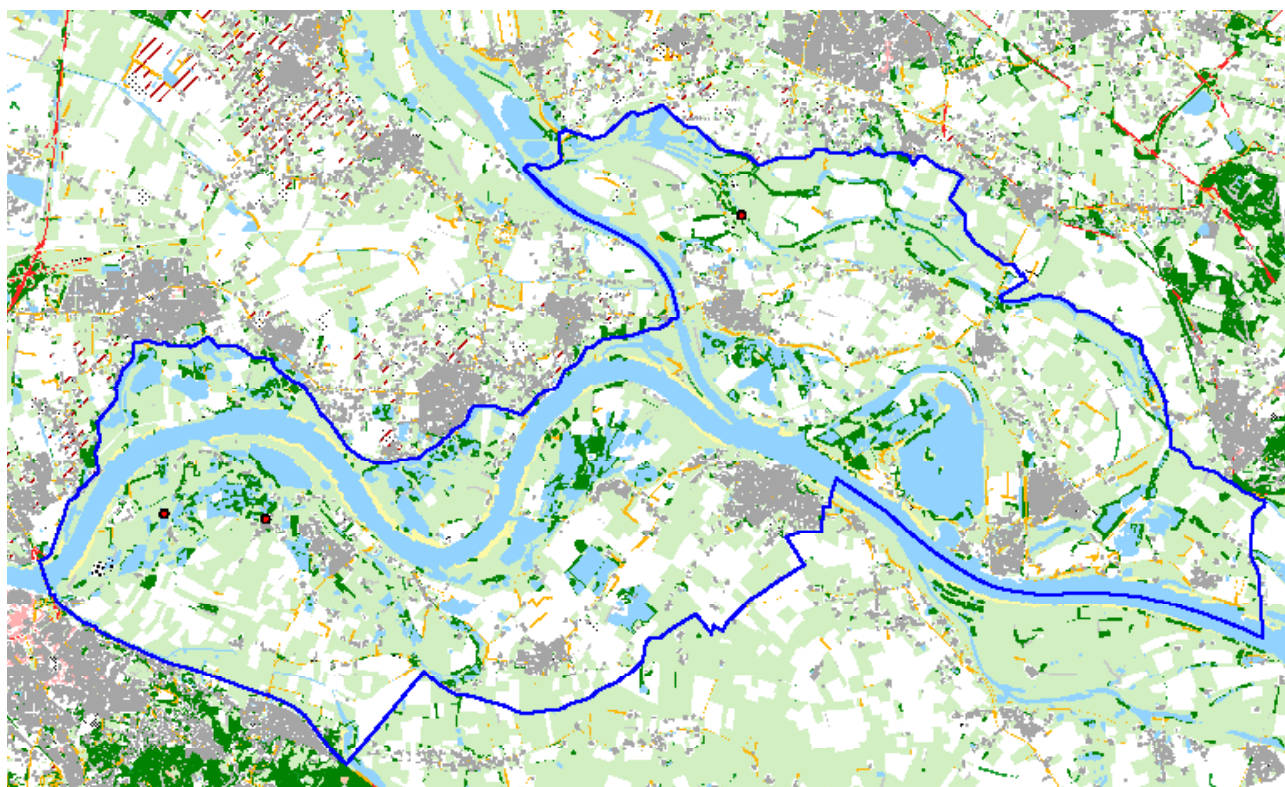
Snor *Locustella luscinioides*

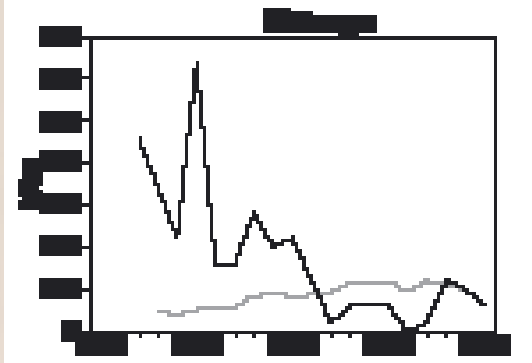
Populatie 2002-2007: 1-3

In 2007 werden drie territoria vastgesteld, net als in 2004-06. De trend in de Gelderse Poort is gebaseerd op lage aantallen en vertoont jaarlijks flinke schommelingen. De landelijke trend is licht positief. Het voorkomen in de Gelderse Poort is grotendeels beperkt tot de Zuidstrang (2004-07 1-3), daarbuiten werd de soort met enige regelmaat vastgesteld ten westen van het Bergse Hoofd (2002-04).

In 2007 werden zingende mannetjes gehoord bij de Oude Waal en in de noordelijke Groenlanden. De snor heeft in Nederland een uitgesproken noordwestelijk areaal en neemt bijvoorbeeld langs de Randmeerkust toe (bron SOVON 1998-2000).

36

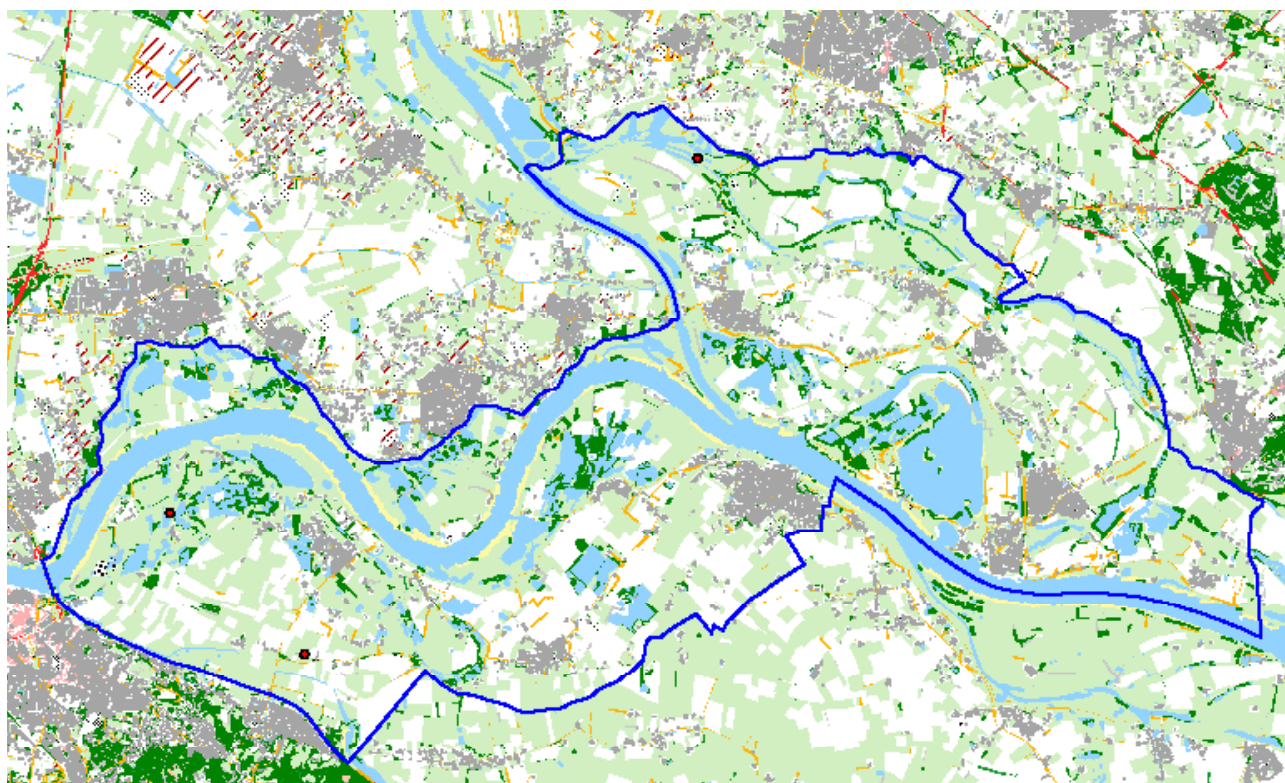

Rietzanger *Acrocephalus schoenobaenus*

Populatie 2002-2007: 0-6

In 2007 werden drie territoria vastgesteld, een gemiddeld aantal in de laatste zes jaar. In tegenstelling tot de licht positieve landelijke trend is de Rietzanger in de Gelderse Poort vanaf begin jaren negentig sterk afgenomen. Er zijn anno 2007 geen locaties in de Gelderse Poort waar jaarlijks Rietzangers worden vastgesteld. In de laatste zes jaar werden in negen verschillende telgebieden zingende mannetjes waargenomen.

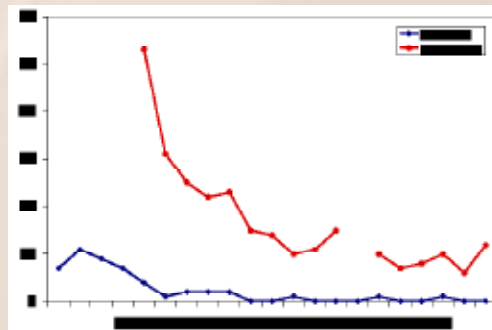
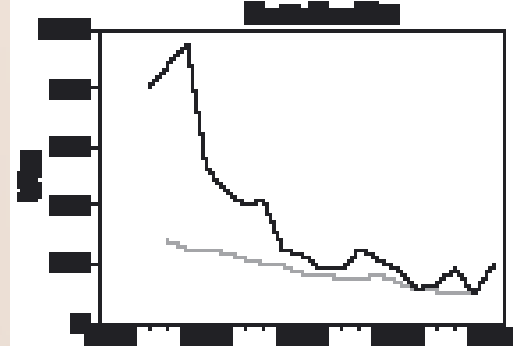
Daarvan waren de Zuidstrang, Bergse Hoofd, Oude Waal en Groenlanden-zuid allen in twee afzonderlijke jaren bezet. Evenals bij de Snor is de verspreiding van Rietzanger sterk geconcentreerd in Laag-Nederland (bron SOVON 1998-2000).

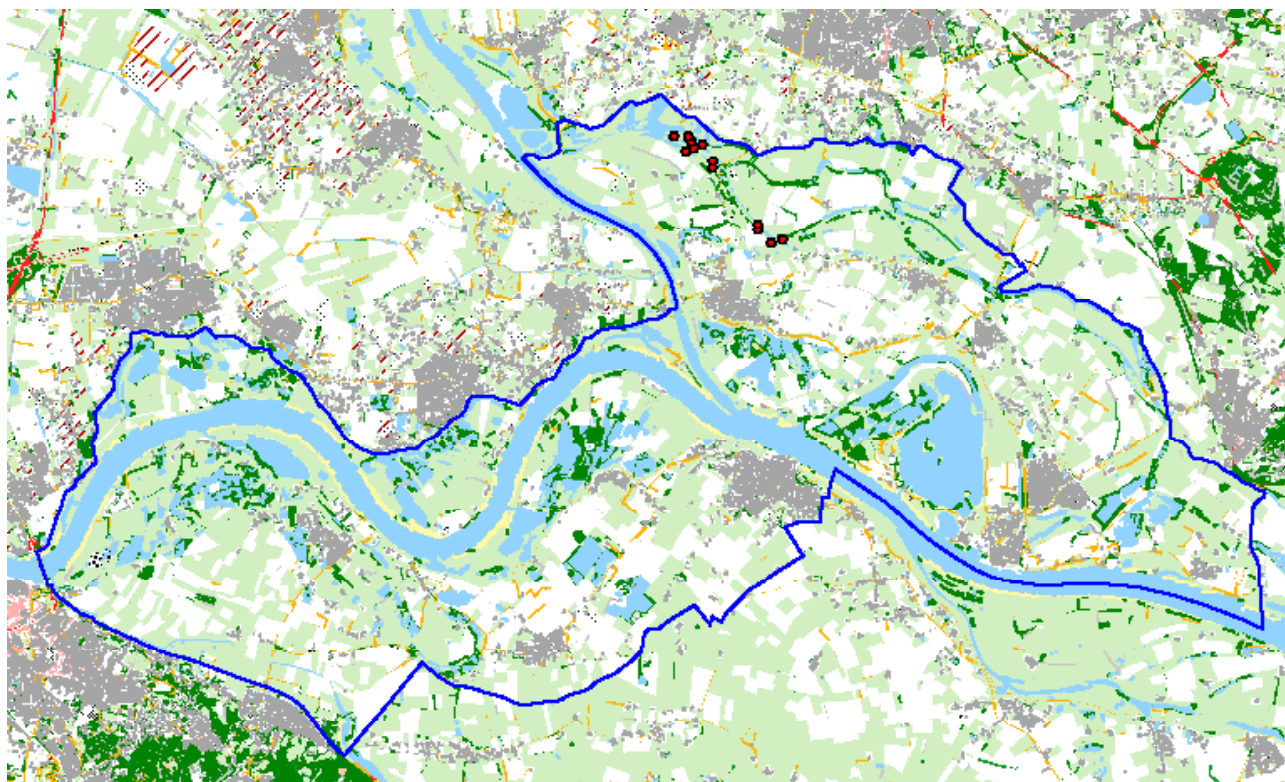
Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus*

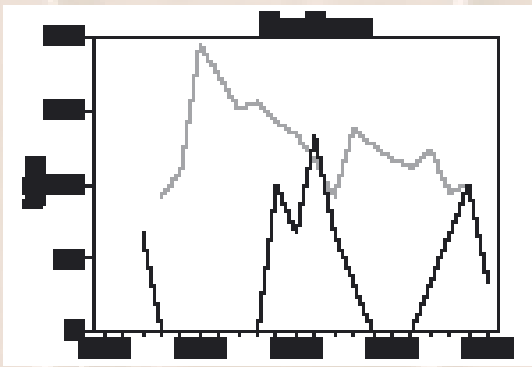
Populatie 2002-2007: 6-12

In 2007 werden twaalf territoria vastgesteld. Na een dieptepunt met zes territoria het voorgaande jaar is de soort hiermee weer terug op het niveau van rond de eeuwwisseling. Of dit herstel van tijdelijke aard is of slechts een opleving, in een landelijk gezien goed jaar, moet de toekomst uitwijzen. De trend in de Gelderse Poort is parallel aan de landelijke trend negatief, al nam de soort in de Gelderse Poort sneller af. De verspreiding is de laatste zes vrijwel geheel beperkt tot de Zuidstrang en het Bergse Hoofd. Daarbuiten werden nog zingende (ongepaarde) mannetjes gehoord in de Millingerwaard (2002),

Erfkamerlingschap (2004) en het Circul (2005). Evenals bij de twee voorgaande soorten is de Grote Karekiet een Laag-Nederlandse soort en ligt de Gelderse Poort nogal geïsoleerd ten opzichte andere broedgebieden, zoals de Randmeren.

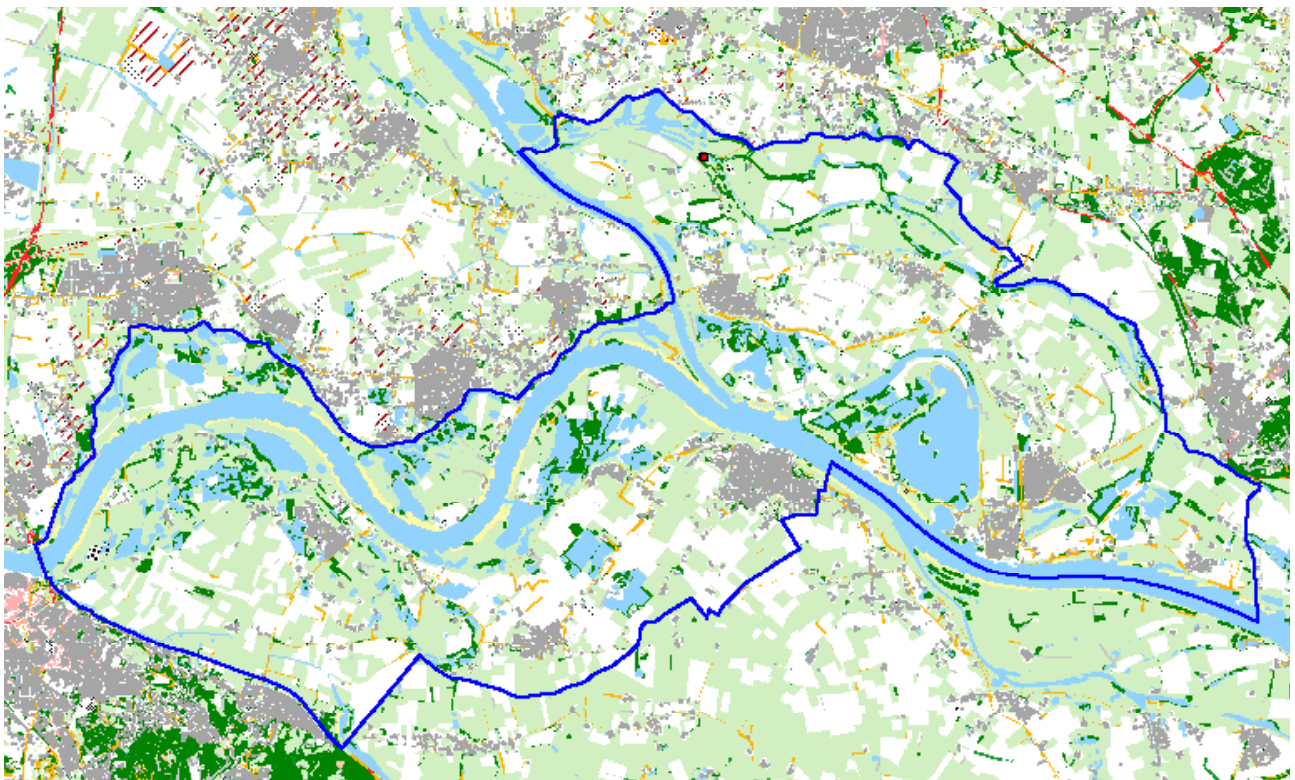

Baardmannetje *Panurus biarmicus*

Populatie 2002-2007: 0-3

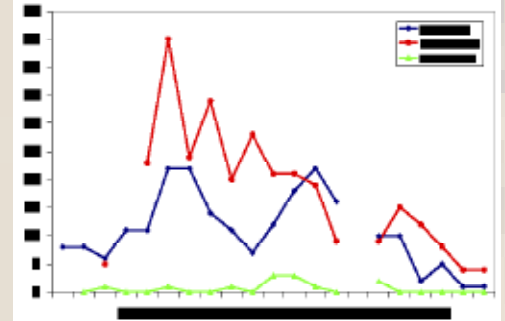
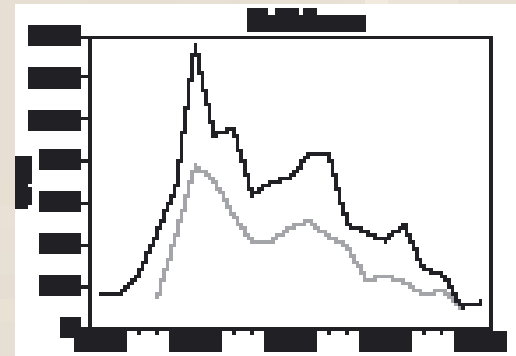
In 2007 werd één territorium vastgesteld. De Baardman is nooit algemeen geweest in de Gelderse Poort en is de laatste zes jaar een niet jaarlijkse zeldzame broedvogel. In 2002-03 ontbrak de soort en de daaropvolgende jaren werden territoria vastgesteld bij het Bergse Hoofd (2005 1 en 2006 2) en langs de Zuidstrang (2004-06). Niettemin is het een soort met een groot dispersievermogen, die met gemak het gebied zou kunnen bevolken.

Buidelmees *Remiz pendulinus*

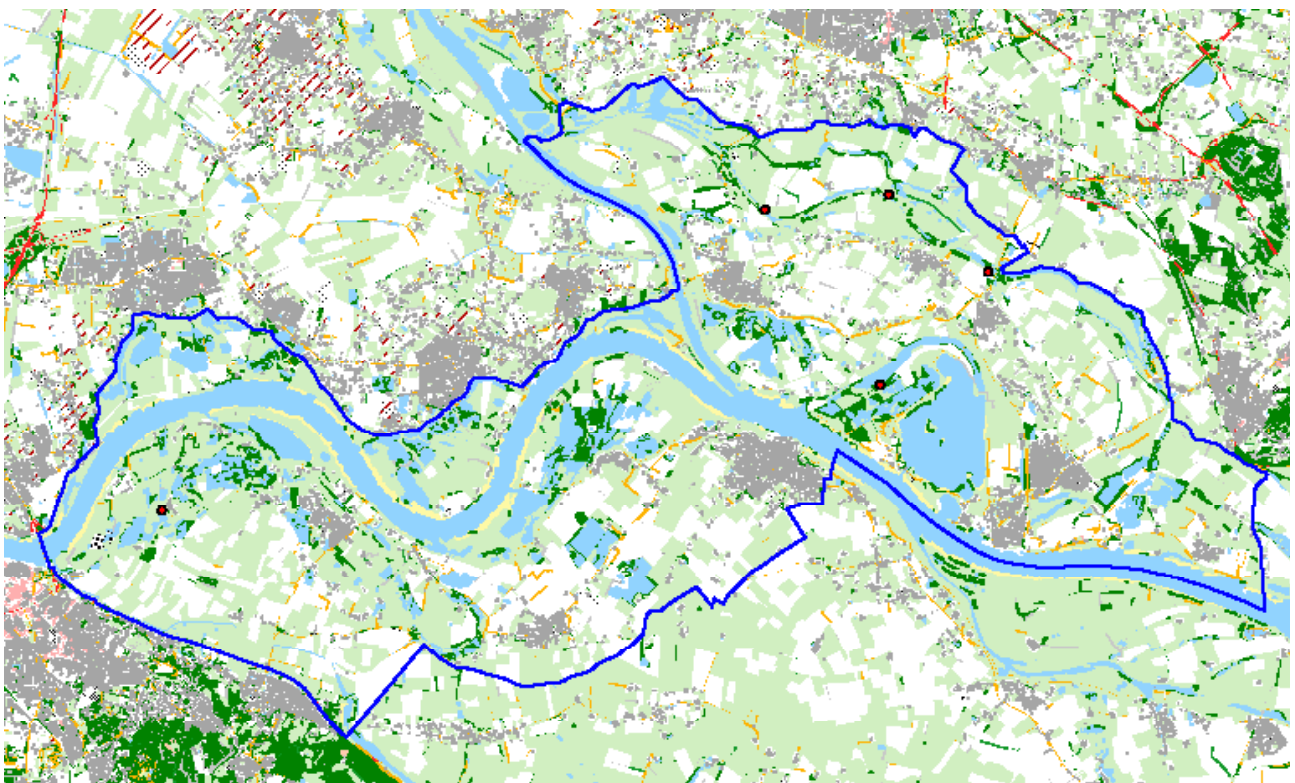
Populatie 2002-2007: 5-25

In 2007 werden, evenals in 2006, vijf territoria vastgesteld, het laagste aantal sinds de aanvang van de gebiedsdekkende tellingen in 1991. Omdat een aanzienlijk deel van de Nederlandse populatie in de Gelderse Poort voorkomt, toont de landelijke trend grote overeenkomst met de trend in de het onderzoeksgebied. De aantallen in de laatste twee jaar zijn nog slechts een fractie van de 70 territoria in 1992, waarmee het weer verdwijnen van de Buidelmees nog slechts een kwestie van tijd lijkt.

Deze achteruitgang past in het erratische voorkomen van de soort binnen zijn verspreidingsgebied. De aantallen per deelgebied vertonen weinig overeenkomsten, deels ingegeven door het onvoorspelbare voorkomen en de lage trefkans van de soort en deels door een wisselende telinspanning in sommige telgebieden. In 2007 werden drie territoria gevonden langs de Zuidstrang, één in de Oude Waal bij de Bijland en één in de Oude Waal in de Ooijpolder.

40

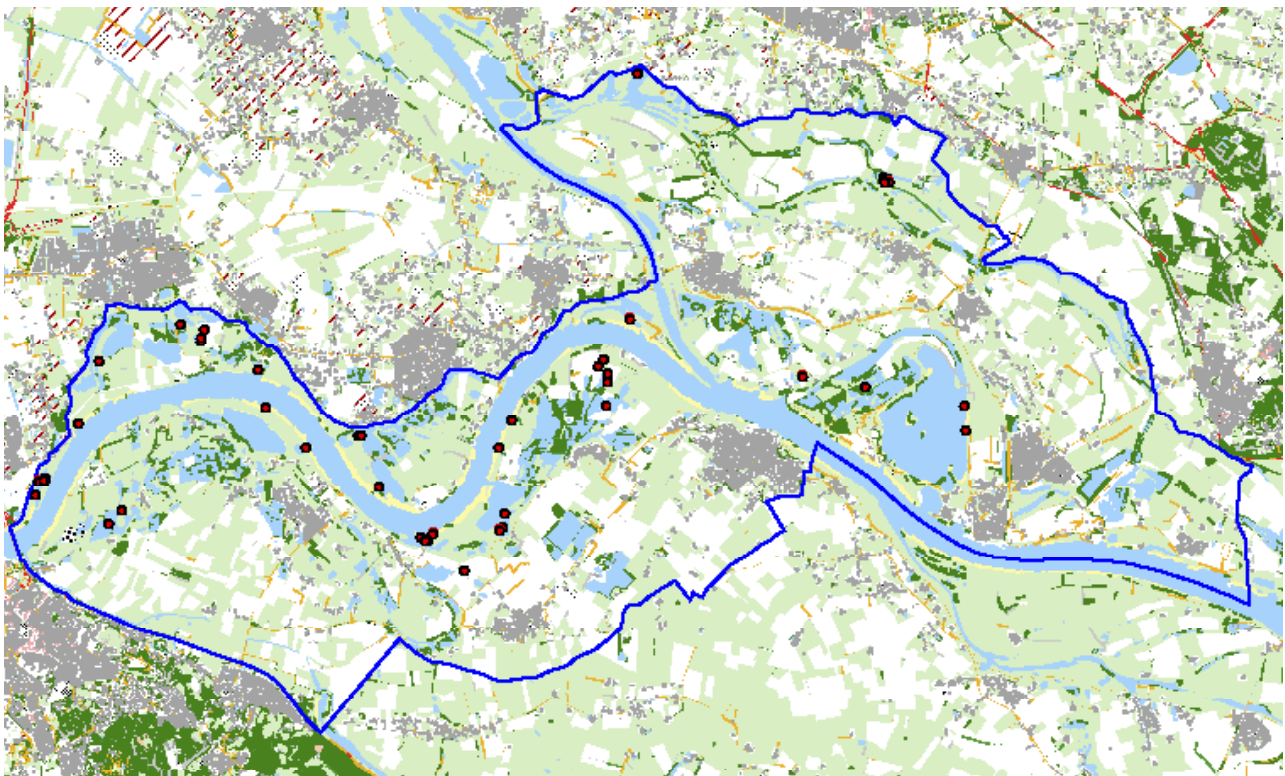
Pioniervogels

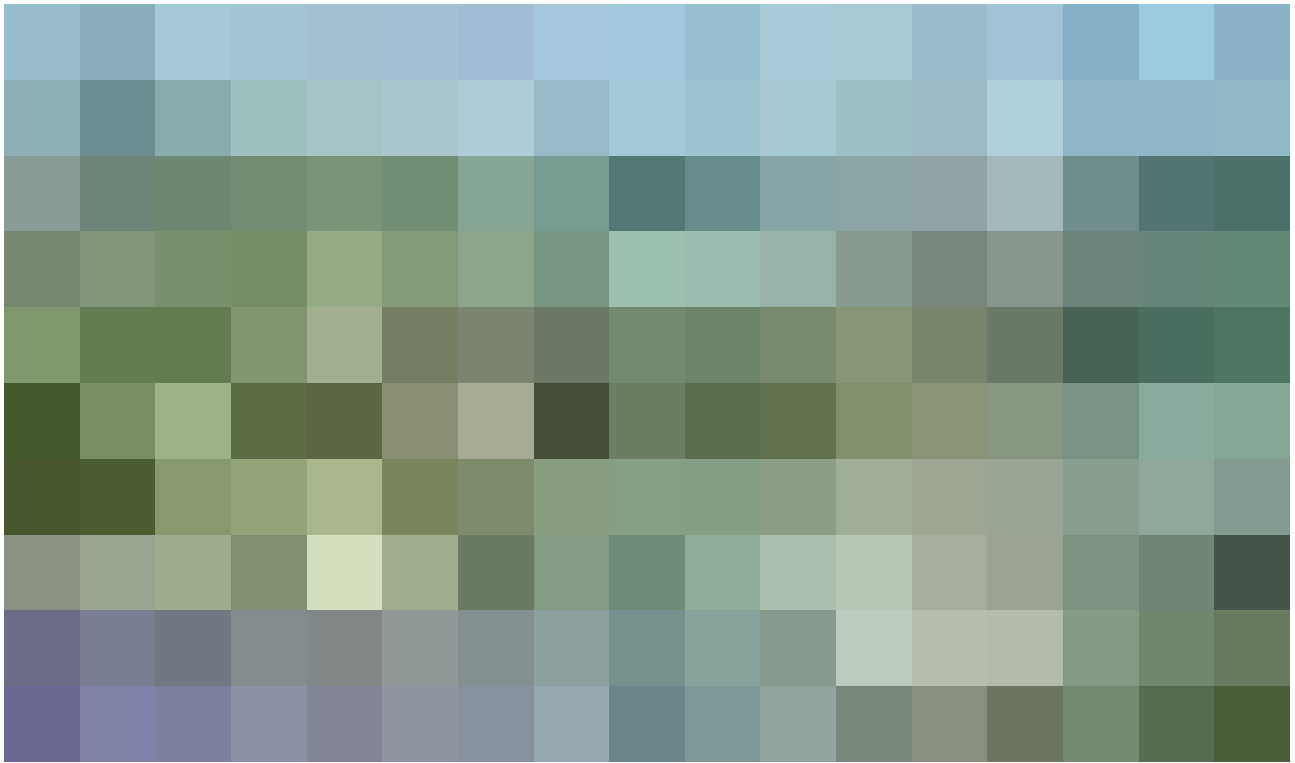
Het aanbod van geschikte habitat voor de pioniervogels wisselt van jaar tot jaar sterk. Zowel binnen, maar vooral ook buiten het onderzoeksgebied. De gretigheid waarmee dieren niet voor hen bedoelde pioniersituaties als broedplaats accepteren, kun je opvatten als aanwijzing dat er een tekort is aan geschikte natuurlijke dynamische plekken.

Natuurontwikkelingsprojecten in de uiterwaarden zijn over het algemeen slechts enkele jaren geschikt als broedgebied. Zodra de wilgenopslag terrein wint zijn de pioniers verdwenen. Bij ontwikkeling van de Klompenwaard is getracht de vestiging van wilg in te perken door van meet af aan te begrazen. In dit gebied zijn de pionierhabitats door een gebrek aan dynamiek, inmiddels toch verruimd door kruidenopslag. Natuurlijke pioniermilieus zijn het best ontwikkeld in de Erlecomse Waard en de Gendtse Polder, waar het rivierwater vrij spel heeft. Onderstaande kaart geeft de verspreiding van de pioniervogels in 2007, met het zwaartepunt in de uiterwaarden van de Waal.

Enkele grote bouwprojecten net buiten het onderzoeksgebied (woningbouw Schuytgraaf, Arnhem en kassenbouw Lingewal, Huissen) trokken de afgelopen jaren een relatief groot aantal pioniers als broedvogel. Pioniersoorten zijn qua broedsucces een zeer kwetsbare groep. In de uiterwaarden broeden ze vooral op de lage delen die bij hoog rivierpeil als eerste overstromen. Indien er grote grazers aanwezig zijn, is de kans op vertrappen van de nesten groot. Bij bouwprojecten lopen de nesten een hoog risico op verstoring c.q. afgraving. Daartegenover staat een sterk aanpassings- en verspreidingsvermogen, zo zijn per seizoen meerdere vervolglegels mogelijk.

Verspreidingskaart pioniervogels 2007: Kleine plevier, Kluut en Visdief.

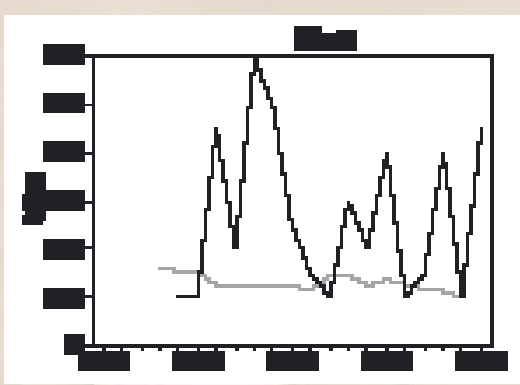

Erlecomsewaard, belangrijk natuurlijk biotoop voor pioniervogels. Foto Harvey van Diek.

42

Natuurontwikkelingsproject van Stichting Twickel in De Kleine Gelderse Waard, februari 2008. Foto Erik Ernens.

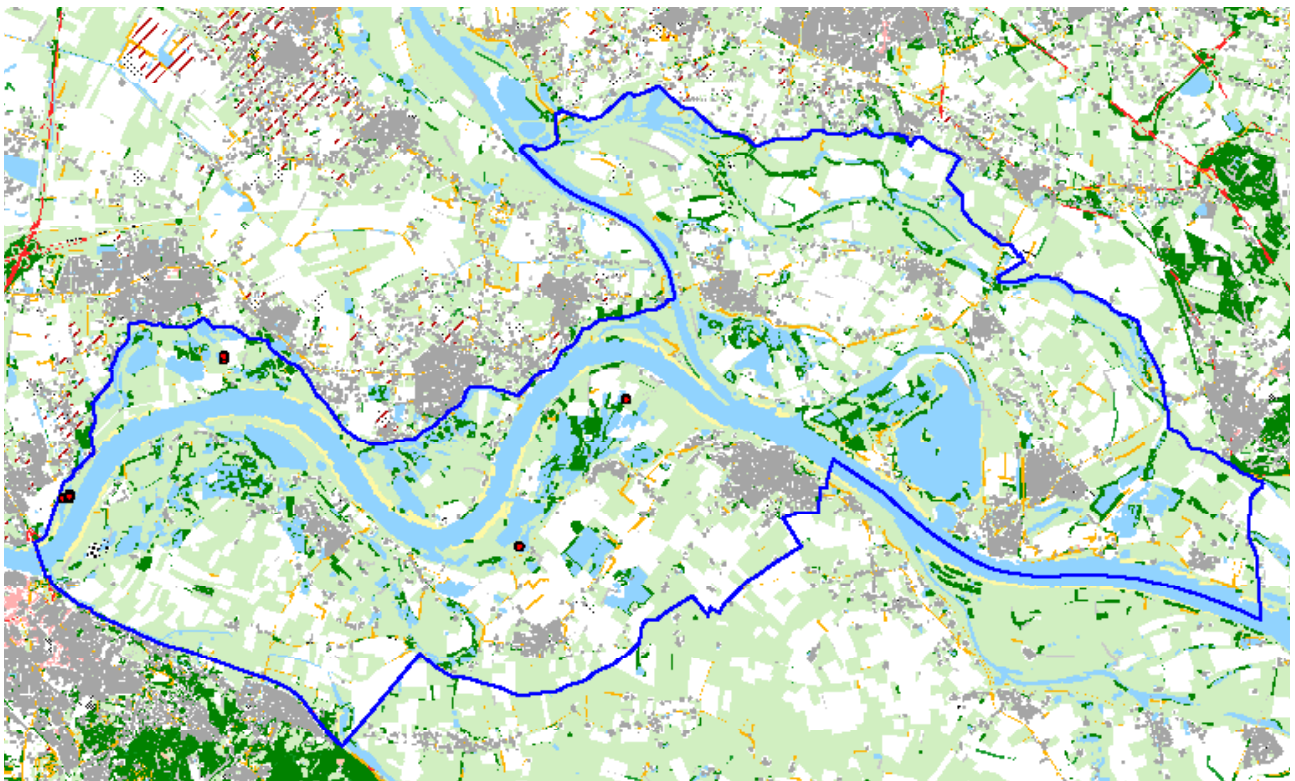

Kluut *Recurvirostra avosetta*

Populatie 2002-2007: 2-9

In 2007 werden negen broedgevallen vastgesteld. Aantallen zijn grotendeels afhankelijk van het rivierpeil in de uiterwaarden in combinatie met graafwerkzaamheden binnendijks.

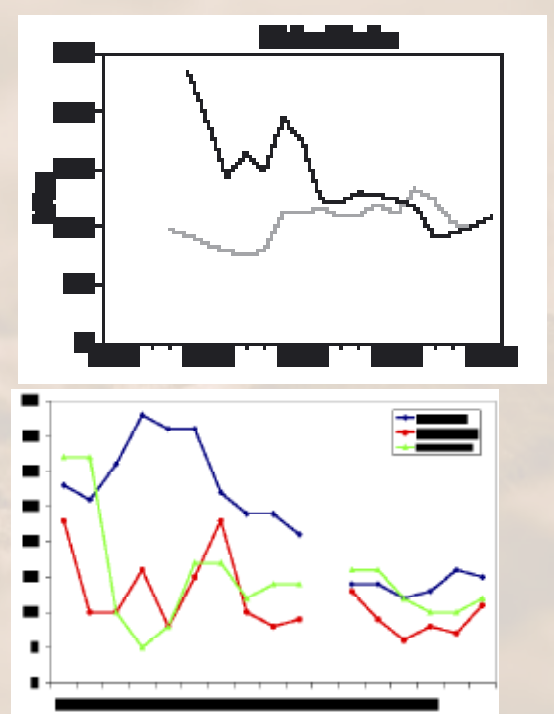
De Lentse Waard en de Bemmelse Polder ten noorden van de Waal herbergden de laatste zes jaar de meeste Kluten (één tot acht paar), in de Ooijpolder zaten in dezelfde periode jaarlijks nul tot vier paar. In 2007 werden vijf paar vastgesteld in de Lentse Waard, twee in de Bemmelse Polder en één in zowel de Erlecomse Waard als de Millingerwaard.

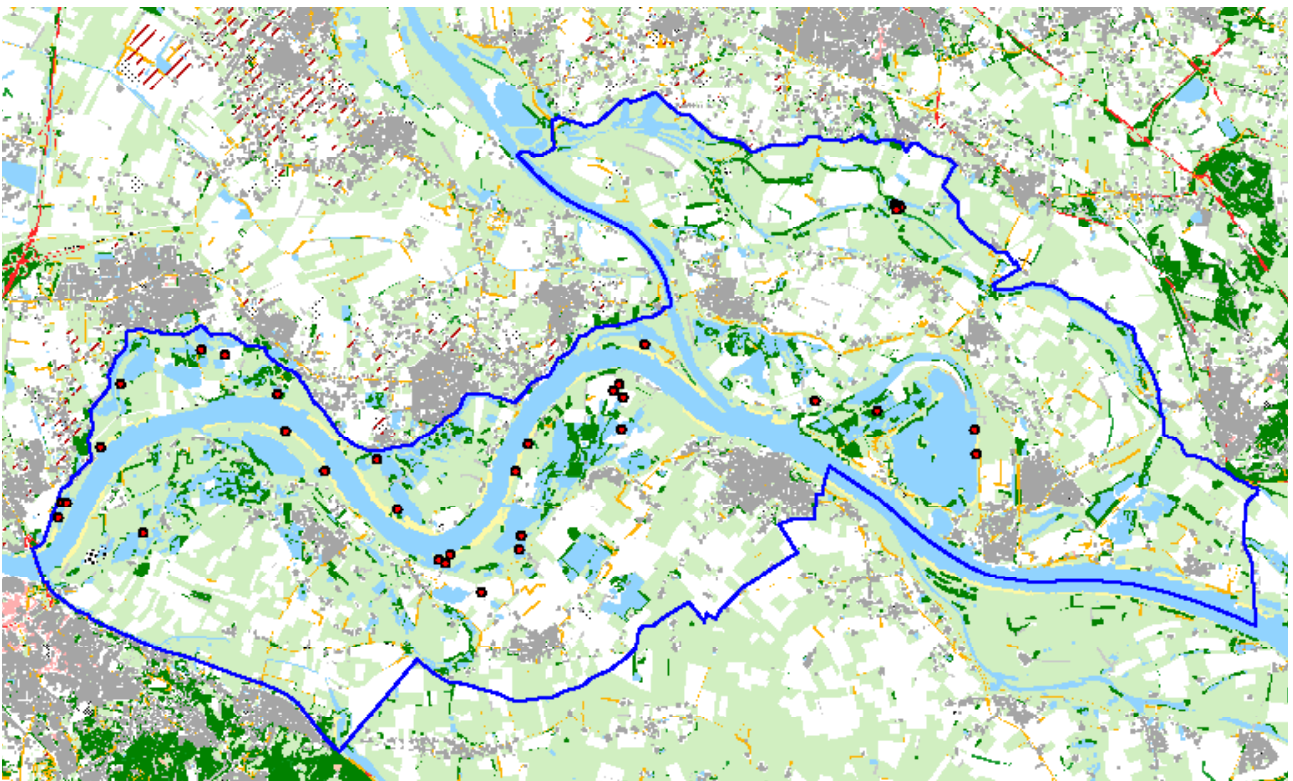
Kleine Plevier *Charadrius dubius*

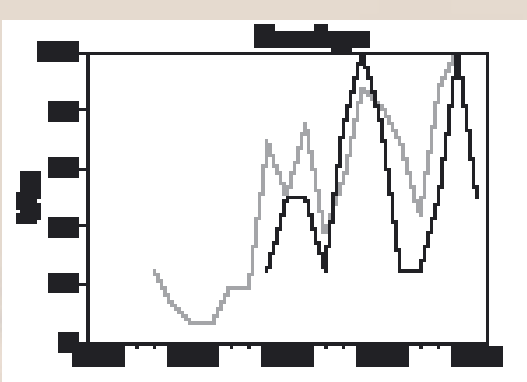
Populatie 2002-2007: 30-43

In 2007 werden 38 territoria vastgesteld. De topjaren van de Kleine Plevier in de Gelderse Poort liggen inmiddels al weer anderhalf decennium achter ons. Na afronding van graafwerkzaamheden voor natuurontwikkeling in het onderzoeksgebied raakten veel broedlocaties door successie ongeschikt voor de soort. De landelijke trend is stabiel. Vanaf eind jaren negentig zijn de aantallen in het onderzoeksgebied stabiel tot licht afnemend. Afhankelijk van de rivierwaterstand in de uiterwaarden en binnendijkse graafwerkzaamheden fluctueren de aantallen de laatste zes jaar per deelgebied. Kleine Plevieren

reageren vaak snel op de aanwezigheid van geschikte habitat en een deel van de vogels uit de Gelderse Poort heeft zich elders in het oostelijk riviereengebied gevestigd. Dit is vastgesteld op basis van kleurring onderzoek. Zo verhuisde een broedvogel 25 kilometer van Driel (2002) naar de Kleine Gelderse Waard (2007). Maar ook verplaatsingen over grote afstand van broedvogels zijn mogelijk. Dat bewijst een aflezing van een broedvogel in Zwitserland (2007), geringd als broedvogel in Driel (2005).

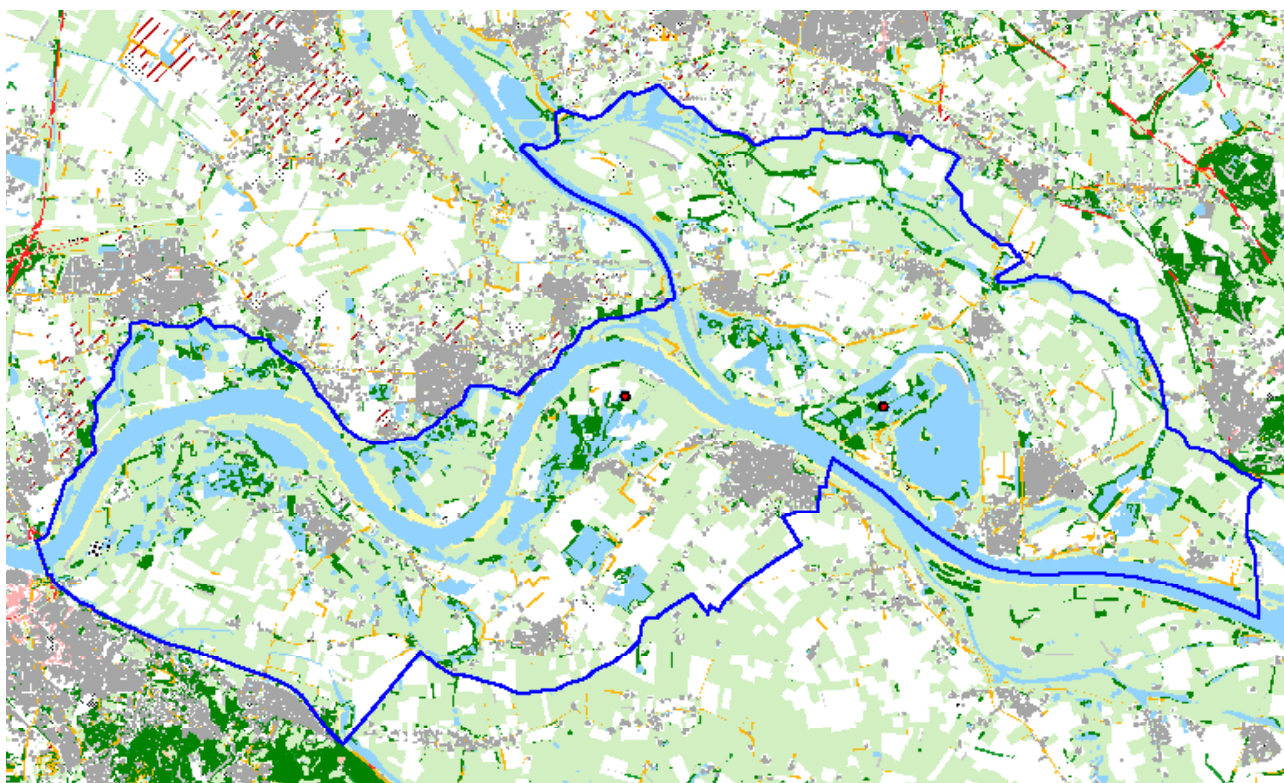

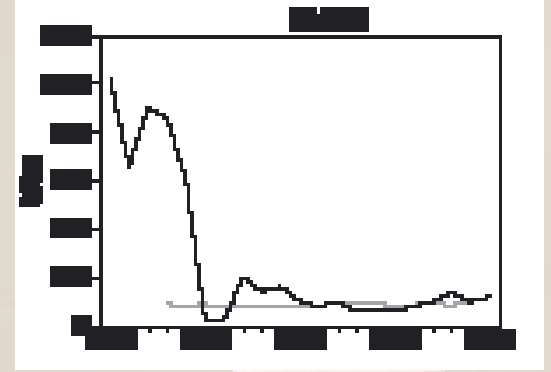
Oeverloper *Actitis hypoleucos*

Populatie 2002-2007: 1-4

In 2007 werden twee territoria vastgesteld. Eén nestvondst (4 eieren, door muizen gepreedeerd) in de Millingerwaard en één bij de Bijland (een nieuwe locatie). De Millingerwaard was de laatste zes jaar jaarlijks door minimaal één paar bezet (2006: 3) meestal met concrete aanwijzingen voor broeden. In de uiterwaarden ten noorden van de Waal werd de soort gemeld in de Gendtse Polder (2002, 2005-06) en de Klompenwaard (2002).

De Oeverloper is een zeldzame broedvogel in ons land en landelijke trend komt in grote lijnen overeen met de trend in de Gelderse Poort. Een belangrijk deel van de landelijke "populatie" wordt jaarlijks vastgesteld in het onderzoeksgebied

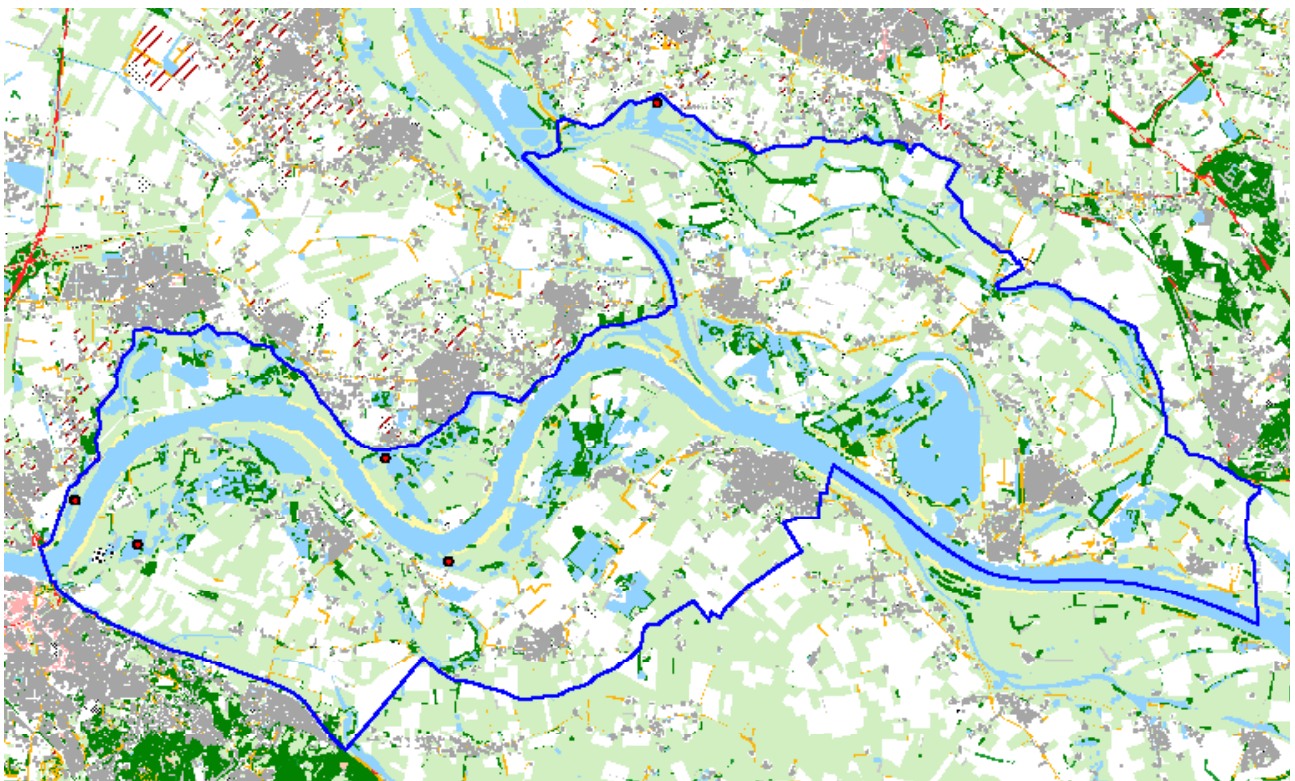
Visdief *Sterna hirundo*

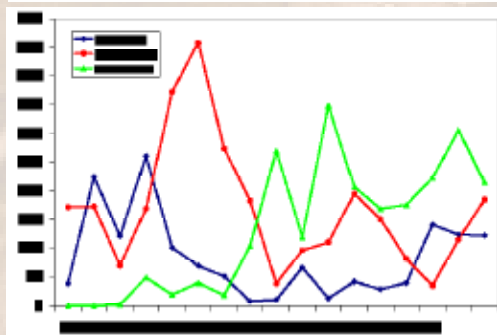
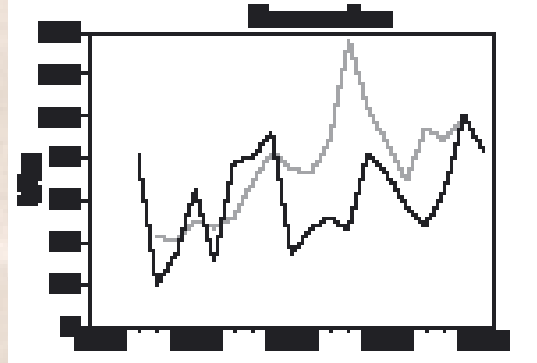
Populatie 2002-2007: 3-7

In 2007 werden zes broedparen vastgesteld. Het aantal is sinds begin jaren negentig flink afgenomen en daarna laag gebleven. Het betreft zelden meer dan twee paar op één locatie, terwijl elders langs de Waal grotere kolonies voorkomen, meestal op eilandjes. De landelijke trend is stabiel. Een deel van de vogels uit de Gelderse Poort heeft zich mogelijk buiten het onderzoeksgebied gevestigd rondom Arnhem en op kunstmatige eilanden aan de Duitse Rijn (midden jaren negentig) en meer recent langs de Linge bij Huissen.

Optimalisering van de broedcondities in de Gelderse Poort zou kunnen worden bereikt door aanleg van kaal blijvende eilandjes in diepere plassen.

46

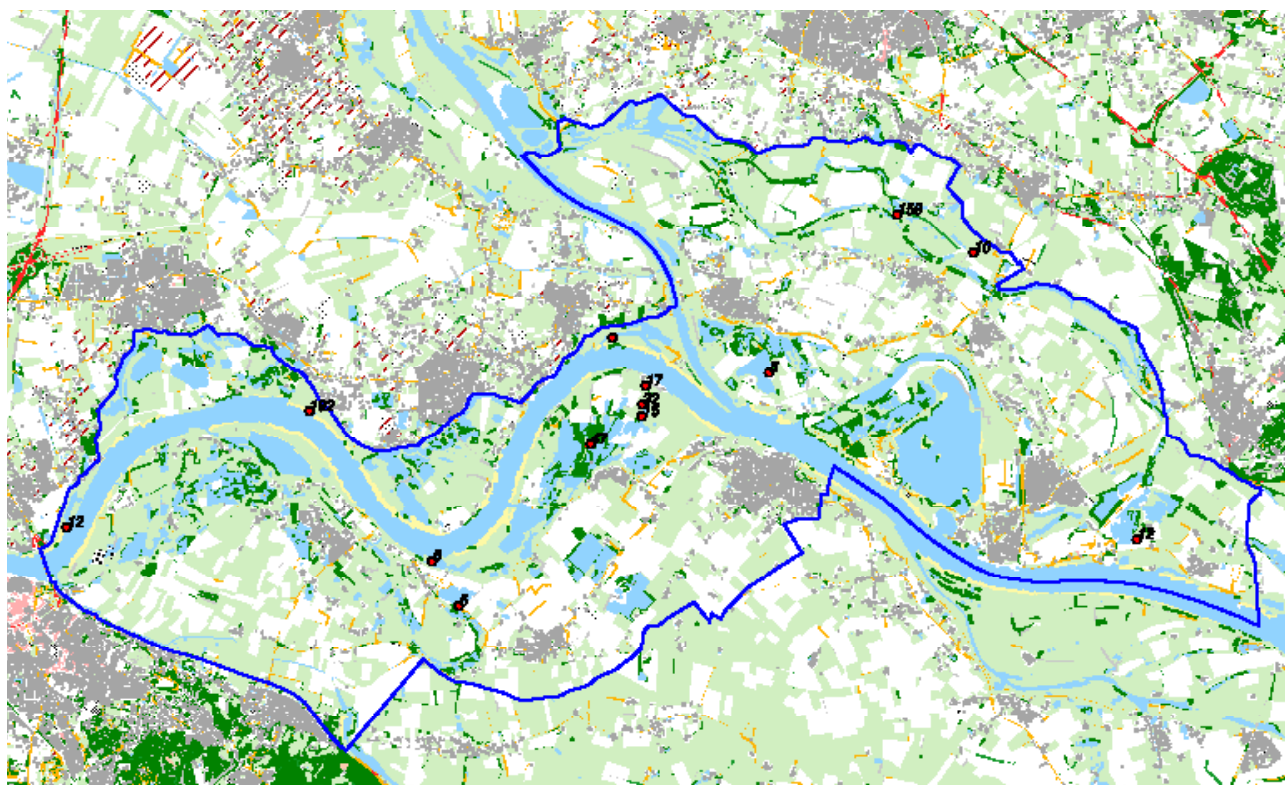

Oeverzwaluw *Riparia riparia*

Populatie 2002-2007: 297-544

In 2007 werden 522 nesten geteld, verdeeld over twaalf kolonies. De grootste kolonies bevonden zich bij het Gendtse Veer (192 nesten) en in een zanddepot in de Kleine Gelderse Waard (158 paar). In deze twee kolonies zijn de eerste broedsels, vlak voor het uitvliegen van de jongen, verloren gegaan door respectievelijk hoog water en afgraven van de gehele kolonie. In de Millingerwaard broedden 111 paar verdeeld over vier kolonies in depots en afgravingen. De overige zes kolonies telden twee tot twaalf nesten. De trend van de Oeverzwaluw vertoont grote fluctuaties van jaar tot jaar. De

landelijke trend is licht positief met een enkele uitschieter. Ruim de helft van de Oeverzwaluwen in de Gelderse Poort broedt in zanddepots en kleiputten. De overige broeden in erosiewanden aan de Waal of nevengeulen en zijn erg kwetsbaar in zomers met hoogwater in juni-juli. Uit terugvangst van geringde vogels blijkt uitwisseling tot over tientallen kilometers met kolonies aan Maas, Waal, IJssel en Nederrijn en tot ver in de Achterhoek. Vanaf 1998 zijn vooral de uiterwaarden ten noorden van de Waal in trek en zijn aantallen in de Ooijpolder afgenomen.

Weidevogels

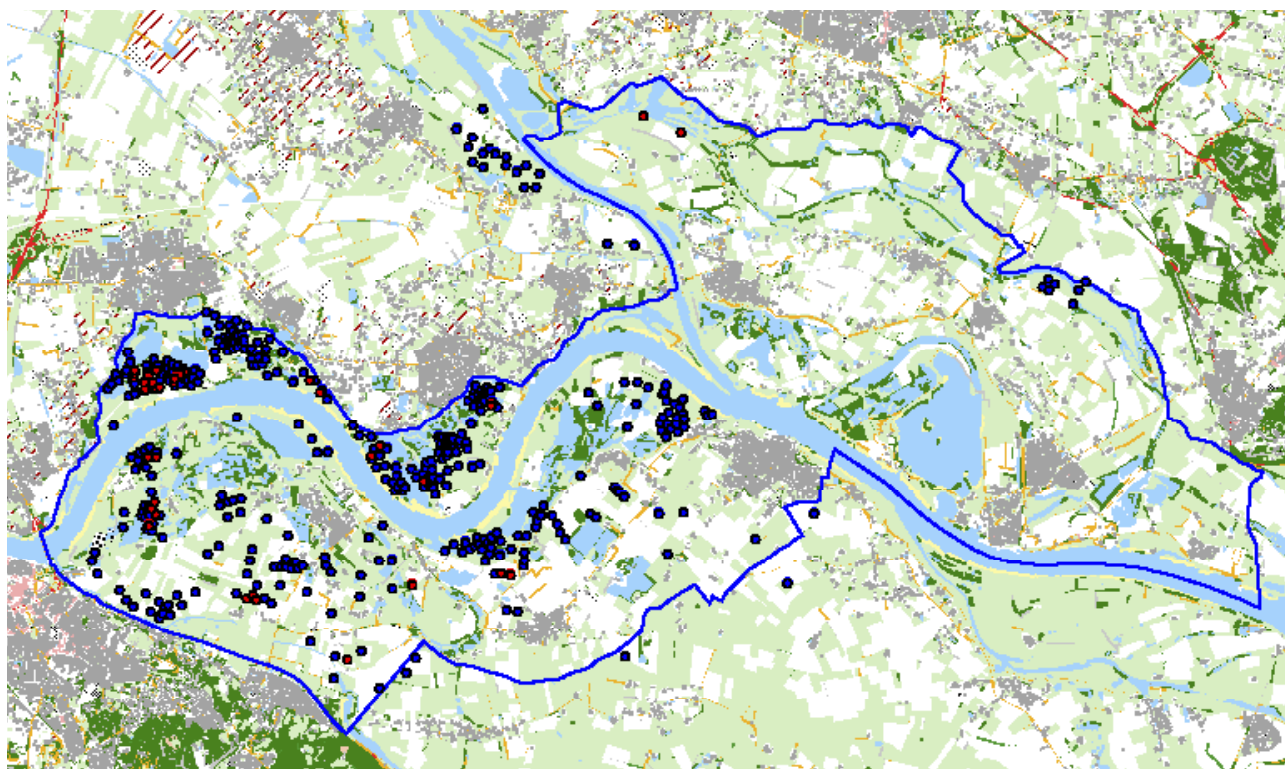
Weidevogels staan overal in ons land sterk onder druk, zo ook in de Gelderse Poort. Vrijwel alle soorten in deze groep laten de laatste twee decennia een flinke achteruitgang zien.

Van de 16 soorten weidevogels is de Kemphaan midden jaren negentig al verdwenen als broedvogel, daarnaast zijn Paapje en Grauwe Gors onregelmatige broedvogels geworden. Vijf soorten lieten in 2007 het laagste aantal zien sinds de aanvang van de tellingen (Kwartelkoning, Scholekster, Watersnip, Grutto en Gele kwikstaart). Drie soorten gaan gestaag achteruit maar laten in 2007 een opleving zien (Kievit, Veldleeuwerik en Grauwe gors). Van drie soorten zijn de aantallen de laatste jaren min of meer stabiel na een eerdere afname (Patrijs, Tureluur en Graspieper). De Kwartel laat een onduidelijk beeld zien met jaarlijkse fluctuaties ingegeven door omstandigheden buiten de Gelderse Poort. Positieve berichten zijn er te melden over de Ooievaar en Wulp, beide soorten nemen licht toe. Het gaat hier echter over zeer kleine aantallen. De achteruitgang bij de weidevogels is het grootst bij de steltlopers en dan voornamelijk bij een typische graslandsoort als de Grutto, waarvan anno 2007 nog slechts 10% van de populatie over is (zie onderstaande verspreidingskaart). Het enige weidevogelbolwerk binnen het onderzoeksgebied is de Ambtswaard in de Bemmelse Polder. Kleine clusters zijn daarnaast te vinden langs de Oude Waal in de Ooijpolder, het Circul en ten zuidwesten van de Erlecomse Waard. In de Rijnstrangen zijn kritische weidevogels vrijwel

verdwenen, alleen rondom het Jezuïtenwaai zijn Grutto en Tureluur nog regelmatig broedvogels (zie kaart pagina 49).

De beste kansen voor deze groep liggen in de Ambtswaard. Een op weidevogels gericht beheer zal er hier voor moeten zorgen dat dit bolwerk zich handhaaft. Bij aangepast beheer en een gunstig peilregime zouden ook andere open graslanden in de Gelderse Poort weer bevolkt kunnen raken. Het beleid is hier echter in zeer beperkte mate op gericht. Alleen in de Ambtswaard en in het Circul zijn enkele 100-en hectares opengesteld voor gesubsidieerd weidevogelbeheer, maar de respons is mager en de lobby zwak.

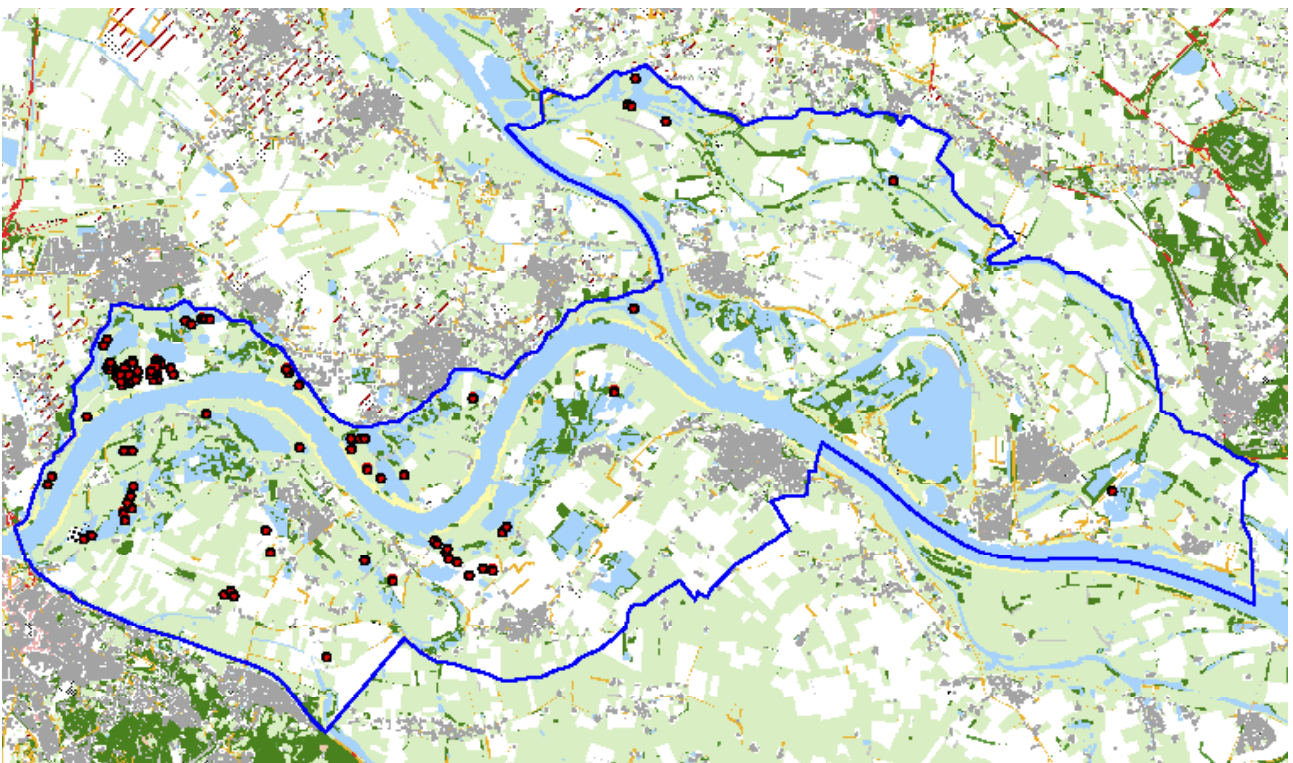
Verspreidingskaart Grutto 1989 (blauw) en 2007 (rood).

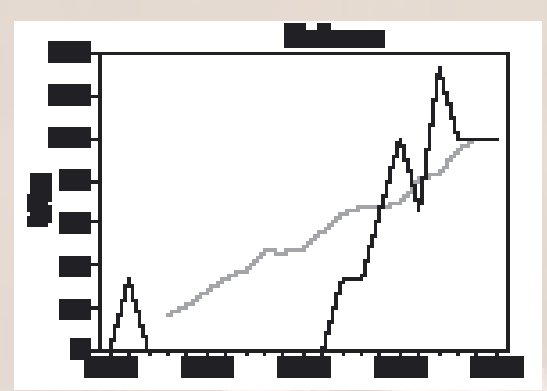

De Ambstwaard in de Bemmelse Polder herbergt het laatste weidebolwerk in de omgeving. Foto Harvey van Diek.

Verspreidingskaart Kritische steltlopers 2007 Grutto en Tureluur.

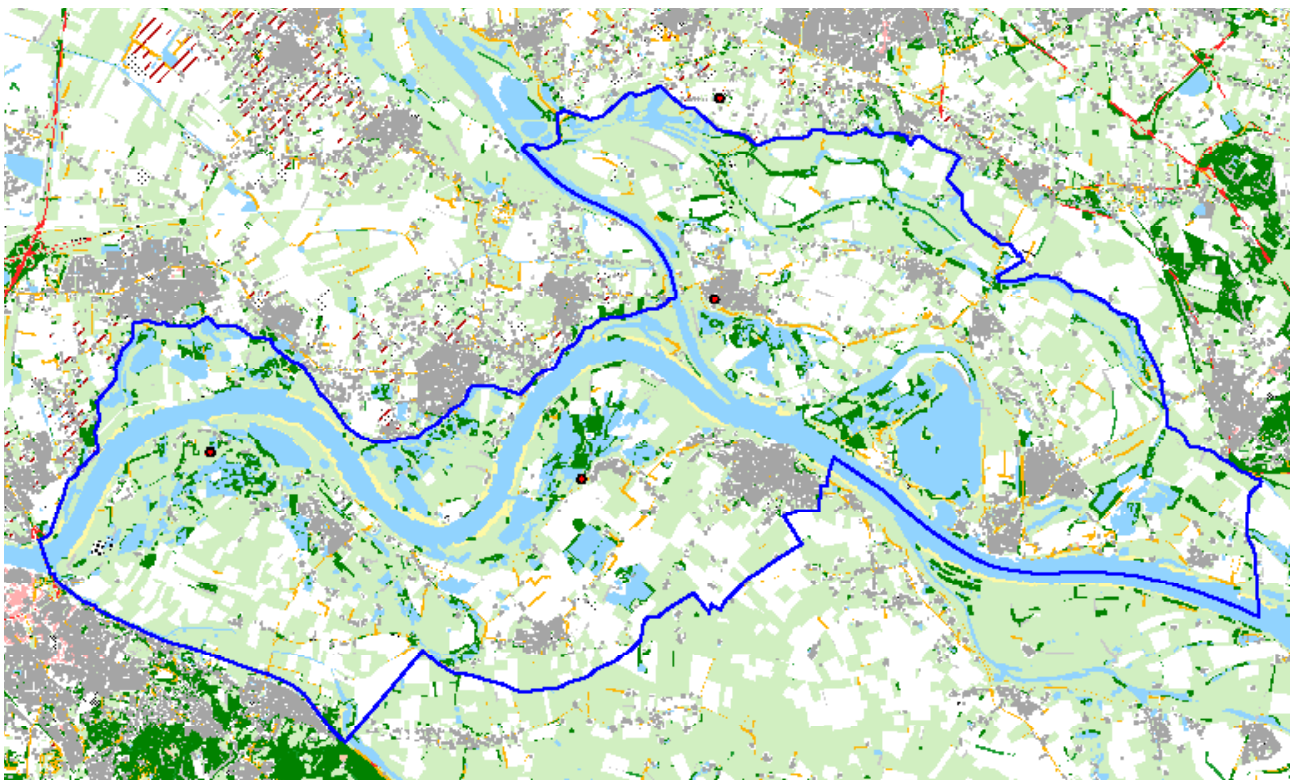

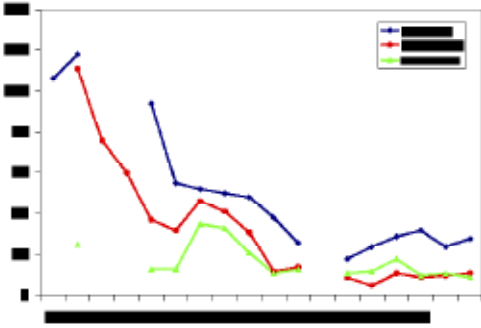
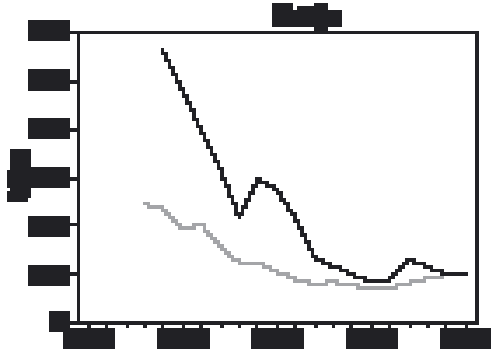
Ooievaar *Ciconia ciconia*

Populatie 2002-2007: 2-3

In 2007 werden drie broedgevallen vastgesteld, waarmee de Ooievaar sinds de vestiging in de Gelderse Poort in 1999 vaste voet aan de grond heeft gekregen. Alle drie de paren broeden op speciaal voor de soort neergezette paalnesten in de Groenlanden, Kekerdonse waard en Pannerden. Daarnaast zat nog een paar net buiten het onderzoeksgebied in de Rosandse Polder.

50

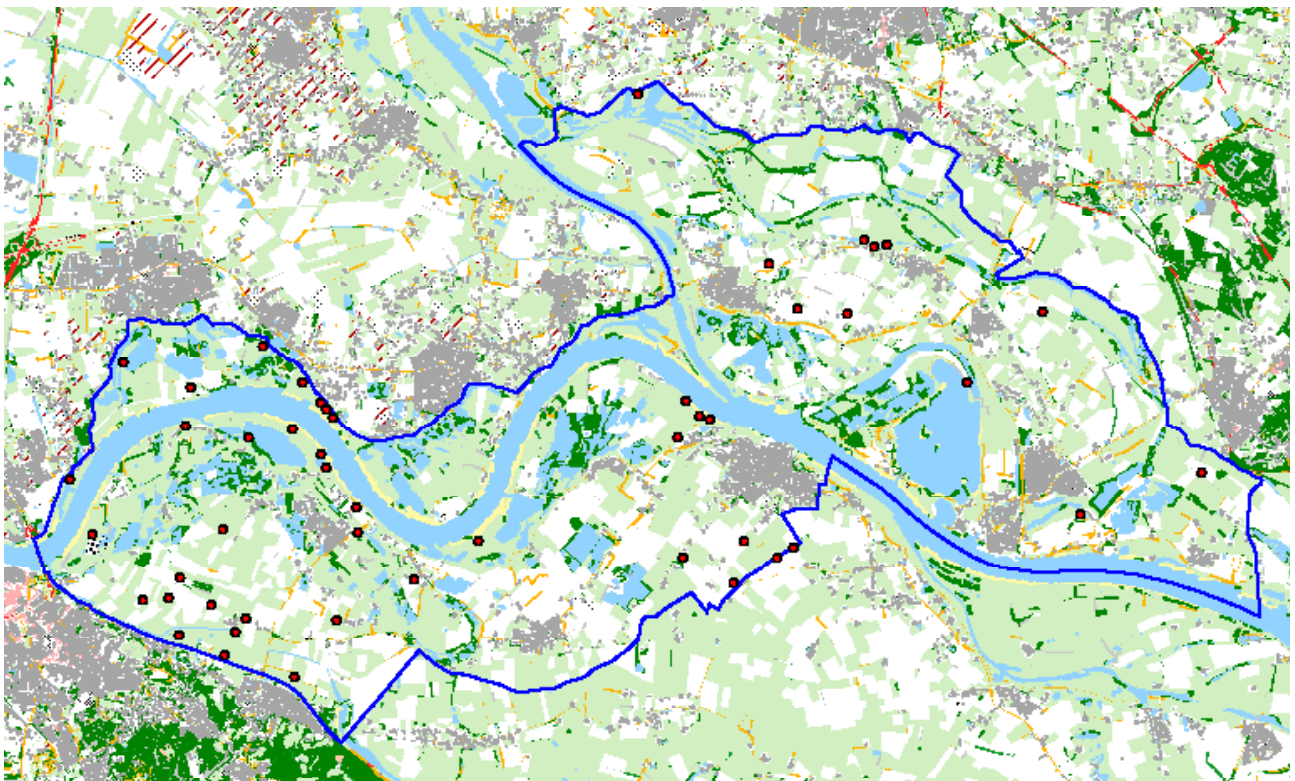

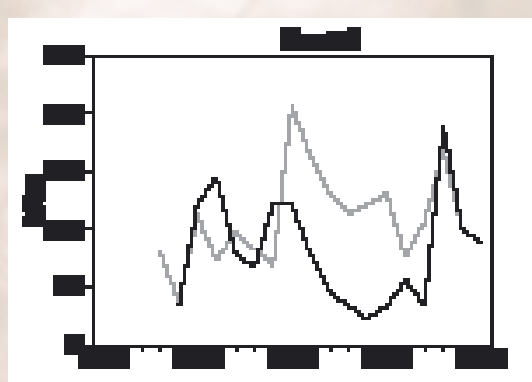

Patrijs *Perdix perdix*

Populatie 2002-2007: 38-58

In 2007 werden 48 territoria vastgesteld, een gemiddeld aantal sinds de eeuwwisseling. De aantallen van de Patrijs lijken hiermee na een flinke afname enigszins te zijn gestabiliseerd. De landelijke trend is tevens stabiel na een afname tot halverwege de jaren negentig. De aantalfuctuaties in de deelgebieden lopen redelijk synchroon. De verspreiding van de Patrijs in de Gelderse Poort beperkt zich grotendeels tot de uiterwaarden aan beide zijden van de Waal, het Circul van Ooij en de Duffelt bij Leuth-Millingen.

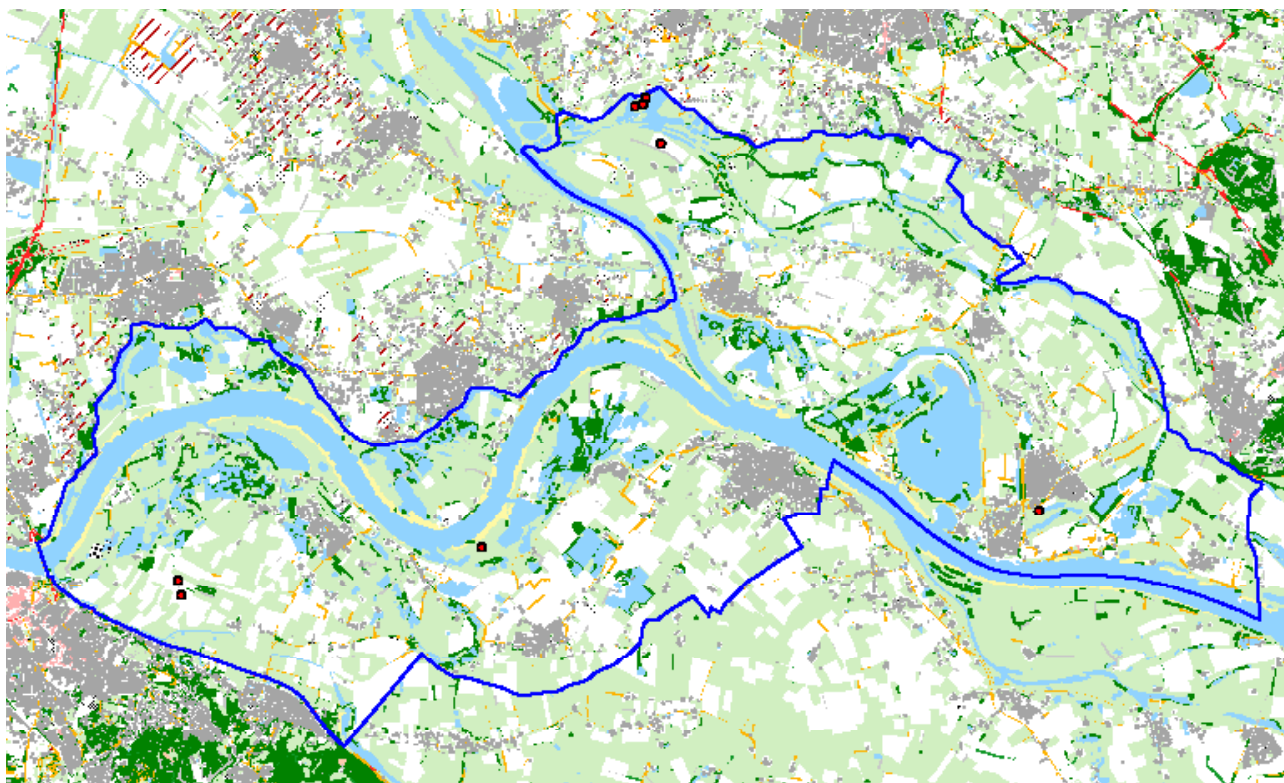

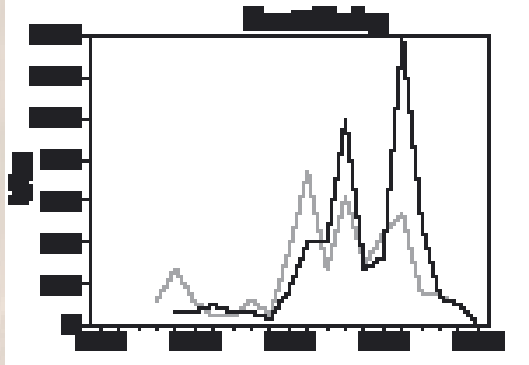
Kwartel *Coturnix coturnix*

Populatie 2002-2007: 3-17

In 2007 werden acht territoria vastgesteld. De aantallen in Gelderse Poort lopen synchroon aan de landelijke trend. In landelijke goede Kwarteljaren worden ook meer Kwartels vastgesteld in de Gelderse Poort. De helft van het aantal territoria in 2007 werd vastgesteld in de ruige graslanden rond het Jezuitenwaai. In het piekjaar 2005 werden de meeste vogels verspreid in de Ooijpolder gehoord. De soort duikt jaarlijks op wisselende locaties op en roepende vogels trekken elkaar kennelijk aan.

52

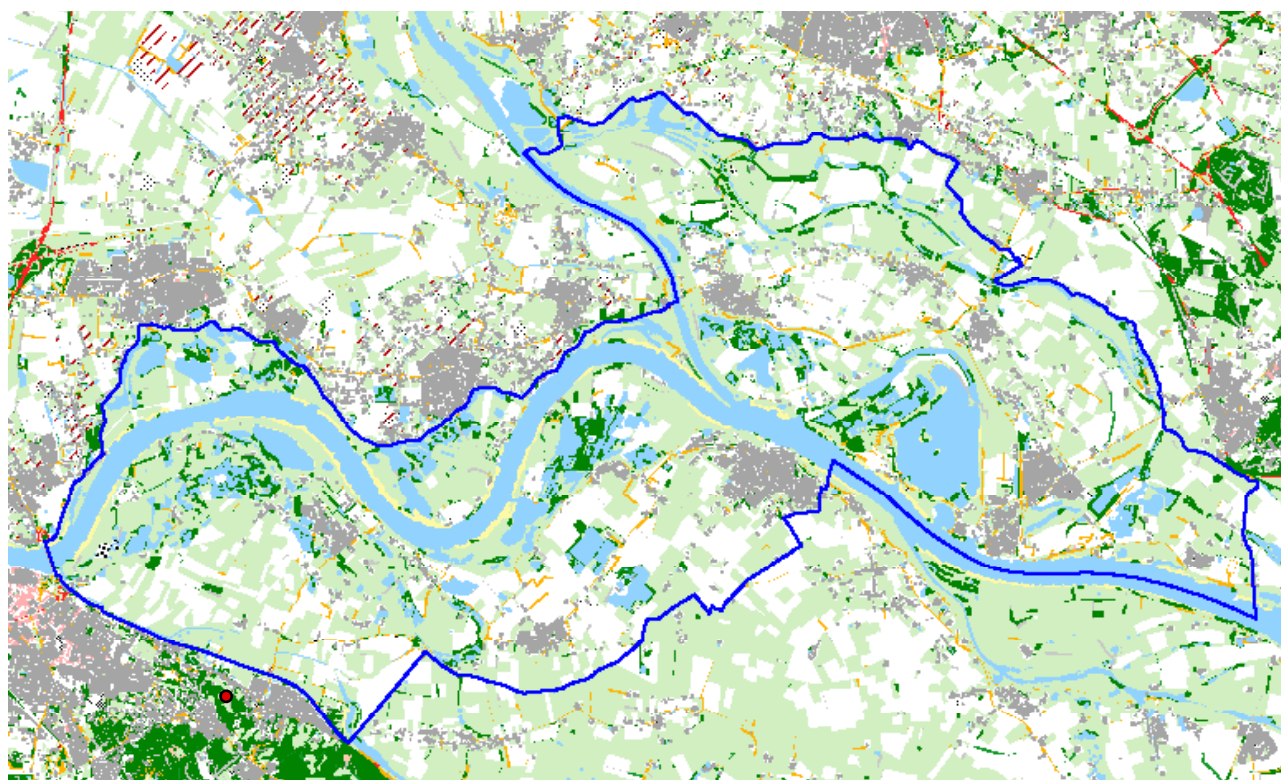

Kwartelkoning *Crex crex*

Populatie 2002-2007: 0-26

In 2007 werden, voor het eerst sinds de aanvang van de gebiedsdekkende tellingen in 1989, geen territoria vastgesteld. Wel heeft gedurende een week een mannetje geroepen op de stuwwal bij Beek De aantallen in de Gelderse Poort lopen in grote lijnen parallel aan de landelijke trend. Goede landelijke jaren, zoals 2000 (32) en 2003 (26) leverden hoge aantallen roepende Kwartkoningen op. Opvallend genoeg was 2007 landelijk gezien een prima jaar, met binnen het rivierengebied een hoofdrol voor de IJsseluitwaarden en een bijrolletje voor de andere Rijntakken.

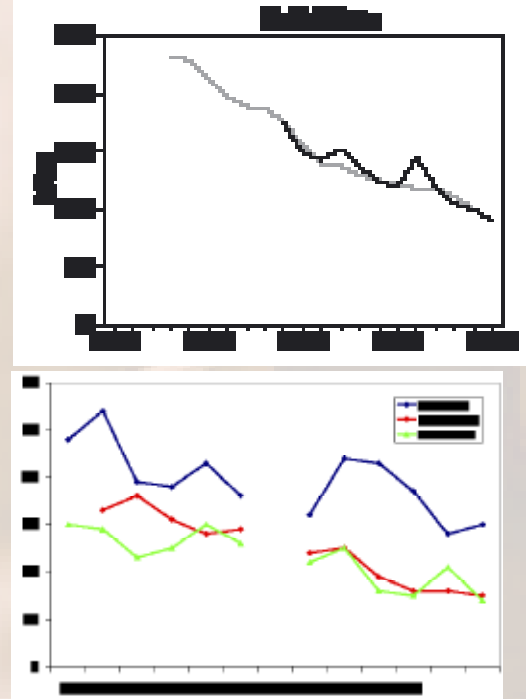
In 2004-2006 was de omgeving van de Bijland de belangrijkste broedplaats met respectievelijk zeven, zeven en drie roepende mannetjes. In 2004 werden daarnaast nog roepende vogels gehoord bij de Oude Waal in de Ooijpolder (2), Erlecomse Waard (2), Gendtse Polder (2) en de Klompenwaard (3). Omdat er op veel kwartelkoningbroedplaatsen niet noemenswaard veel veranderd is in het beheer en zeker niet eenduidig in ongunstige zin, denken we dat in 2007 de grilligheid van de soort zelf een rol speelde.

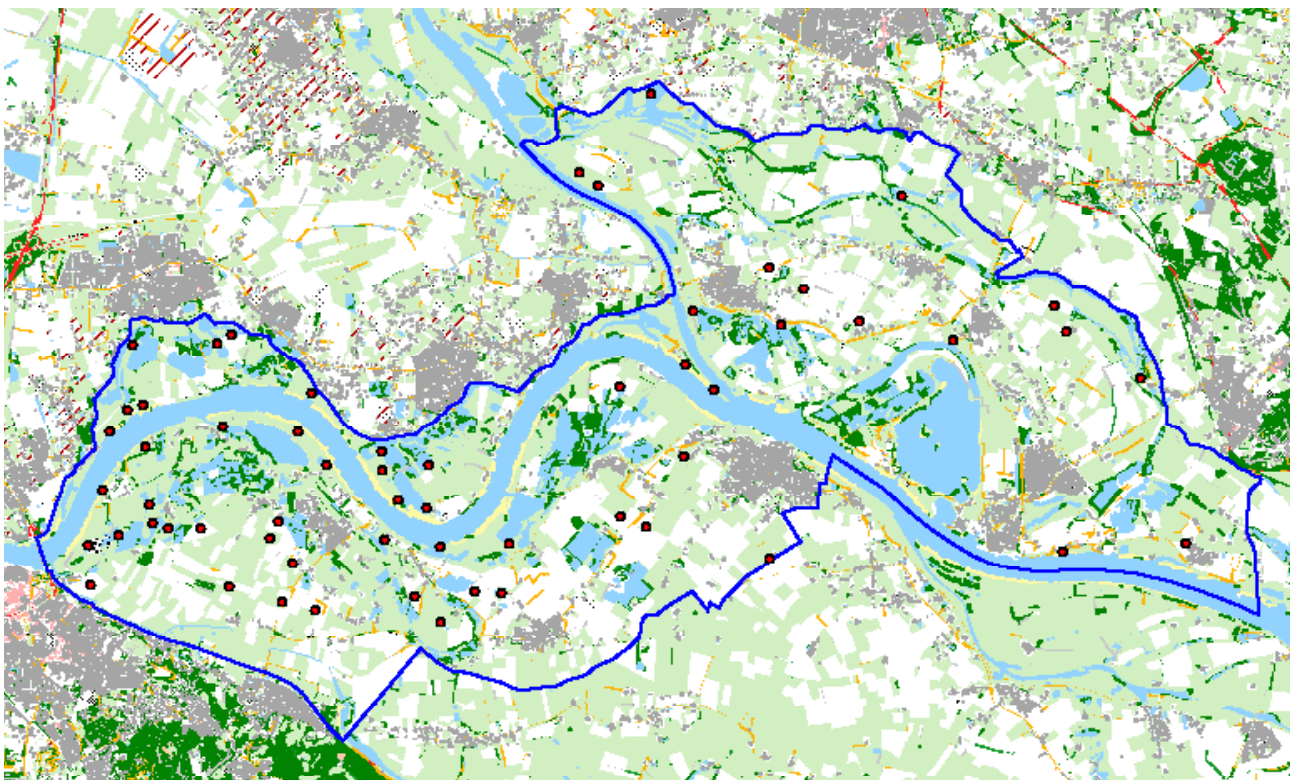
Scholekster *Haemantopus ostralegus*

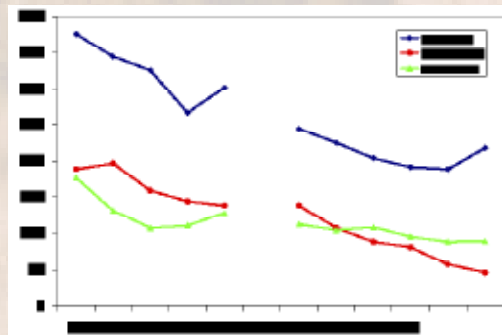
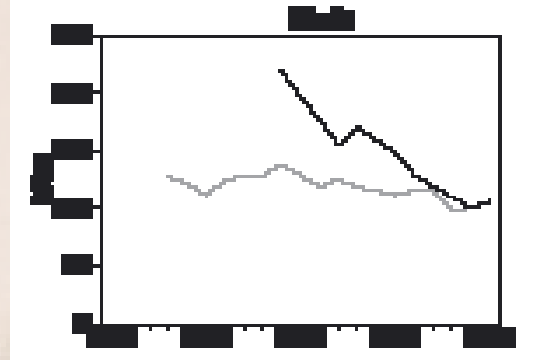
Populatie 2002-2007: 59-94

In 2007 werden 59 territoria vastgesteld, het laagste aantal sinds het begin van de gebiedsdekkende telling van de Scholekster in 1996. De trend in de Gelderse Poort is net als de landelijke trend negatief. Na de Veldleeuwerik is de Scholekster de weidevogel welke het snelst afneemt in Nederland. De trends in de verschillende deelgebieden lopen min of meer parallel, met vooral in de Rijnstrangen een gestage afname. In de andere twee deelgebieden fluctueren de aantallen wat meer, waarschijnlijk onder invloed van het waterpeil in de uiterwaarden. De verspreiding van de Scholekster in de Gelderse Poort is redelijk egaal, zonder duidelijke clusters.

54

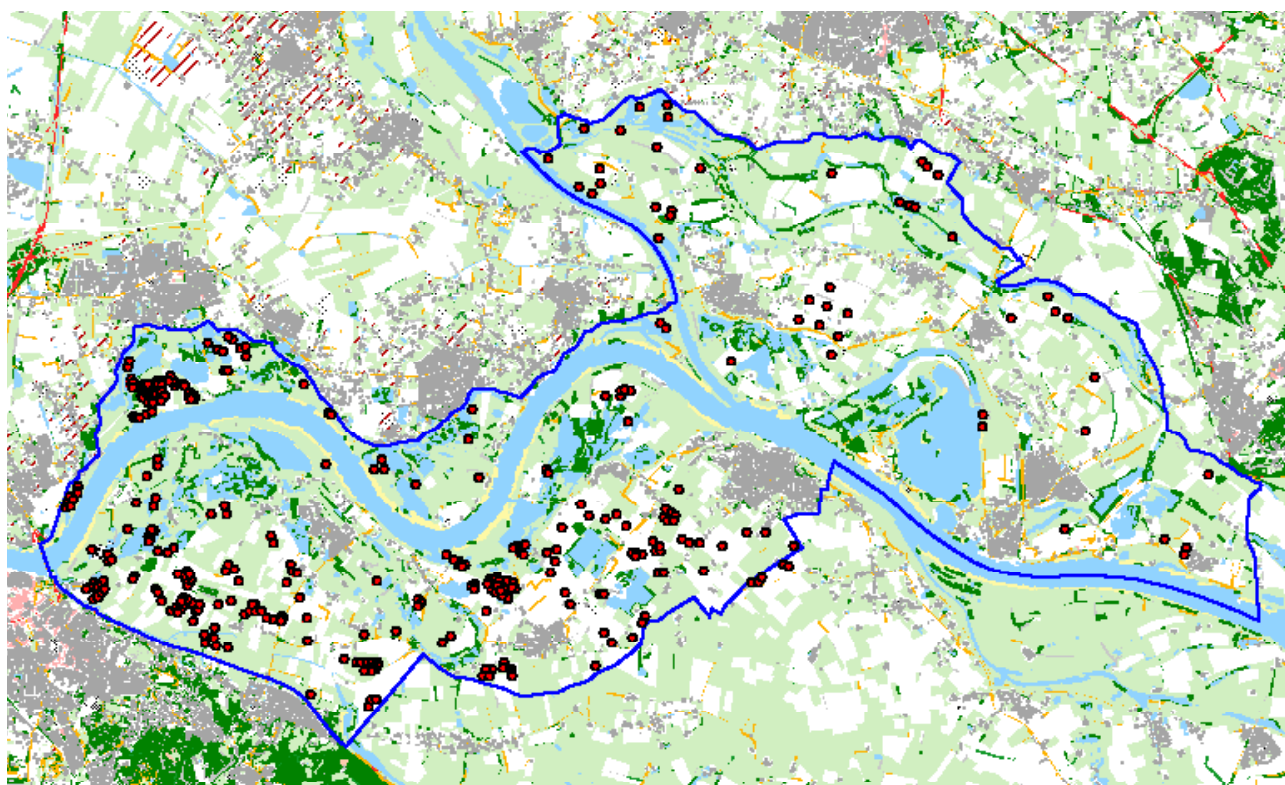

Kievit *Vanellus vanellus*

Populatie 2002-2007: 334-494

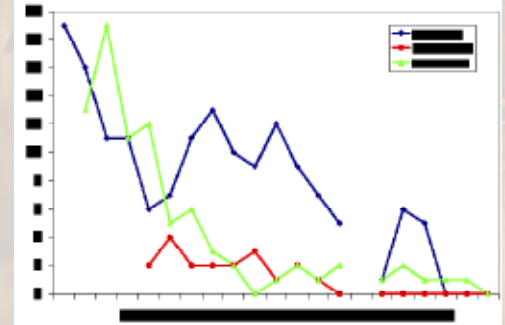
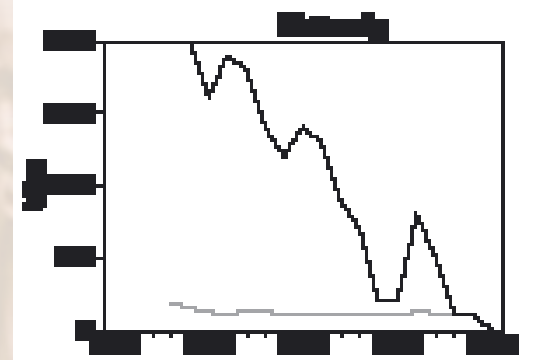
In 2007 werden 353 territoria vastgesteld. De landelijke trend is licht afnemend, de aantallen in de Gelderse Poort nemen daarentegen sterk af. De trends in de drie deelgebieden lopen parallel en zijn zonder uitzondering negatief. De binnendijkse gebieden met akkerbouw en de Bemmelse Polder zijn anno 2007 het beste bezet.

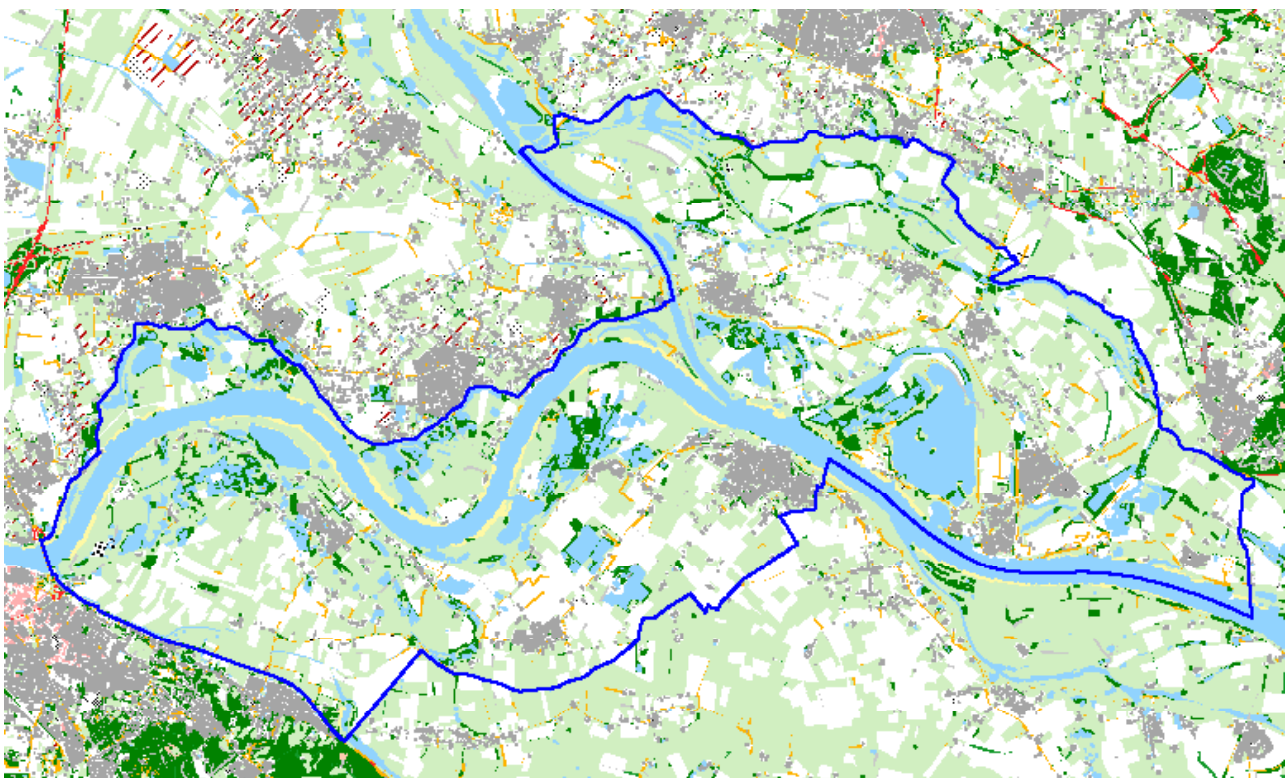
Watersnip *Gallinago gallinago*

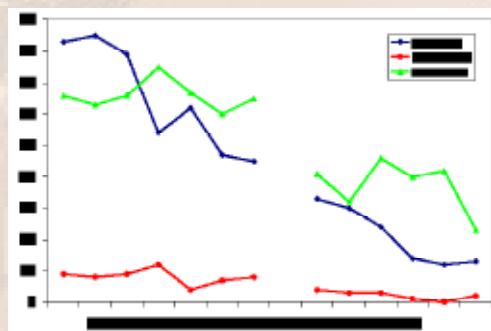
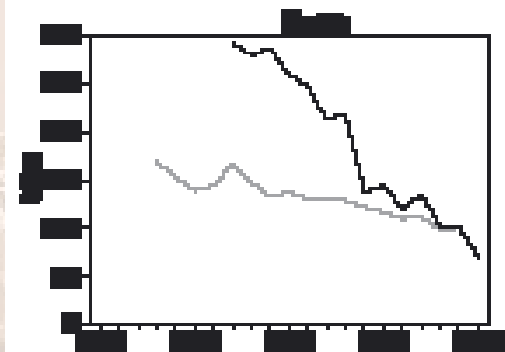
Populatie 2002-2007: 0-8

In 2007 werden geen territoria vastgesteld, waarmee de negatieve trend vanaf begin jaren negentig tot het verdwijnen van de Watersnip uit de Gelderse Poort lijkt te leiden. De landelijke trend is min of meer stabiel. De laatste zes jaar leek de soort al eerder op weg om te verdwijnen in 2002, maar er vond een opleving plaats in 2003-04 (8 resp. 6). In 2005 en 2006 werd nog slechts één territorium vastgesteld in het (voormalige) weidevogelbolwerk de Bemmelse Polder.

56

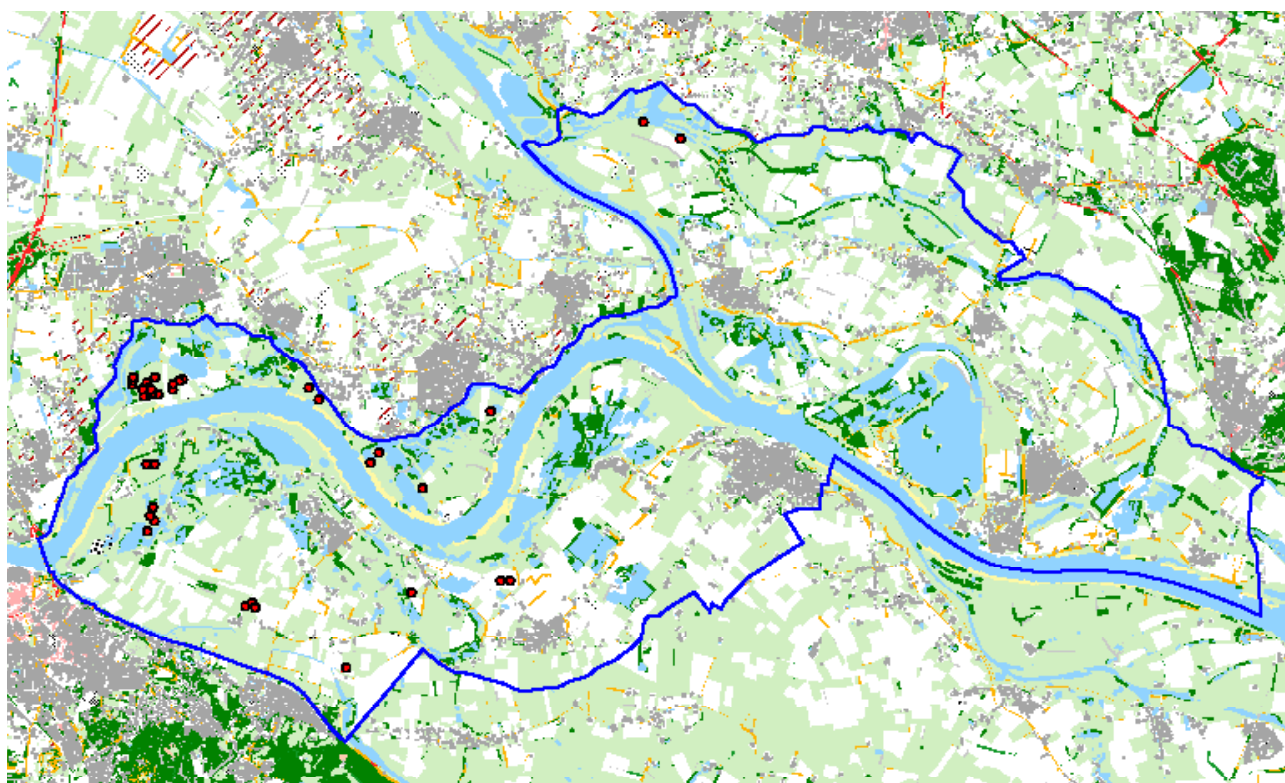

Grutto *Limosa limosa*

Populatie 2002-2007: 38-78

In 2007 werden 38 territoria vastgesteld. Het laagste aantal sinds de aanvang van de tellingen. De landelijke trend is net als de trend in de Gelderse Poort negatief. Al lijken de aantallen in de Gelderse Poort sneller af te nemen. In de drie deelgebieden leek de Grutto in de uiterwaarden ten noorden van de Waal (vooral Bemmelse Polder) redelijk stand te kunnen houden. In 2007 namen de aantallen hier ook sterk af van 36 naar 17 paar.

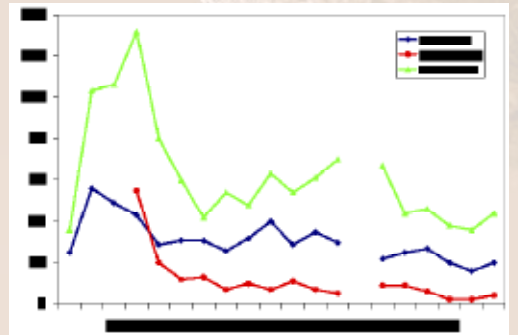
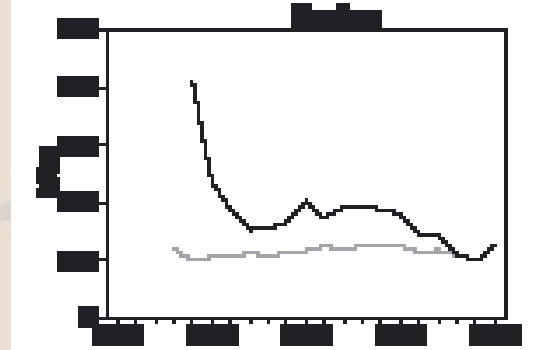
Hopelijk is deze afname tijdelijk. In 2007 waren de omstandigheden vanwege de langdurige droogte zeer ongunstig. Op de verspreidingskaart zijn nog enkele verspreidingskernen te herkennen, waarvan de Ambtswaard in de Bemmelse Polder nog steeds de grootste is.

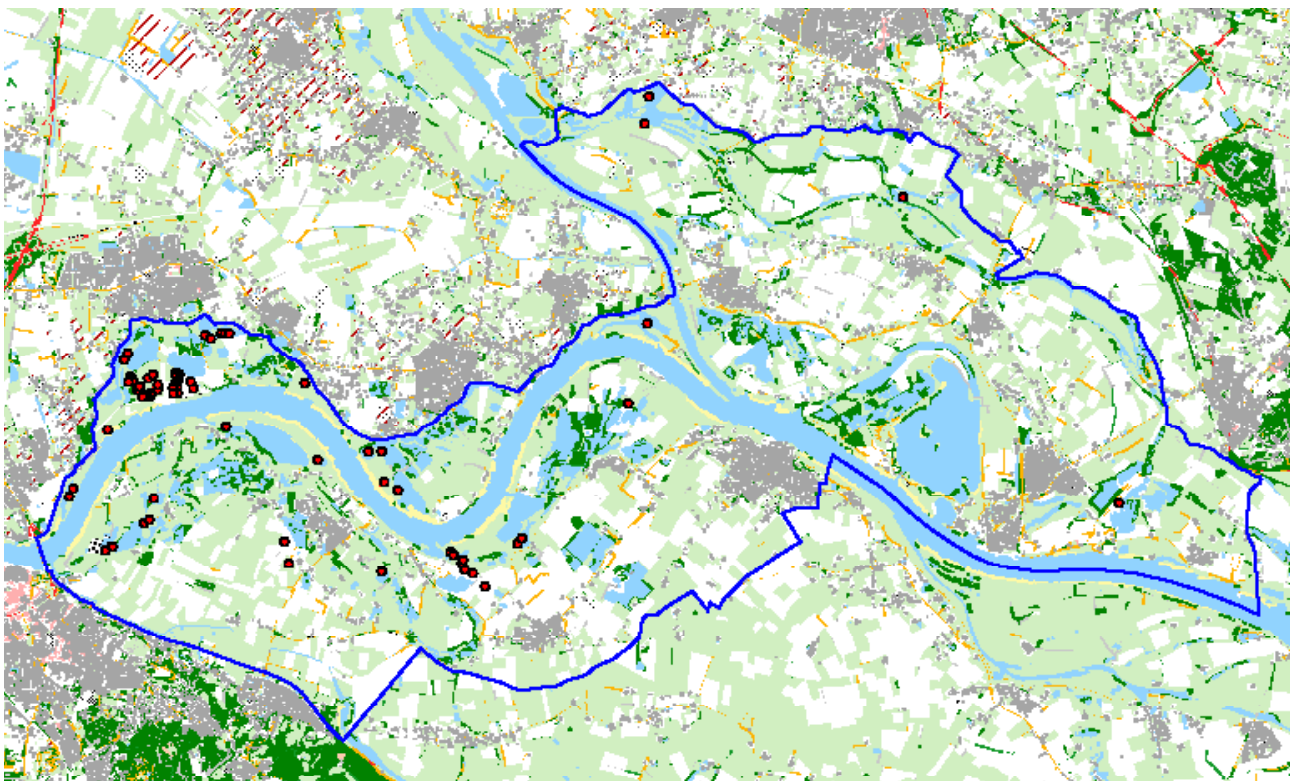
Tureluur *Tringa totanus*

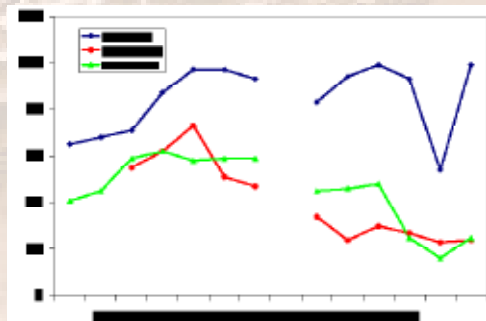
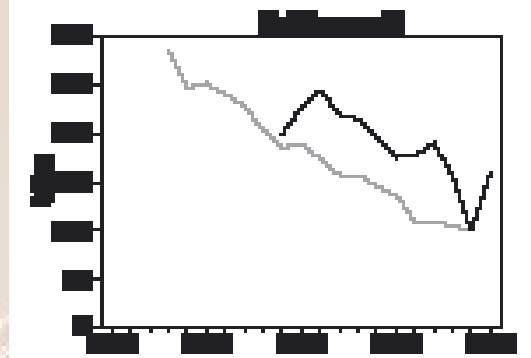
Populatie 2002-2007: 54-98

In 2007 werden 68 territoria vastgesteld. Een kleine toename ten opzichte van 2005-06. Na een sterke afname in begin jaren negentig is de populatie Tureluurs in de Gelderse Poort stabiel tot licht afnemend. De landelijke trend is licht positief. De aantalfuctuaties in de drie deelgebieden lopen redelijk synchroon, waarbij de Tureluur langzaam lijkt te verdwijnen uit de Rijnstrangen. De grootste aantallen van de soort zitten in de uiterwaarden ten noorden van de Waal en dan vooral in de Bemmelse Polder. Dit gebied is al jaren hét bolwerk van de Tureluur in de Gelderse Poort, in de laatste zes jaar zat hier ruim de helft van de populatie.

58

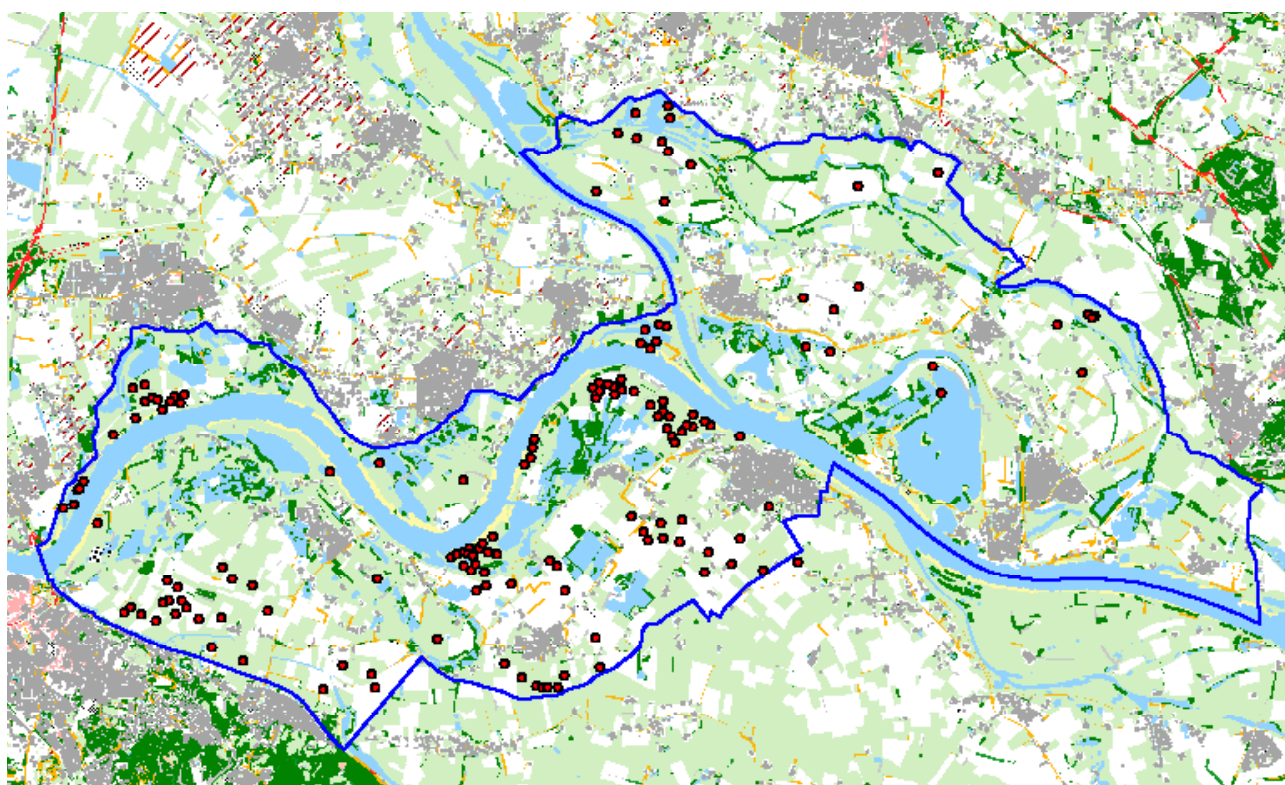

Veldleeuwerik *Alauda arvensis*

Populatie 2002-2007: 93-177

In 2007 werden 148 territoria vastgesteld, waarmee de stand zich goed herstelde ten opzichte van de 93 territoria in het daljaar 2006. Mogelijk was hier plaatselijk sprake van enige ondertelling. De trend in de Gelderse Poort is net als de landelijke trend negatief. De trends in de drie deelgebieden komen in grote lijnen overeen, waarbij de aantallen in de Ooijpolder vanaf midden jaren negentig stabiel lijken te blijven. De aantallen in de Rijnstrangen en de uiterwaarden ten noorden van de Waal blijven in dezelfde periode afnemen.

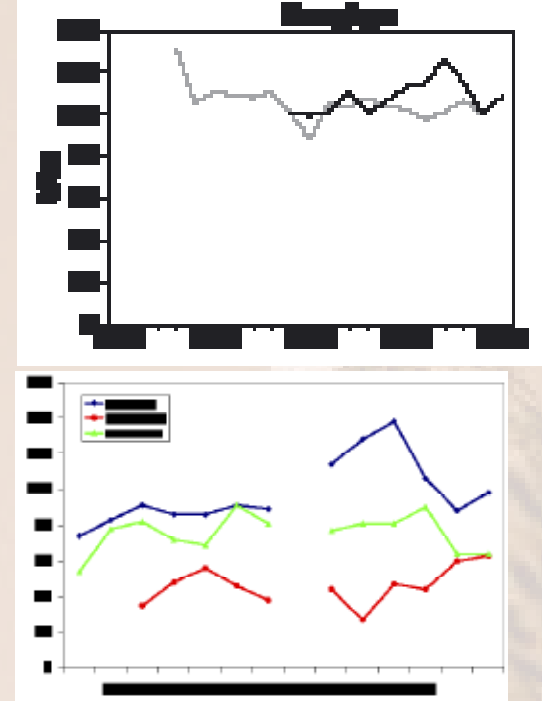
Op de verspreidingskaart zijn plaatselijk clusters Veldleeuweriken te vinden in de uiterwaarden aan beide zijden van de Waal. De vogels zitten hier vooral op zandige stukken (rivierduinen) met een schrale vegetatie. Regelmatige overstroming houdt op deze plekken de successie tegen. Binnendijks vallen de concentraties op in ruige graslanden rond het Jezuitenwaai en in het Circul.

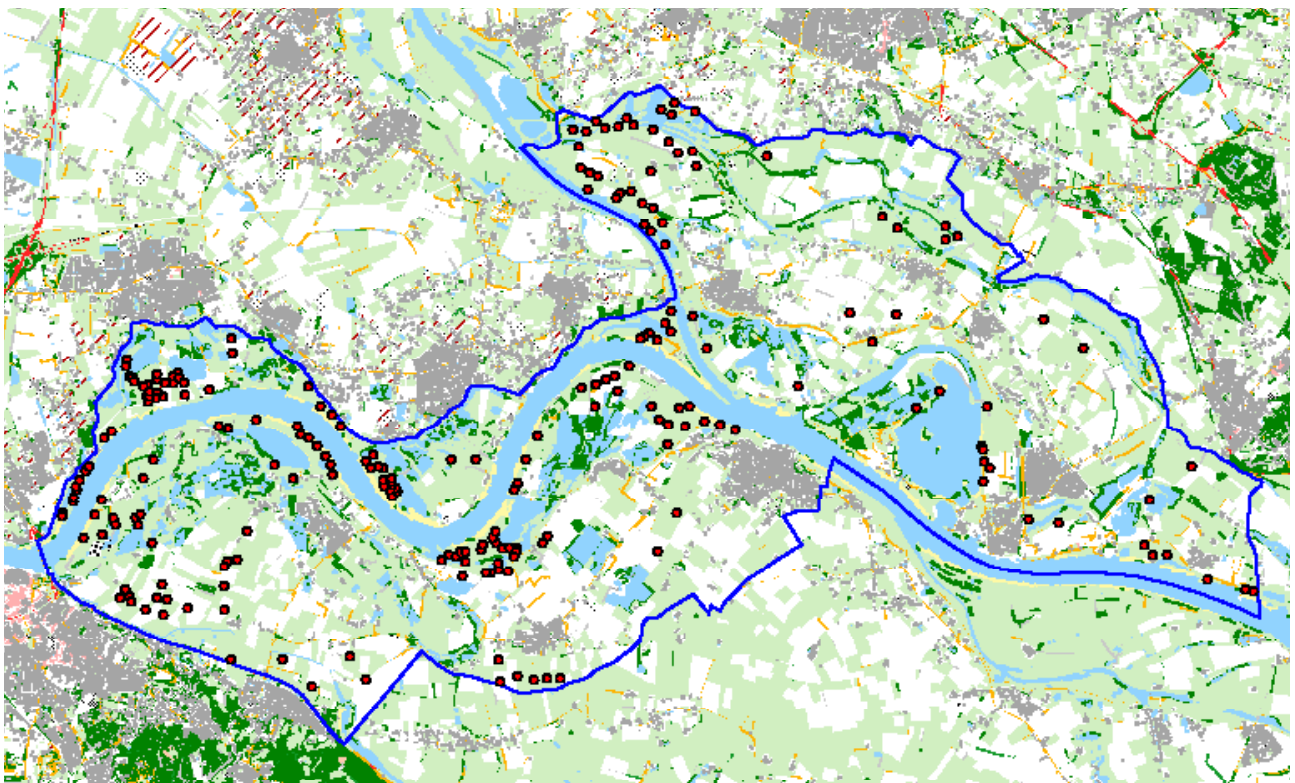
Graspieper *Anthus pratensis*

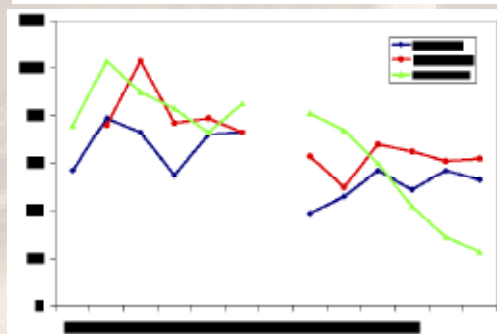
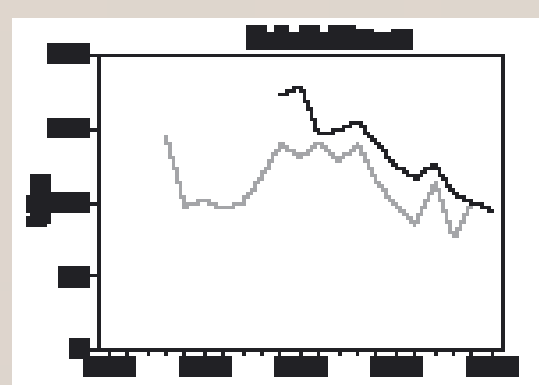
Populatie 2002-2007: 212-266

In 2007 werden 225 territoria vastgesteld, een gemiddeld aantal in de laatste zes jaar. De trend in de Gelderse Poort loop synchroon met de landelijke trend. De aantallen in de Rijnstrangen nemen vanaf 2003 toe, terwijl de aantallen in de Ooijpolder en de uiterwaarden ten noorden van de Waal recent iets afnemen. De Graspieper is hier een kenmerkende soort van grassige dijken. Op de verspreidingskaart zijn de contouren van de verschillende (voormalige) bandijken mooi te zien, evenals de zomerdijken dicht langs de rivier.

60

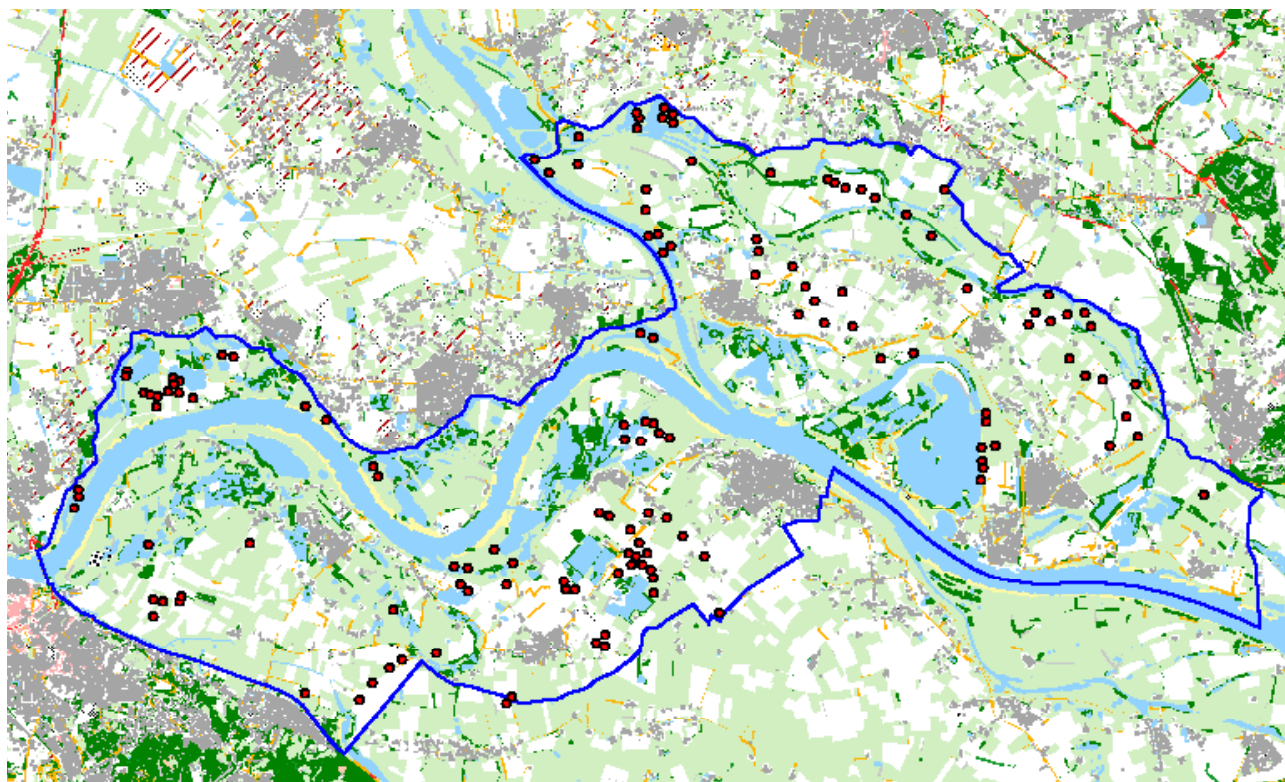

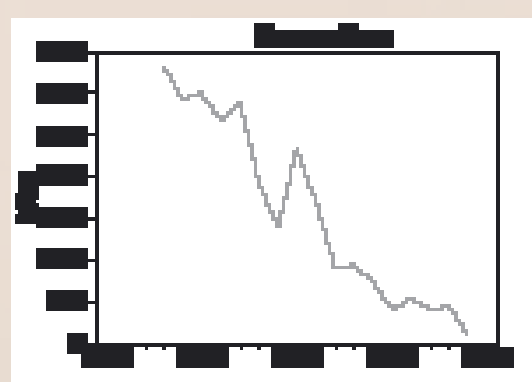

Gele Kwikstaart *Motacilla flava*

Populatie 2002-2007: 138-185

In 2007 werden 138 territoria vastgesteld, het laagste aantal sinds het begin van de gebiedsdekkende tellingen in 1996. De afname in de Gelderse Poort loopt in de pas met de recente negatieve landelijke trend. De trends in de drie deelgebieden lopen tot 2004 gelijk, waarna de aantallen in de uiterwaarden ten noorden van de Waal recent sterk afnemen. De Gele Kwikstaart is in de Gelderse Poort bij uitstek een soort van “verstoorde” grond. De eerste jaren na graafwerkzaamheden pieken de aantallen en nemen daarna door successie langzaam af.

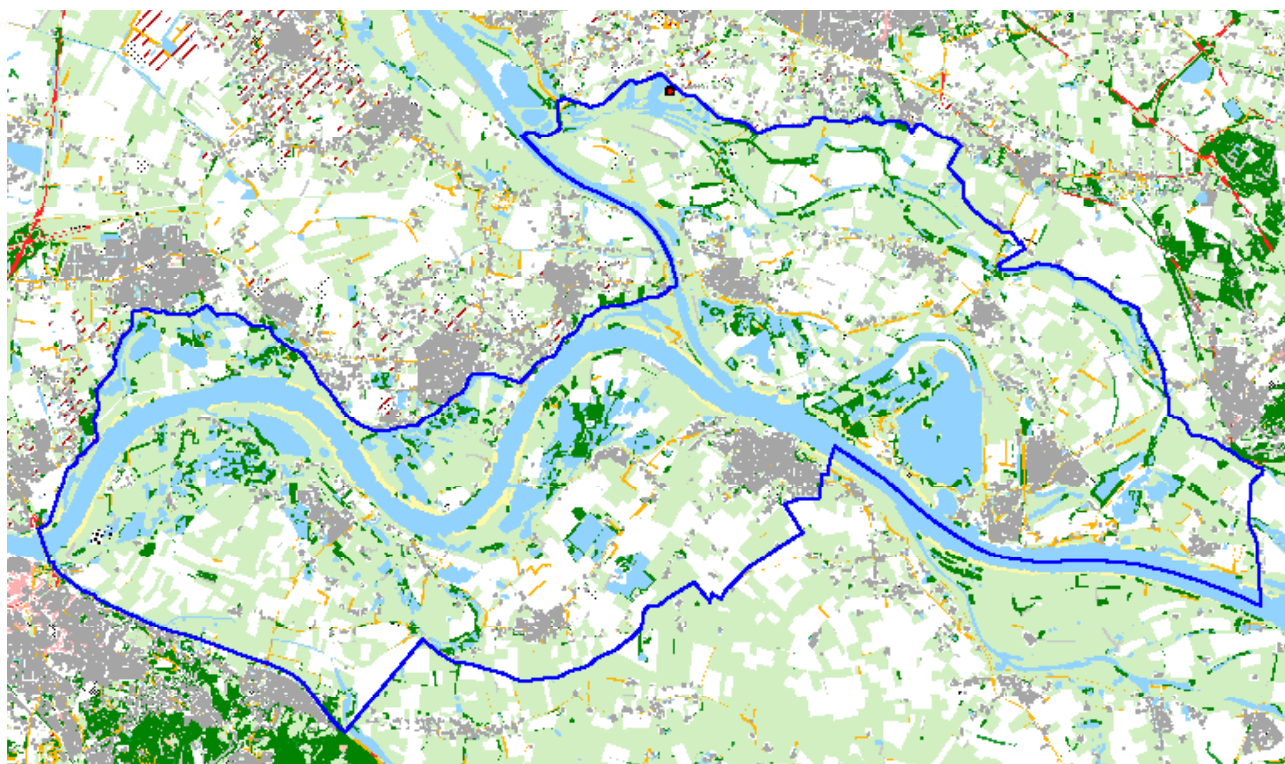
Grauwe Gors *Miliaria calandra*

Populatie 2002-2007: 0-2

In 2007 werd één territorium vastgesteld in de ruige graslanden bij het Jezuitenwaai. Tussen 21 mei en 3 juni werd een zingend mannetje vastgesteld. Helaas werd een zeer waarschijnlijk broedgeval op de laatste datum uitgemaaid.

De Grauwe Gors is inmiddels vrijwel uit ons land verdwenen, naast het territorium in de Gelderse Poort werd elders in Nederland nog slechts één territorium vastgesteld.

62

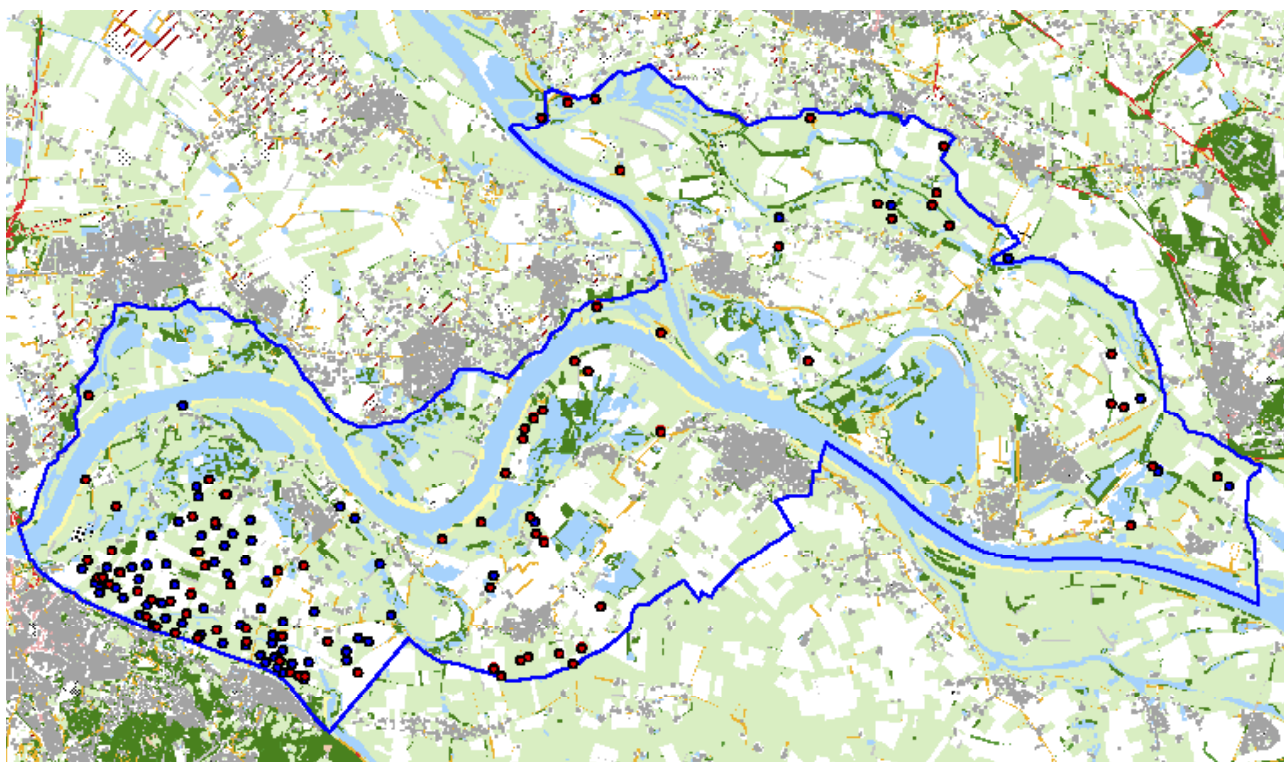

Struweelvogels

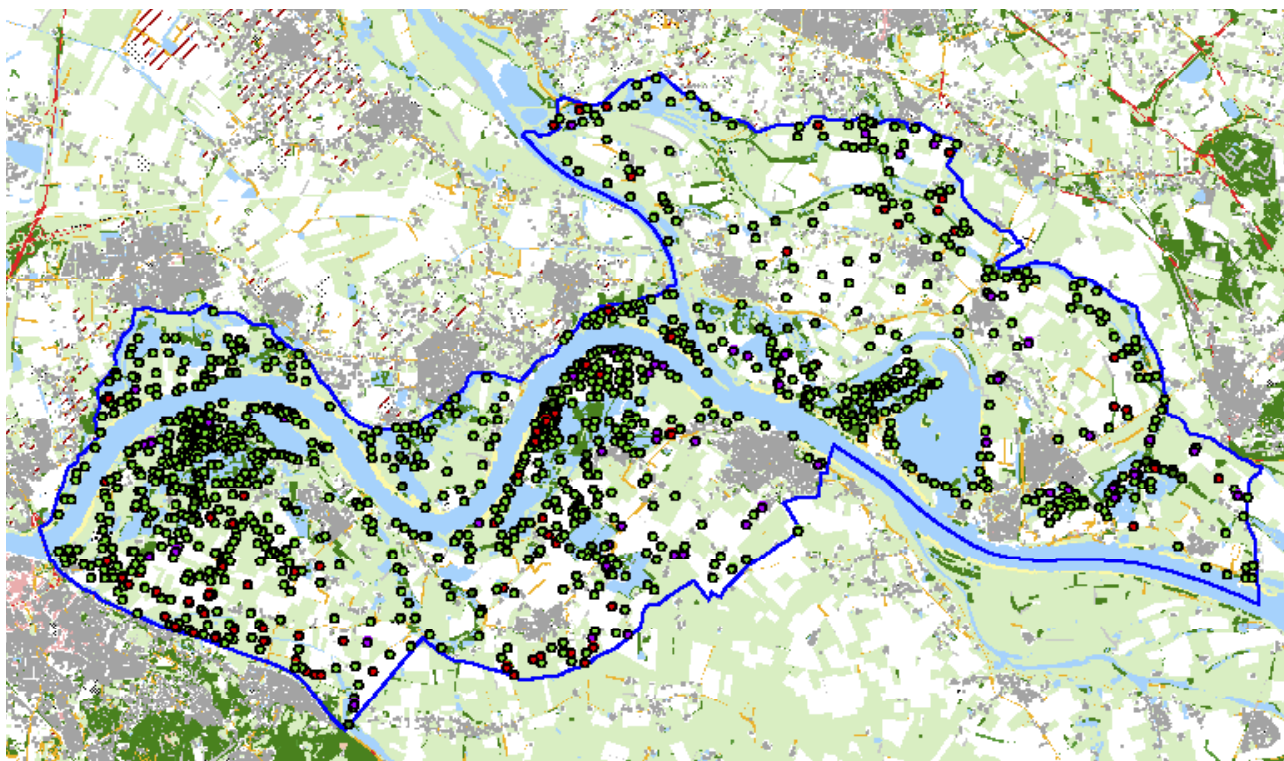
Op de aantallen en de verspreiding van de struweelvogels is de recente ruilverkaveling in het Circul in de Ooijpolder van grote invloed geweest. De aantallen zijn hier met het recente ruimen van heggen gedaald. Illustratief is het aantal Roodborstapuiten in het Circul: in de jaren 2004 tot en met 2007 respectievelijk 64, 51, 34 en 36 territoria (zie onderstaande kaart). Het is aannemelijk dat de komende jaren de stand van de struweelvogels in het Circul weer iets zal toenemen als de nieuw aangeplante hagen gaan uitgroeien, het verlies aan structuurrijke greppels is echter blijvend en mogelijk bepalender dan de lengte aan hagen.

De belangrijkste gebieden voor de struweelvogels in 2007 zijn de Groenlanden/Bisonbaai, Millingerwaard en de Oude Waal bij de Bijland. Elders zorgt (recente) natuurontwikkeling voor geschikte habitat voor vooral de Grasmus. Deze talrijke soort bepaalt in sterke mate het beeld van de struweelvogels in de Gelderse Poort. De verspreiding van de Nachtegaal geeft de ligging aan van de wat beter ontwikkelde struwelen en moerasbos met een goed ontwikkelde struiklaag (zie verspreidingskaart op pagina 64).

Verspreidingskaart Roodborstapuit: 2004 (blauw) en 2007 (rood).

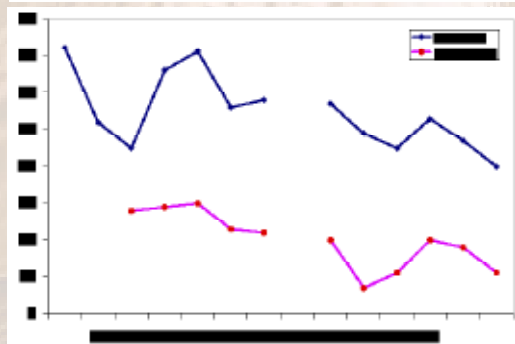
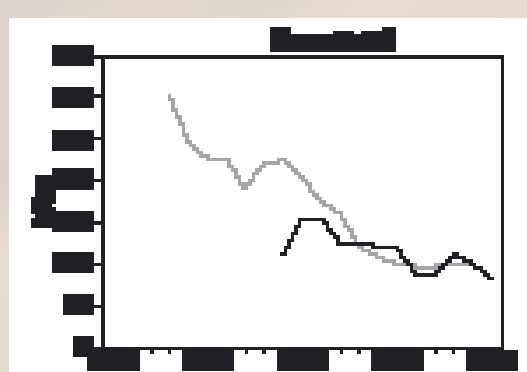
Verspreidingskaart Struweelvogels 2007: Grasmus (lichtgroen), Spotvogel (paars), Nachtegaal (donkergroen) en Roodborsttapuit (rood).

64

Ruilverkaveling in het Circul in 2005. Foto Harvey van Diek

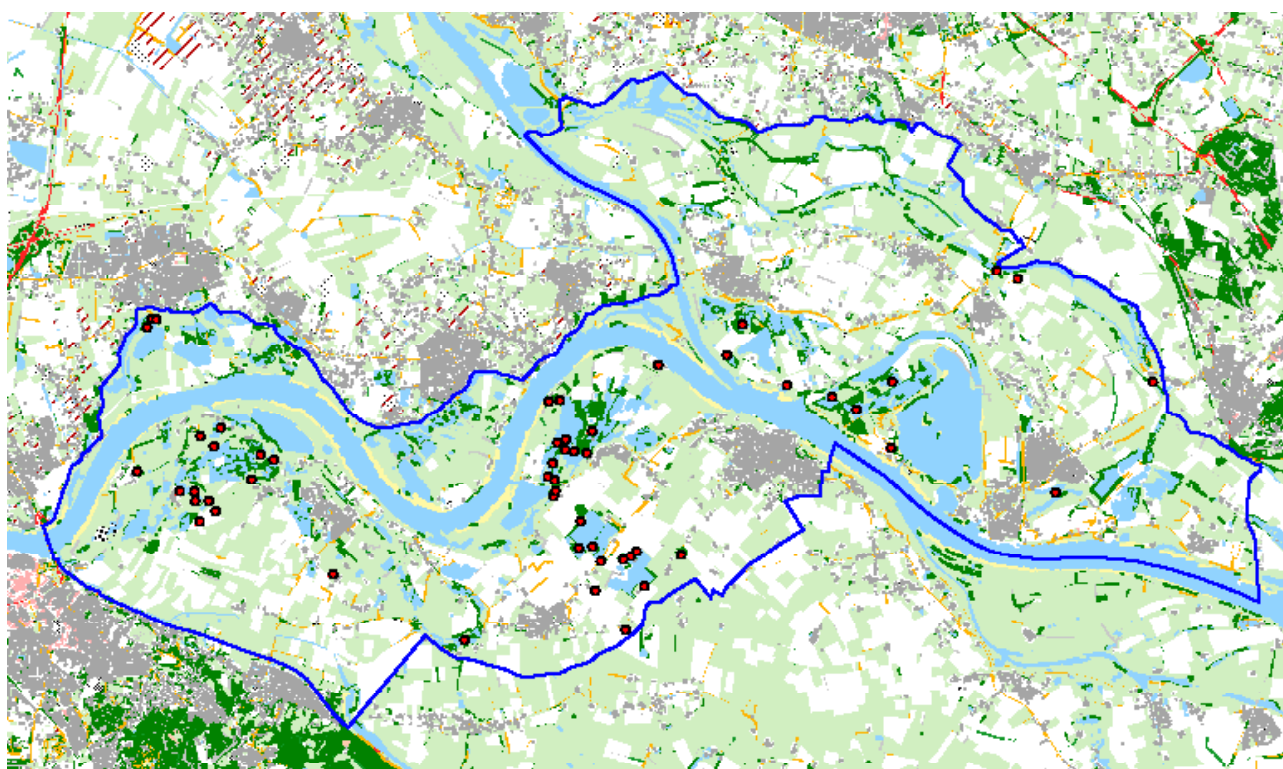

Zomertortel *Streptopelia turtur*

Populatie 2002-2007: 54-79

In 2007 werden 54 territoria vastgesteld. Het aantal van 2007 was het laagste sinds de aanvang van de tellingen, waarmee de landelijke achteruitgang van de Zomertortel niet voorbij gaat aan de Gelderse Poort. De landelijke trend laat een snelle afname zien vanaf begin jaren negentig welke vanaf de eeuwwisseling lijkt te stabiliseren. De trend in de Gelderse Poort komt in grote lijnen overeen met de landelijke trend, helaas is de soort pas na 1997 gebiedsdekkend geteld.

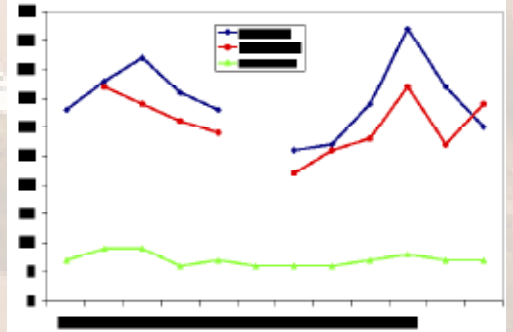
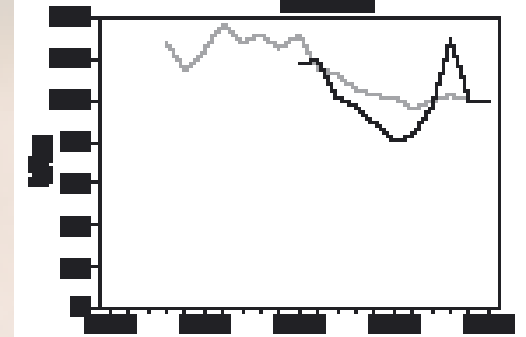
De ontwikkeling in Ooijpolder en Rijnstrangen loopt parallel, zodat oorzaken voor de achteruitgang waarschijnlijk elders gezocht moeten worden. Anno 2007 zijn de meeste Zomertortels te vinden in de wilgenbossen en vlierstruwelen van Groenlanden en Millingerwaard. Elders komt de soort verspreid voor.

Koekoek *Cuculus canorus*

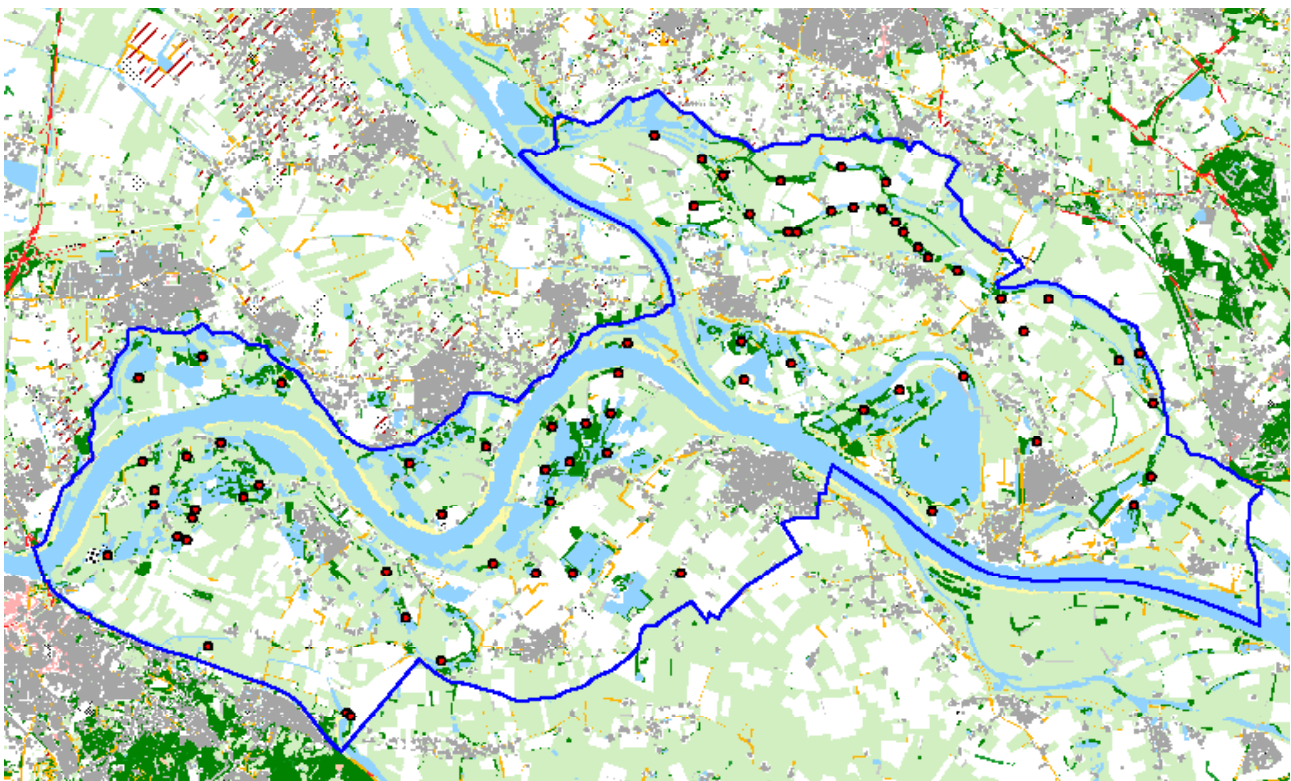
Populatie 2002-2007: 54-92

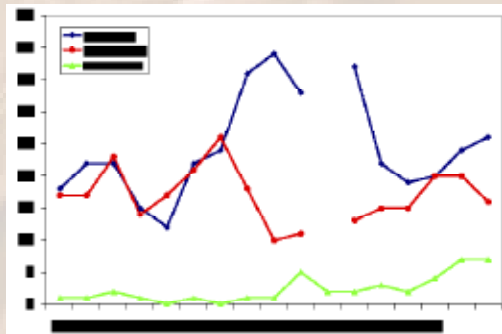
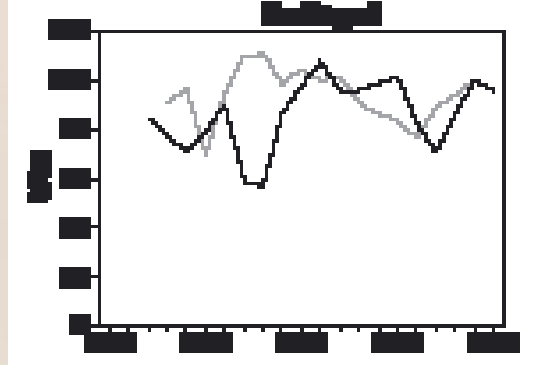

In 2007 werden 71 territoria vastgesteld. De Koekoek is een lastig te tellen soort, de mannetjes leggen al roepend grote afstanden af. De aantalschommelingen in de deelgebieden Rijnstrangen en Ooijpolder lopen opvallend synchroon. In de uiterwaarden ten noorden van de Waal zijn de aantallen stabiel. Concentraties van territoria komen voor in rietland, struweel en jong bos.

De verspreiding laat enkele clusters zien, zoals in de Groenlanden en de Millingerwaard. Ook de beboste delen van de Zuidstrang en ten westen van het Bergse Hoofd zijn goed bezet. Hier komen tevens grote concentraties waardvogels, zoals Kleine Karekiet, Grasmus en Graspieper, voor.

66

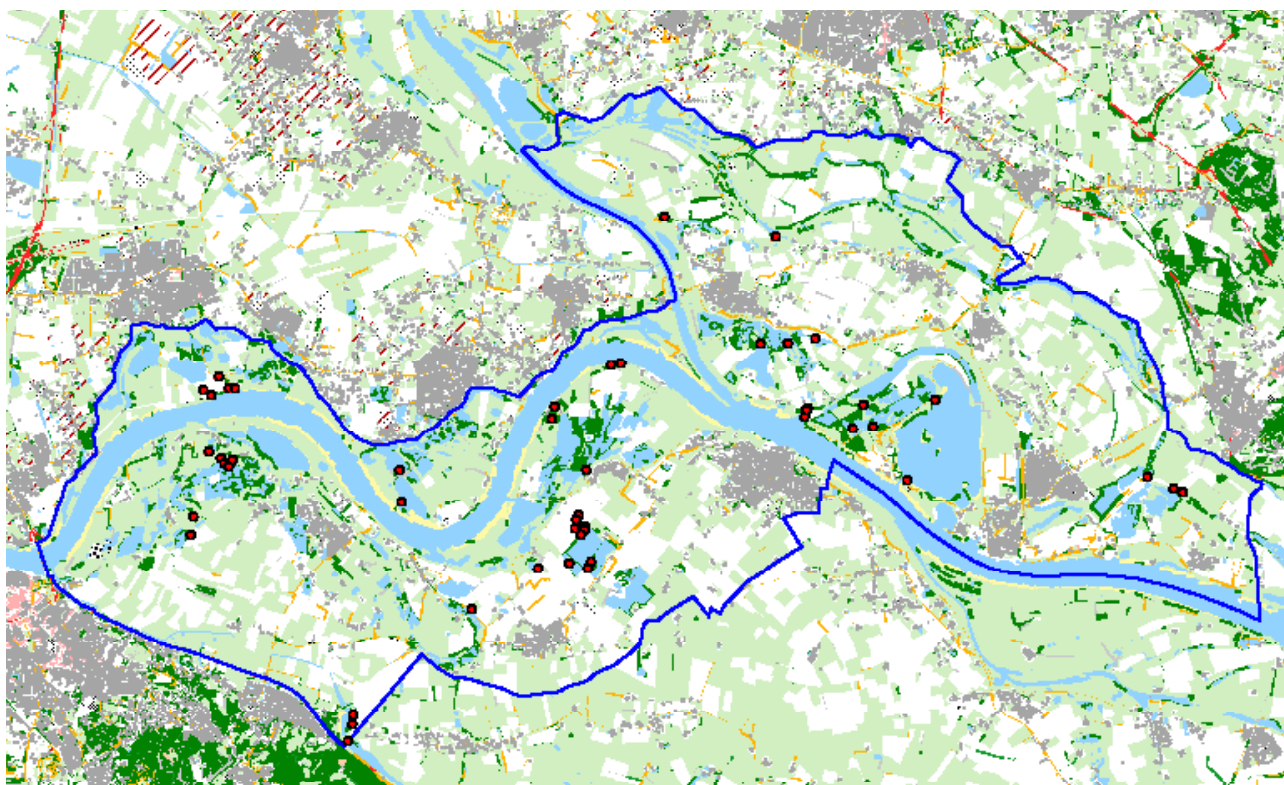

Nachtegaal *Luscinia megarhynchos*

Populatie 2002-2007: 36-52

In 2007 werden 49 territoria vastgesteld. Een gemiddeld jaar. Jaarlijkse aantalschommelingen en lokale verschuivingen worden waarschijnlijk vooral in de hand gewerkt door hoge waterstanden in het voorjaar. Geschikt habitat kan dan enige tijd onbereikbaar zijn, waardoor vestiging van deze bodemfoerageerder onmogelijk is. De trend in de Gelderse Poort komt in grote lijnen overeen met de landelijke trend, behalve de opvallende dip in midden jaren negentig welke waarschijnlijk verband hield met hoge waterstanden in die periode. In de laatste zes jaar lijkt de trend min of meer stabiel.

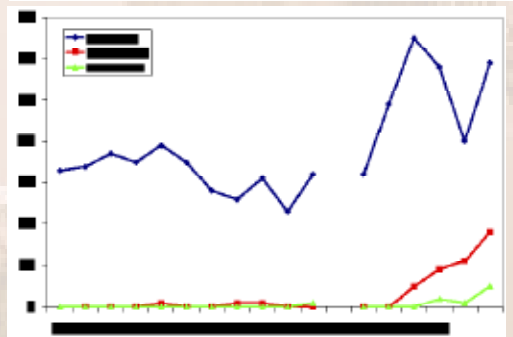
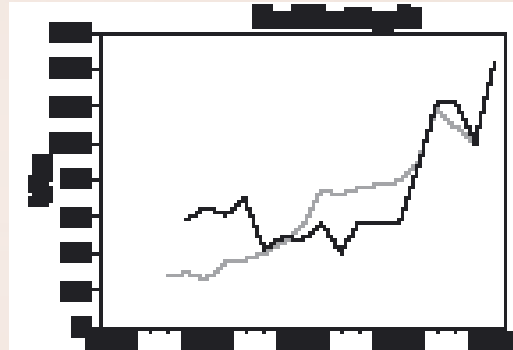
De verspreiding laat opvallende concentraties van territoria zien. Sommige van deze locaties zijn al vanaf begin jaren negentig de kerngebieden voor de Nachtegalen in de Gelderse Poort, zoals de Groenlanden, Millingerwaard en Lobberdensche Waard/Bijland. Meer recent zijn ook de Leuthse Kleiputten en de oostelijke Bemmelse Polder goed bezet.

Roodborsttapuit *Saxicola torquata*

Populatie 2002-2007: 32-82

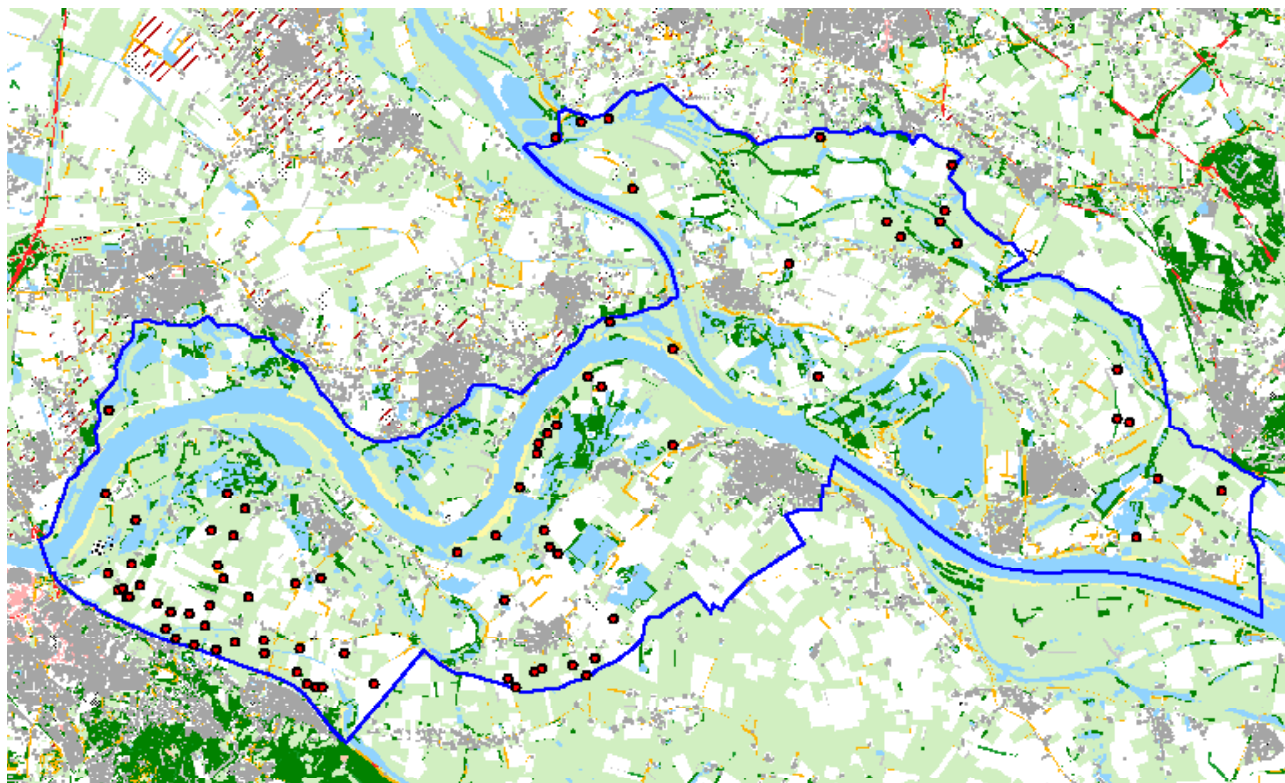
In 2007 werden 82 territoria vastgesteld. Het hoogste aantal sinds de start van de gebiedsdekkende tellingen in 1989. Overeenkomstig de landelijke trend neemt de Roodborsttapuit, zowel in aantal als in verspreiding, in de Gelderse Poort recent opmerkelijk toe. Tot 2003 was het voorkomen van de soort grotendeels beperkt tot het Circul in de Ooijpolder, daarbuiten werd slechts sporadisch een territorium vastgesteld.

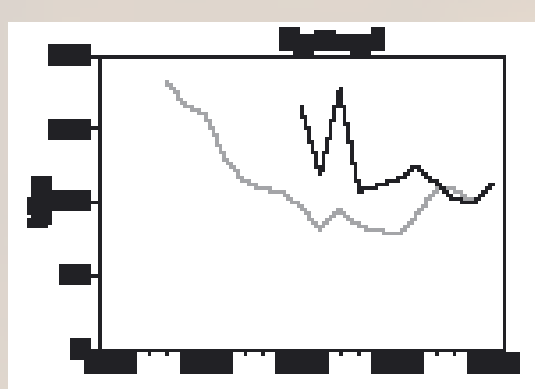
De "sprong over het Pannerdensch Kanaal" vond plaats in 2004, tevens een recordjaar in de Ooijpolder. In dat jaar werd voor het eerst meer dan één territorium gevonden in de Rijnstrangen. Inmiddels is het aantal in de Rijnstrangen gegroeid

tot 18 en zijn ook de uiterwaarden ten noorden van de Waal bevolkt geraakt (2007: 5). Ook buiten de Gelderse Poort neemt de Roodborsttapuit in het rivierengebied toe, getuige de vestiging van territoria langs het Pannerdensch Kanaal en in de Duivense Broek, in diverse Maasuitwaarden en hier en daar langs de Waal. Een ruige slootrand in akkerland lijkt anno 2007 genoeg om een paartje Roodborsttapuiten te verleiden tot vestiging.

De redenen voor de opmerkelijke toename zijn onduidelijk. Wel lijkt de soort een goed broedsucces te hebben. In het Circul heeft de Landinrichting een offer gevraagd, maar dat valt samen met toename in uiterwaarden.

68

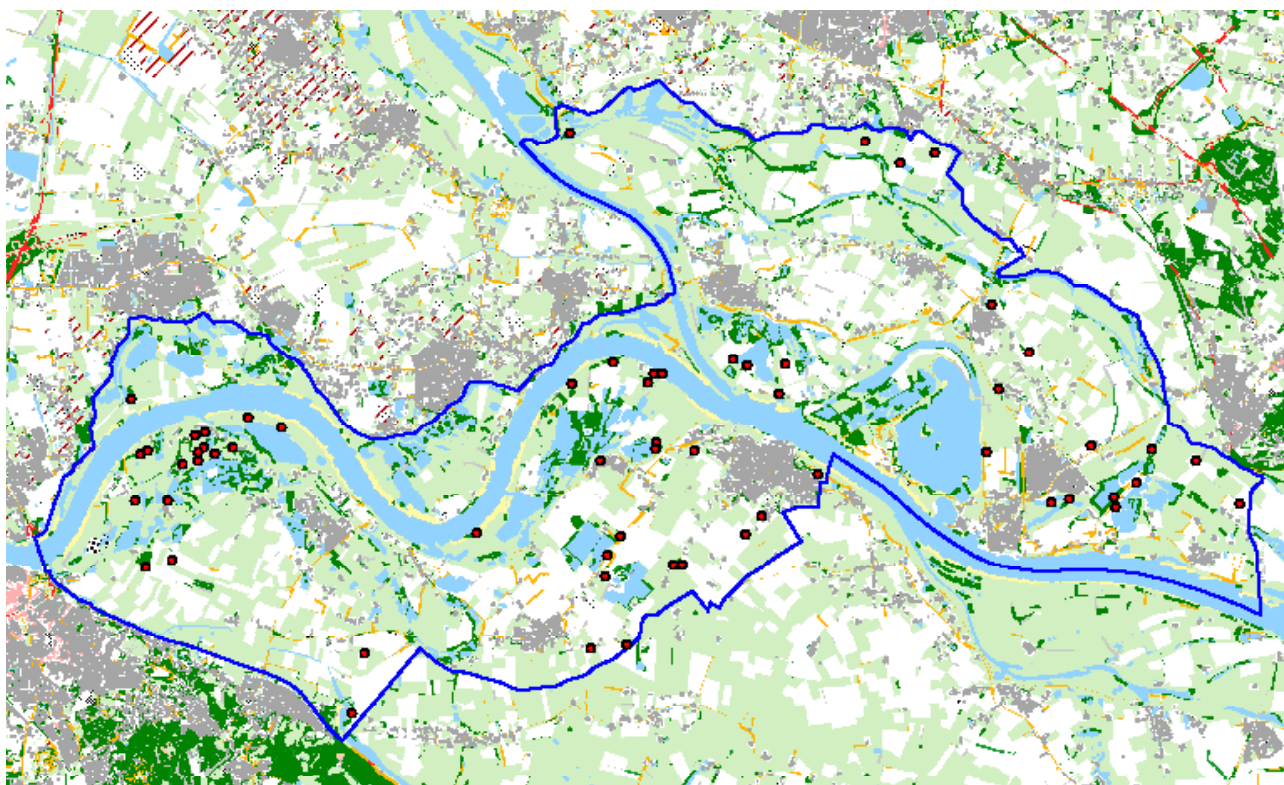

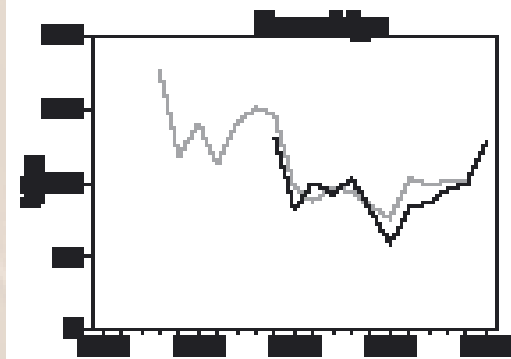

Spotvogel *Hippolais icterina*

Populatie 2002-2007: 53-65

In 2007 werden 60 territoria vastgesteld, een gemiddeld aantal in de laatste zes jaar. De trend in de Gelderse Poort wijkt in deze periode niet aantoonbaar af van stabiel, maar begin jaren negentig zijn de aantallen flink afgenomen. Spotvogels hebben een voorkeur voor gebiedsdelen met droge struwelen en hagen (sleedoorn) en komen zowel in cultuurlandschap als in natuurterreinen (struwelen met dominantie van vlier en wilg) voor.

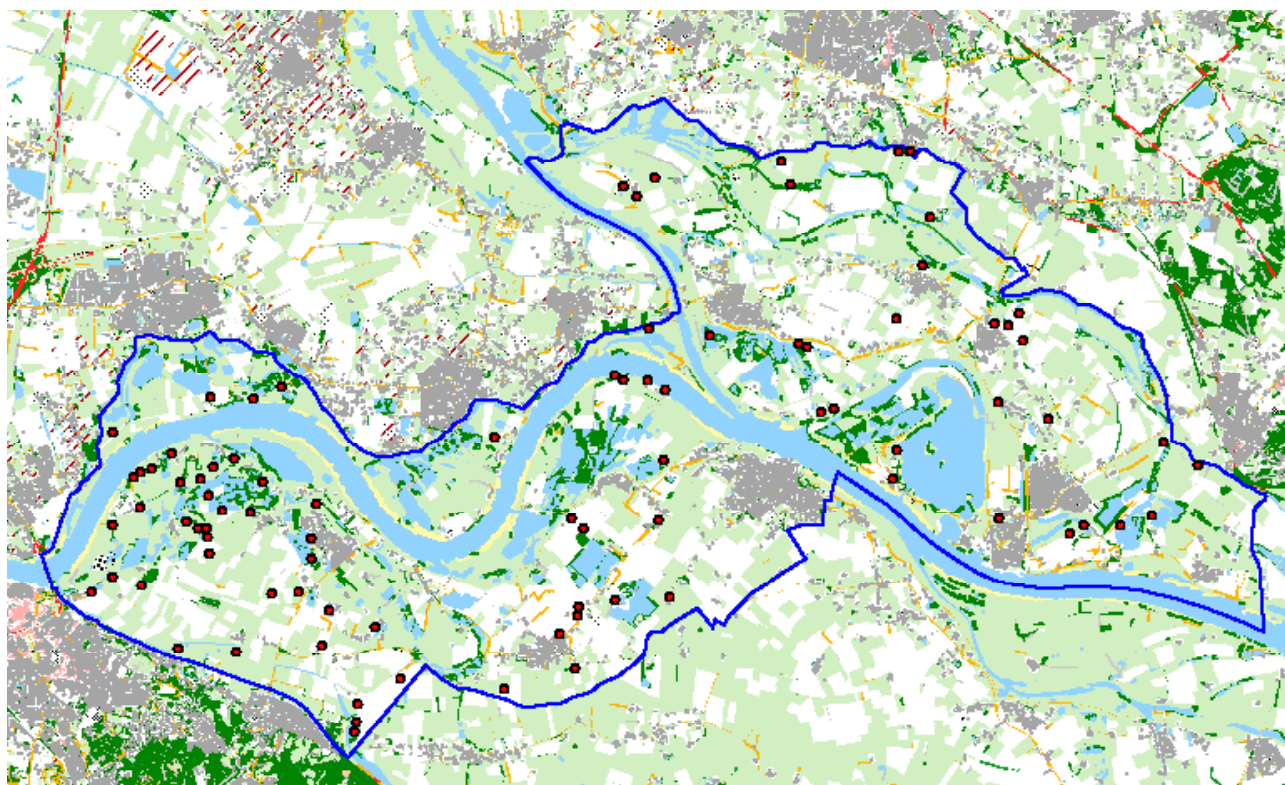

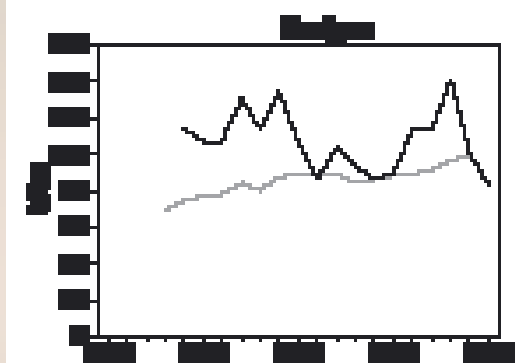
Braamsluiper *Sylvia curruca*

Populatie 2002-2007: 50-87

In 2007 werden 87 territoria vastgesteld, het hoogste aantal in de laatste zes jaar. De trend van de Braamsluiper in de Gelderse Poort vertoont een opvallende overeenkomst met de landelijke trend. Een snelle afname midden jaren negentig, gevolgd door stabiele tot licht toenemende aantallen. Kleinschalig cultuurlandschap met dichte doornhagen zijn het voorkeurs habitat van de Braamsluiper, ook zandige oeverwallen met meidoorns zijn in trek.

70

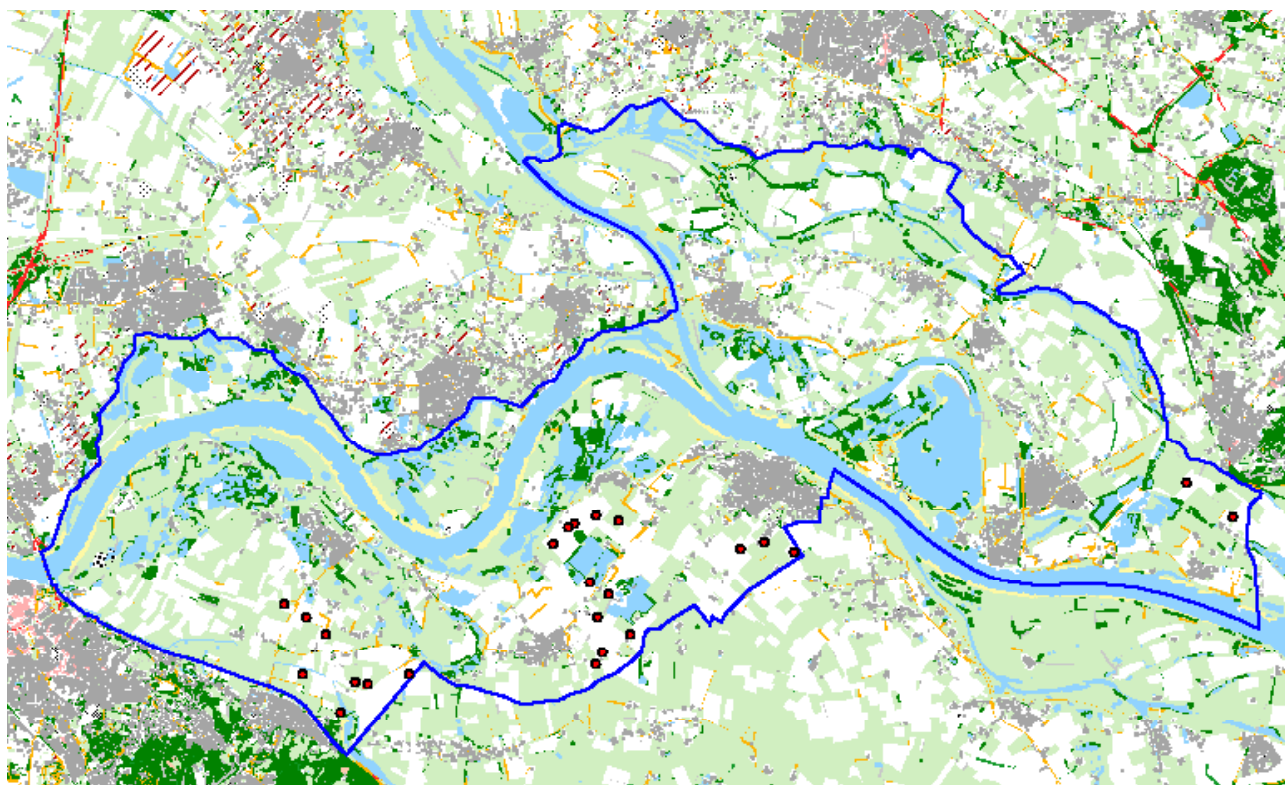
Geelgors *Emberiza citrinella*

Populatie 2002-2007: 24-41

In 2007 werden 24 territoria vastgesteld, het laagste aantal sinds de start van de gebiedsdekkende tellingen in 1989. De Gelderse Poort laat flinke aantalfuctuaties zien en het aantal lijkt licht af te nemen. De landelijke trend is licht positief, maar het areaal krimpt oostwaarts.

Het grootste deel van de Geelgorzen wordt jaarlijks vastgesteld in het Circul en in de omgeving van

Leuth in de Ooijpolder, grenzend aan de (grote) populatie in de Düffel in Duitsland. In 2000 leek de soort te zijn verdwenen uit de Rijnstrangen, maar vanaf 2002 worden er weer jaarlijks één tot acht territoria vastgesteld. Het voorkomen beperkt zich in dit deelgebied tot de Spijkse Polder/Grondstein, ook hier aansluitend op het voorkomen in Duitsland.

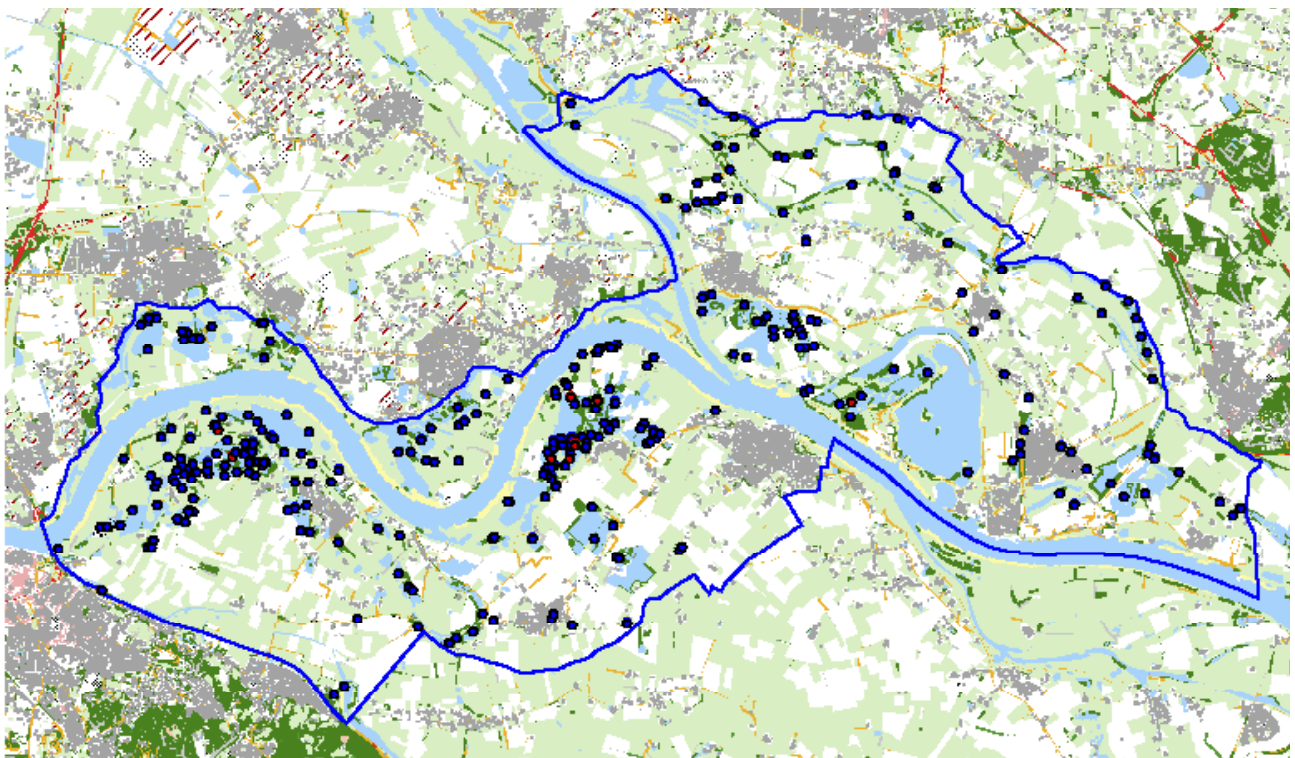

Bosvogels

De bossen in de Gelderse Poort bestaan vooral uit wilgenbossen in de oude kleiputten. In de uiterwaarden heb je verschillende typen ooibos die vooral in de Kekerdome Waard en Millingerwaard goed ontwikkeld zijn. Droge hardhoutooibossen met Eik, Sleedoorn en Bosrank op de oeverwal (Colenbranderbos) en de natte zachthoutooibossen van Schietwilg in de kleiputten. De ouder wordende bossen worden meer en meer bevolkt door typische bosvogels terwijl begrazing en de afwisseling droog-nat zorgt voor rijke overgangen en randmilieus. In het Colenbranderbos is het beheer van Staatsbosbeheer gericht op het behoud en vergroting van het aandeel hardhoutsoorten (o.a. Zomereik) en een verhoging van het aandeel staand en liggend dood hout, met name de Canadese populieren die de inlandse hardhoutsoorten dreigen weg te drukken of te overschaduwen zijn hiervoor geringd of omgezaagd.

Het bosareaal in het onderzoeksgebied is recent afgenomen. Zo zijn diverse populierenbosjes de afgelopen jaren gekapt. Ook de wilgen in en rond het westelijk deel van de Rijnstrangen zijn in de winter van 2006/07 en 2007/08 grotendeels gekapt ten faveure van de moerasvogels. In de Millingerwaard is een deel van het oudere wilgenbos gekapt en geklepeld onder de noemer "cyclisch beheer": het terugzetten van de successie naar een beginstadium. Deze actie is primair bedoeld ter bevordering van de doorstroming van water in de winter, maar kan ecologisch verrijkend zijn. Immers echte "rampen" waarbij bos wordt weggesleurd en tot het pionierstadium wordt teruggebracht komen nauwelijks voor. De verspreiding van de Kleine Bonte Specht in 2007 geeft de ligging van de wat oudere bossen fraai weer (zie onderstaande verspreidingskaart).

Verspreidingskaart Bosvogels 2007: Grote Bonte Specht, Boomkruiper en Wielewaal (blauw) en Kleine Bonte Specht (rood).

Zachthoutooibos in de Millingerwaard. Foto Jan van Diermen

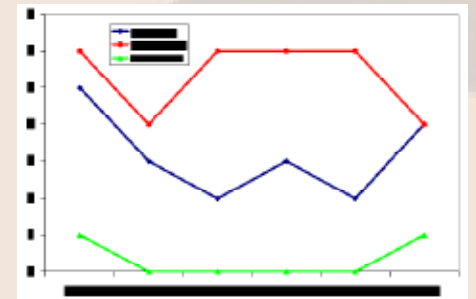
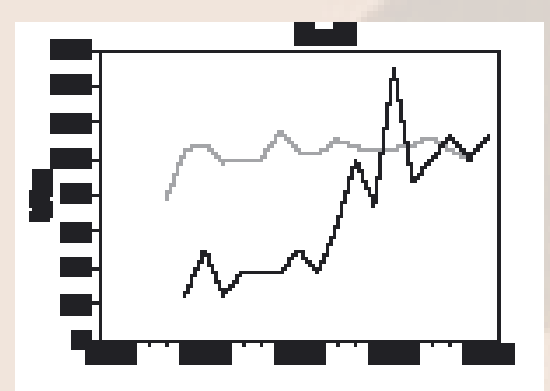

Hardhoutooibos het Colenbranderbos. Foto Jan van Diermen

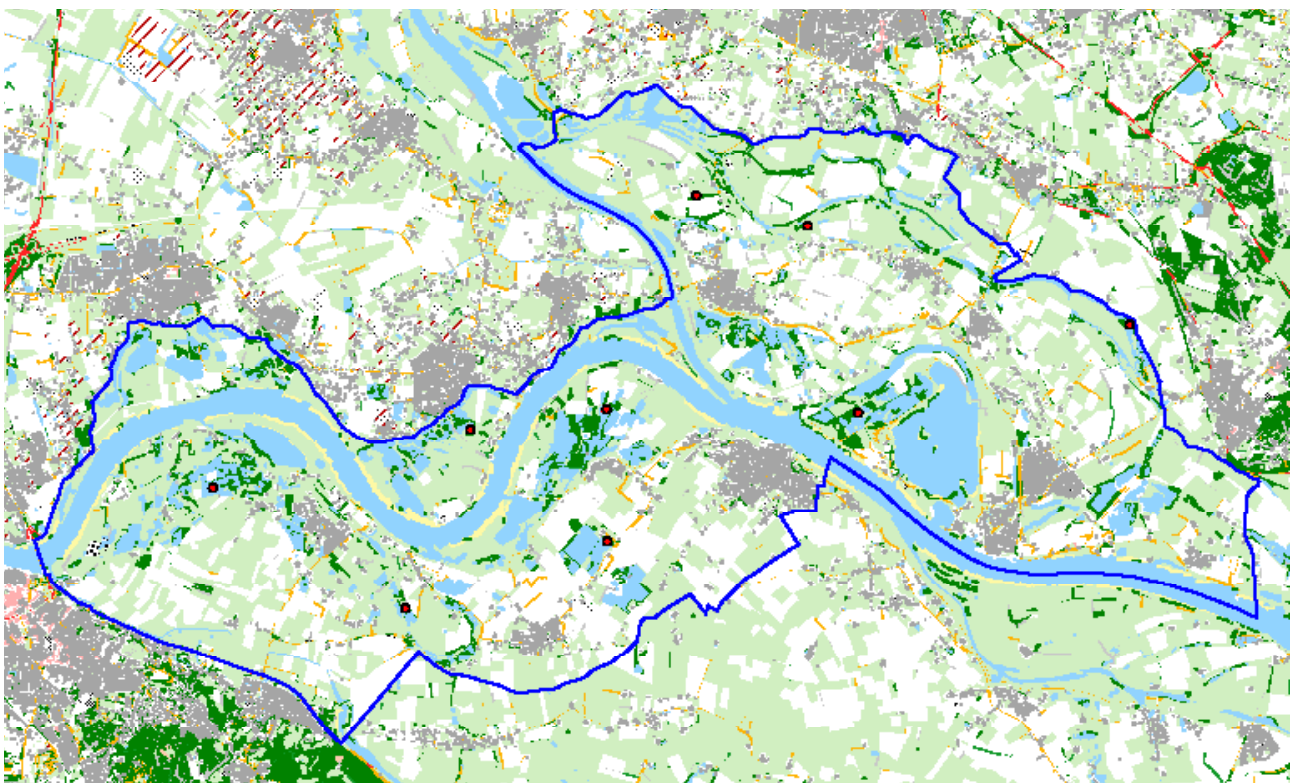
Havik *Accipiter gentilis*

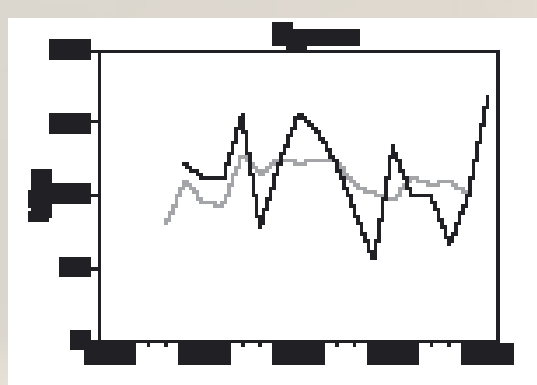
Populatie 2002-2007: 7-12

In 2007 werden negen territoria vastgesteld, een gemiddeld aantal. Met het ouder worden van de bossen in de Gelderse Poort kon ook de Havik zich in het onderzoeksgebied vestigen. Na het eerste broedgeval in 1990 namen de aantallen gestaag toe en stabiliseerde de soort zich rond acht paar vanaf 2000. De landelijke index bleef in dezelfde periode stabiel.

Naast jaarlijks bezette broedplaatsen, zoals de Groenlanden, Millingerwaard, Oude Waal bij de Bijland en de Pannerdensche Waard, vestigen zich regelmatig paren op verschillende locaties.

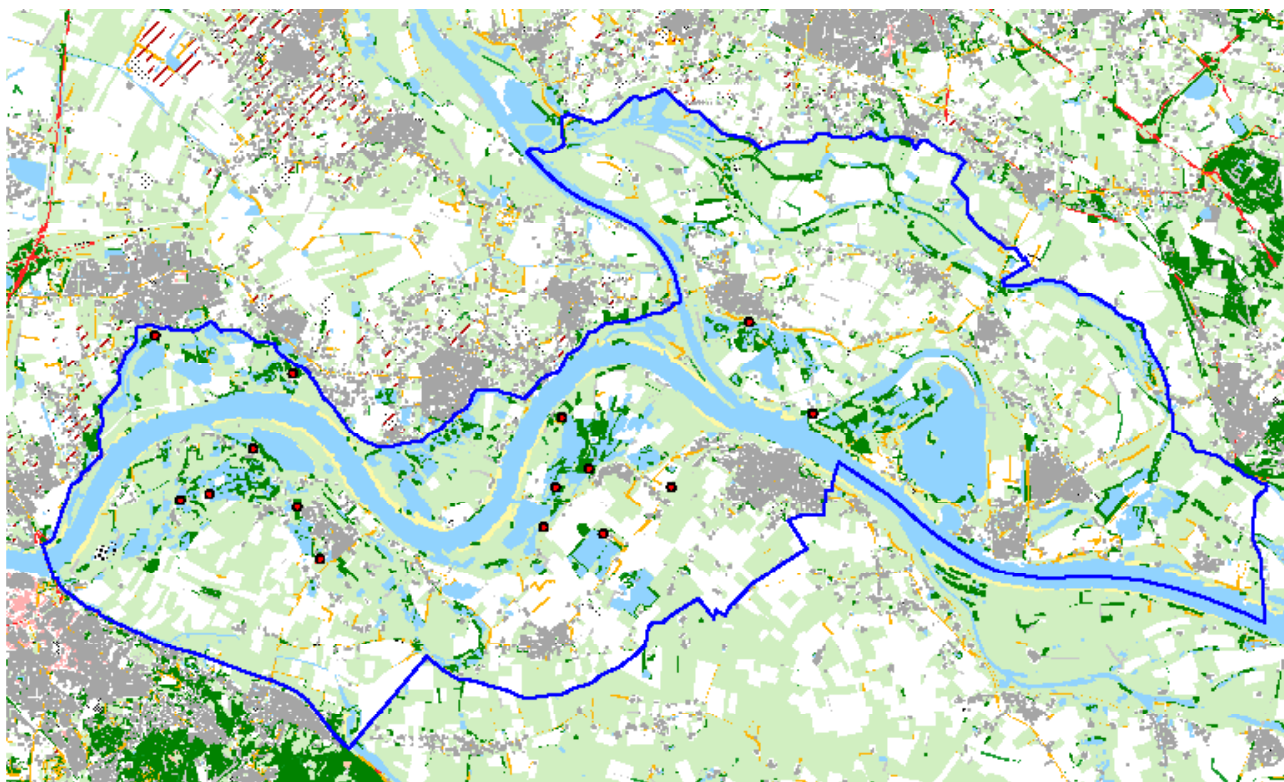

Sperwer *Accipiter nisus*

Populatie 2002-2007: 6-15

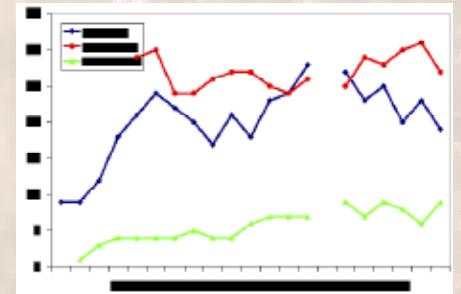
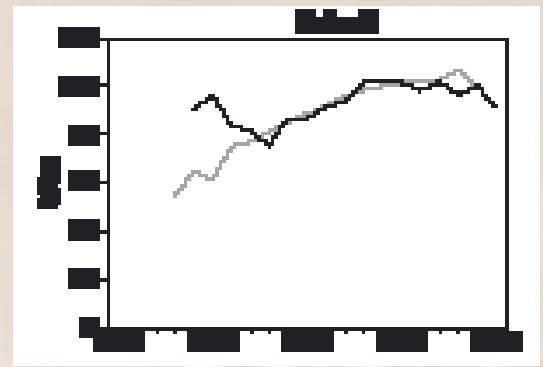
In 2007 werden 15 territoria vastgesteld. De aantallen Sperwers in de Gelderse Poort wisselen jaarlijks zonder duidelijke trend. Door de verborgen leefwijze en het voorkomen op onverwachte plaatsen (bv. loofbosjes in bebouwde kom of geïnundeerd wilgenbos) wordt de soort waarschijnlijk in veel jaren onderteld. Het merendeel van de broedvogels is in volwassen klee, wat een stabielere populatie suggereert dan de inventarisatieresultaten aangeven. In 2007 ontbrak de Sperwer bijvoorbeeld in vrijwel het gehele noordelijke deel van de Rijnstrangen.

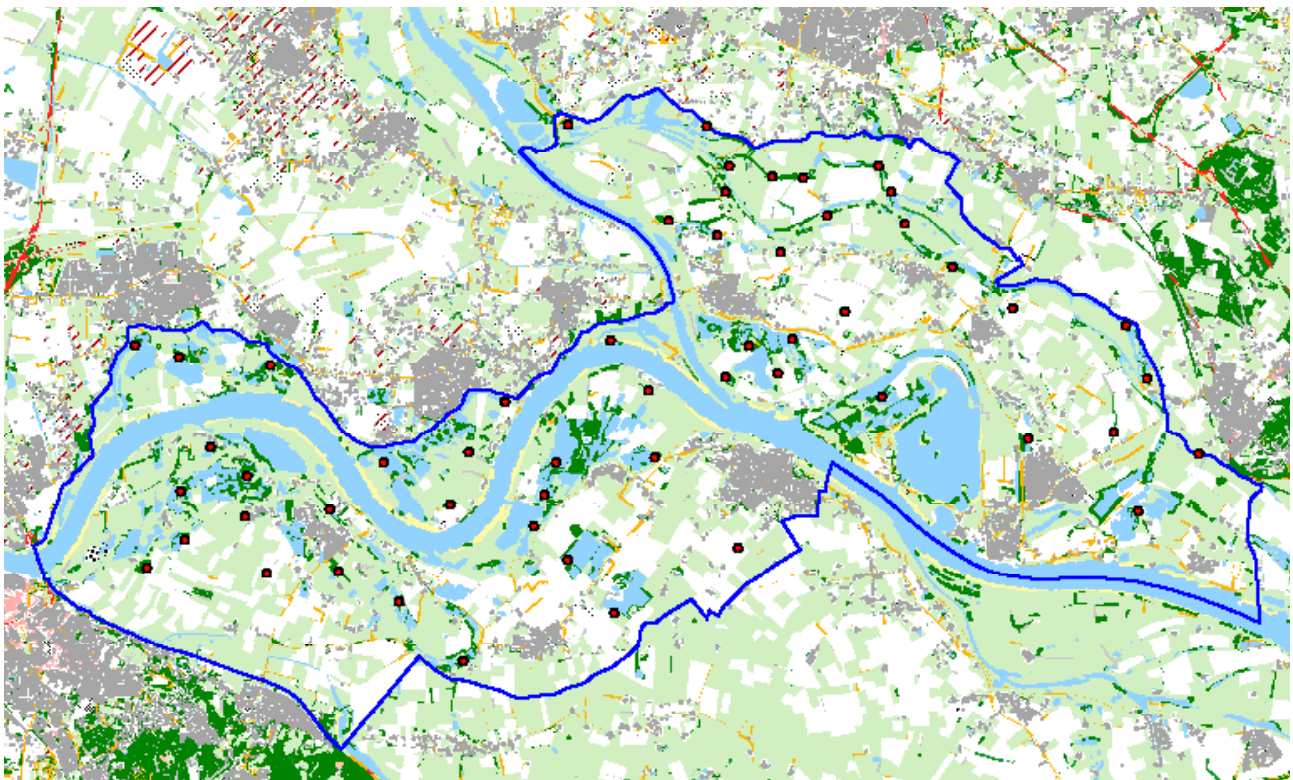
Buizerd *Buteo buteo*

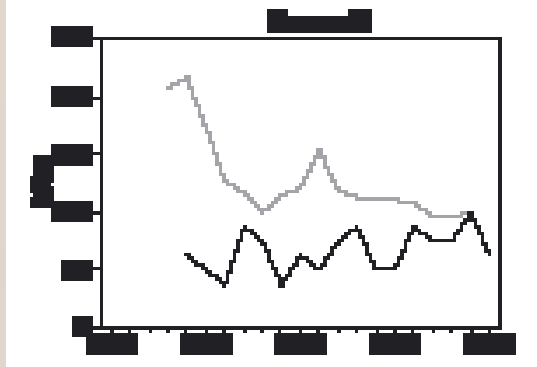
Populatie 2002-2007: 55-62

In 2007 werden 55 territoria vastgesteld. De aantallen van de Buizerd in de Gelderse Poort lopen synchroon met de landelijke index vanaf midden jaren negentig. Vanaf 2000 zijn de aantallen stabiel. Het aantalverloop was niet in alle drie de deelgebieden hetzelfde. In de Rijnstrangen zijn de aantallen vanaf begin jaren negentig stabiel. In de Ooijpolder namen de aantallen nog toe tot midden jaren negentig. In de uiterwaarden ten noorden van de Waal duurde de toename nog voort tot het begin van deze eeuw, waarna ook stabilisatie optrad. Hiermee lijkt de soort aan zijn top te zitten in het onderzoeksgebied.

De verspreidingskaart laat een redelijke homogene verspreiding zien met zwaartepunten in de meer beboste gebiedsdelen. Daarbuiten kan een bosje of bomenrij in open akkerland genoeg kan zijn voor de vestiging van een paar Buizerds. In een groot deel van de vastgestelde territoria bleef het onduidelijk of er daadwerkelijk gebroed werd en of er überhaupt een nest gebouwd of gebruikt werd.

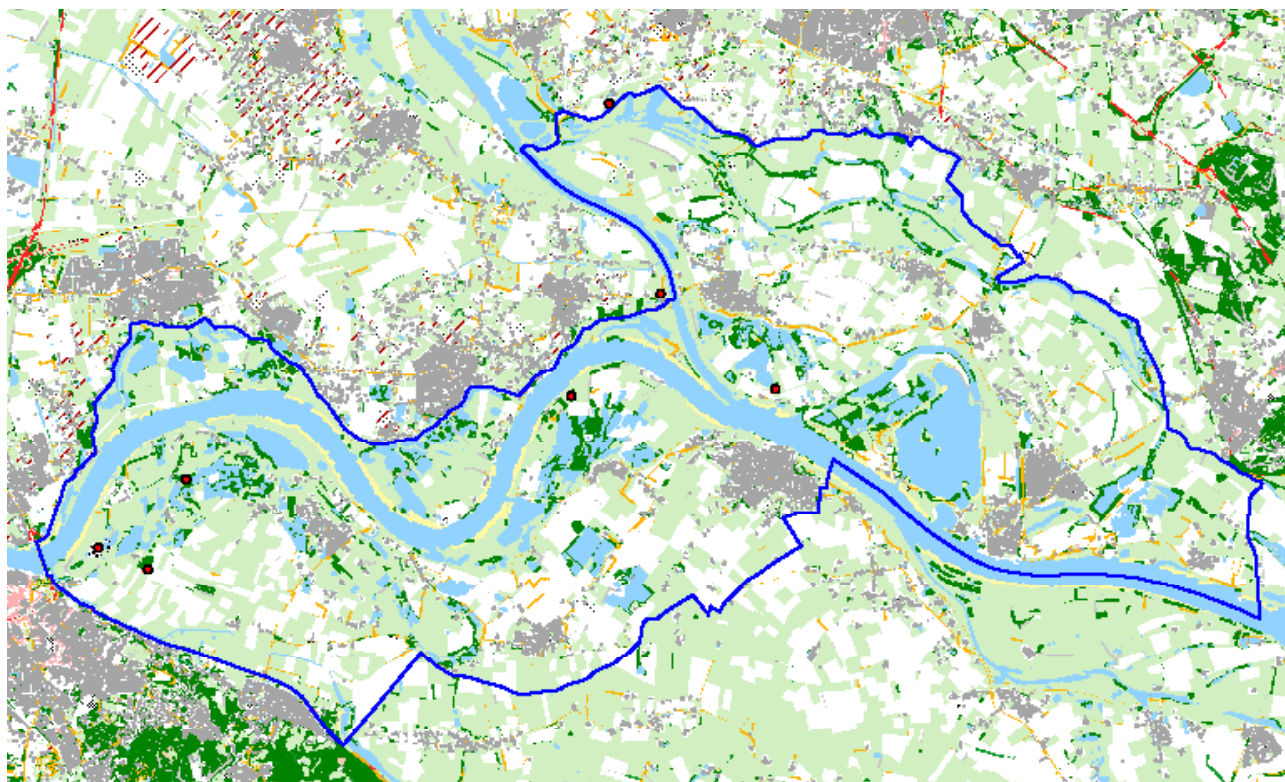

Boomvalk *Falco subbuteo*

Populatie 2002-2007: 4-8

In 2007 werden acht territoria vastgesteld. De aantallen Boomvalken in de Gelderse Poort fluctueren jaarlijks zonder duidelijke trend. Zonder een nestvondst is het lastig om waarnemingen van bijvoorbeeld een jagende vogel aan een bepaald territorium toe te kennen. Daarnaast is de soort het makkelijkst vast te stellen na half juli, als veel waarnemers tijdelijk zuidelijker oorden hebben opgezocht.

Zwarte Wouw *Milvus migrans*

Populatie 2002-2007: 0-1

In 2005 en 2006 werden broedverdachte Zwarte Wouwen opgemerkt in respectievelijk de Lobberdensche Waard en de Ooijse Graaf. In beide gevallen werd er geen broedpoging ondernomen. Het paar in 2005 was in mei aanwezig in de Aalscholverkolonie in de Lobberdensche Waard, waarbij het mannetje regelmatig baltsvluchten ondernam boven het bos, ook werd gezien hoe de vogels met stukken plastic aan het slepen waren. Ondanks goed zoeken werd er geen nest gevonden. In 2006 werd in de Ooijse Graaf een verdacht paar gezien rondom een nest.

In 2007 broedde mogelijk hetzelfde paar net over de grens bij Kranenburg in Duitsland. Hier vlogen twee jongen uit. De vogels foerageerden regelmatig in het Nederlandse deel van de Gelderse Poort.

Wespendief *Pernis apivorus*

Populatie 2002-2007: 0-1

78

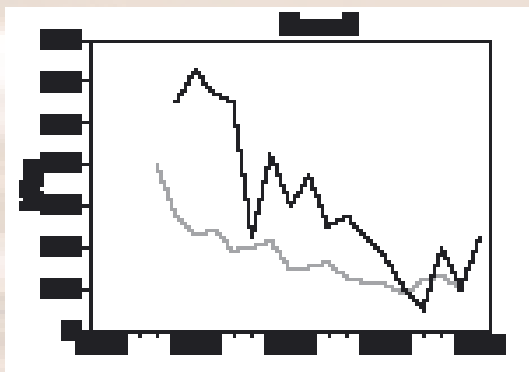
In 2007 werden geen territoria vastgesteld, ondanks hoopgevende waarnemingen in 2004 en 2005. In 2005 was een paar in juni-juli actief in de Millingerwaard, ondanks zoeken werd geen nest gevonden, maar de verdenking van een broedgeval was er. Ook in 2004 werden waarnemingen gedaan, maar de status van de vogels was lastig te bepalen. Wespendieven uit omliggende stuwwalbossen kunnen foerageren in het gebied wat de zaak compliceert.

Bosuil *Strix aluco*

Populatie 2002-2007:0-1

In 2007 werd een territorium vastgesteld in de westelijke Ooijse Graaf. De eerste territoriale Bosuil

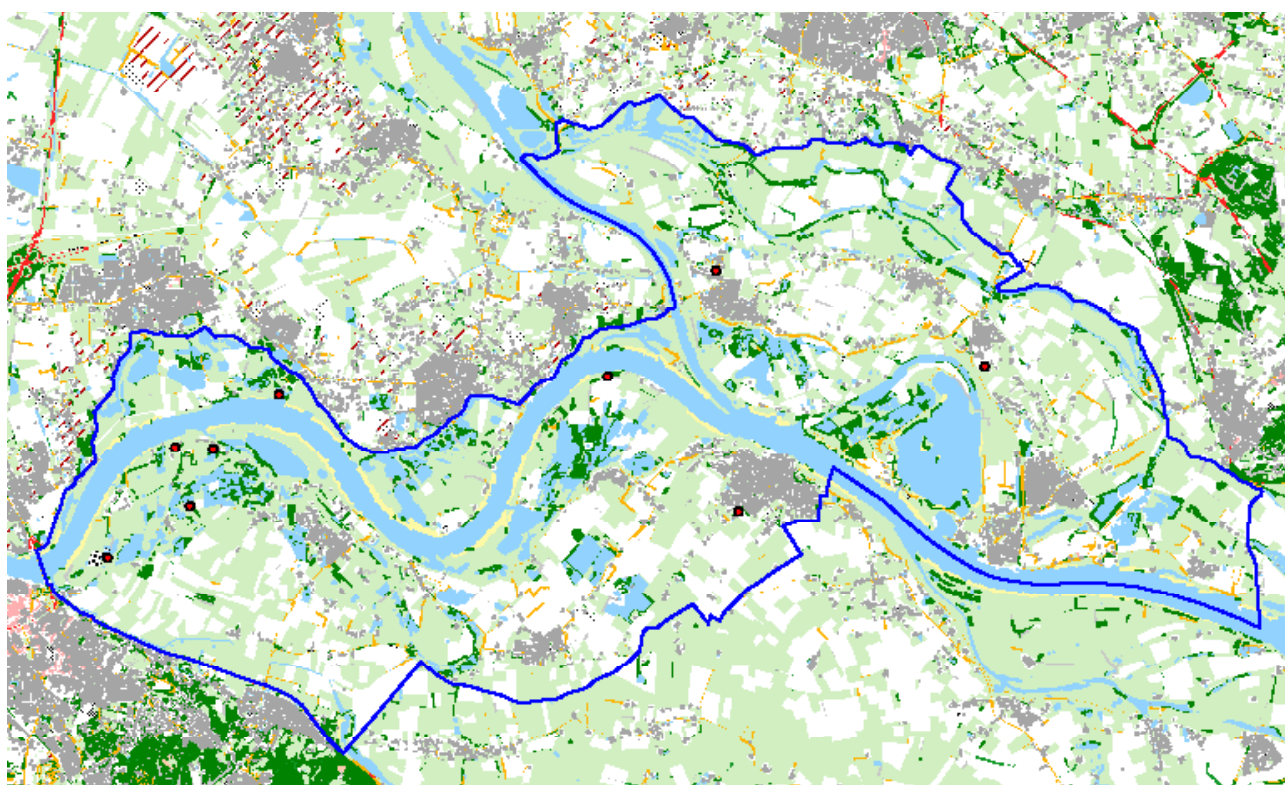
in de Gelderse Poort sinds 1997.

Ransuil *Asio otus*

Populatie 2002-2007: 2-9

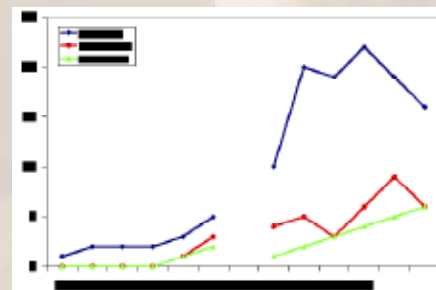
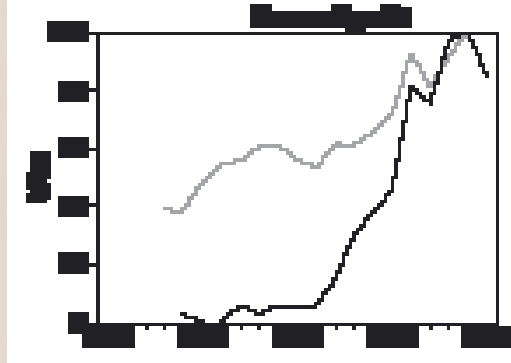
In 2007 werden negen territoria vastgesteld. Het hoogste aantal sinds 2002, waarmee deze muizenspecialist een goed broedseizoen kende en profiteerde van de goede muizenstand in 2007. Ransuilen zijn vrijwel alleen te inventariseren aan de hand van bedelende jongen en in een slecht muizenjaar worden er dan ook weinig vastgesteld. De aantallen Ransuilen in de Gelderse Poort nemen gelijk aan de landelijke trend flink af, waarbij voedselgebrek door slinkende veldmuiskolonies als belangrijkste oorzaak wordt gezien.

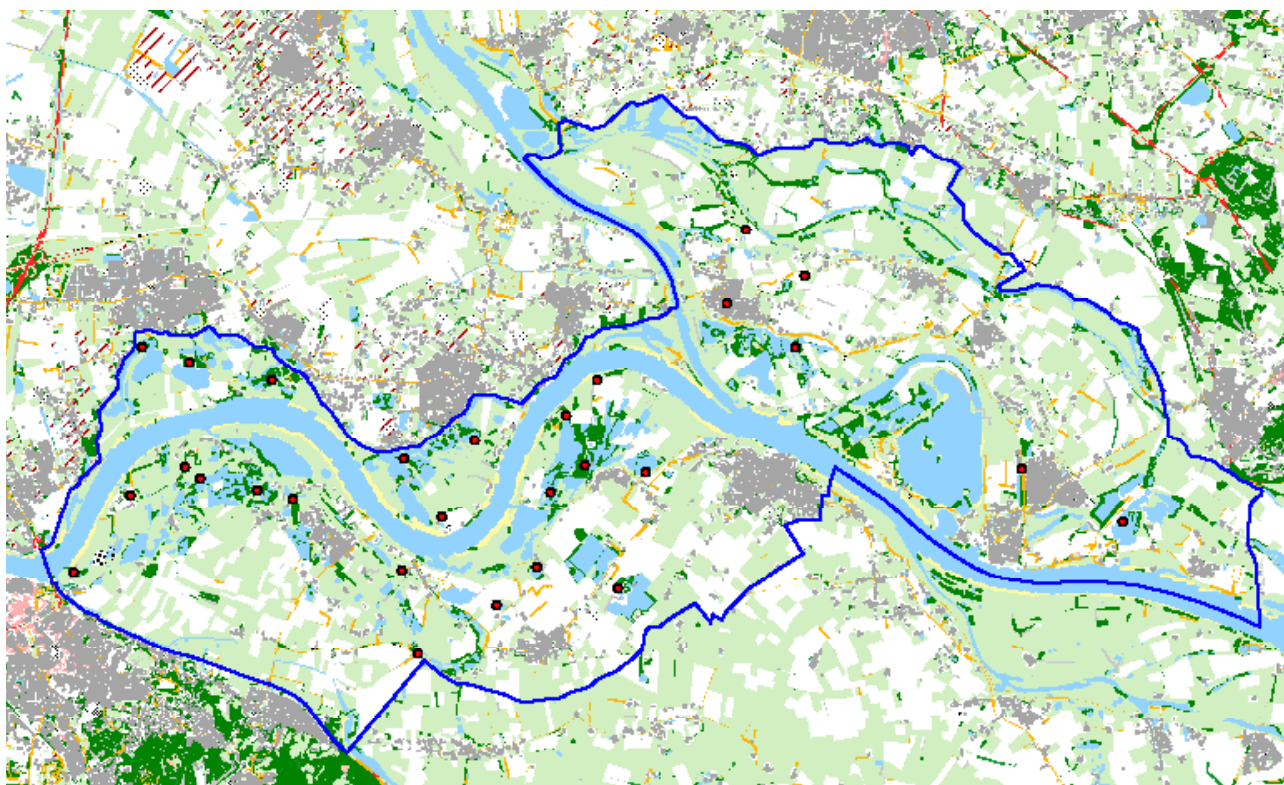
Groene Specht *Picus viridis*

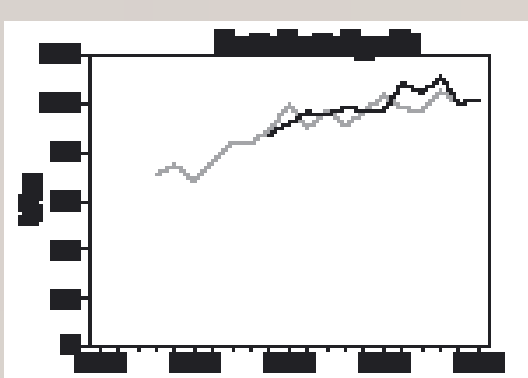
Populatie 2002-2007:15-33

In 2007 werden 28 territoria vastgesteld. Iets minder dan in de topjaren 2005 en 2006 (32 resp. 33). De Groene Specht laat een flinke toename zien vanaf midden jaren negentig. Deze toename loopt parallel aan de landelijke trend, maar in de Gelderse Poort begon de toename later en was veel sterker. Vanaf 2000 nemen de aantallen in de drie deelgebieden toe, waarbij de Ooijpolder er qua ontwikkeling in positieve zin uitspringt. In 2003 verdubbelde het aantal ten opzichte van 2002. Inmiddels lijkt de groei er een beetje uit in de Ooijpolder en lijken alle geschikte plekken bezet. De uitwaarden ten noorden

van de Waal zijn inmiddels ook volgelopen met Groene Spechten, maar de meeste vogels broeden hier binnendijs in de dorpen (tot drie in Bemmell). Alleen in de Rijnstrangen lijkt nog voldoende ruimte voor een verdere toename.

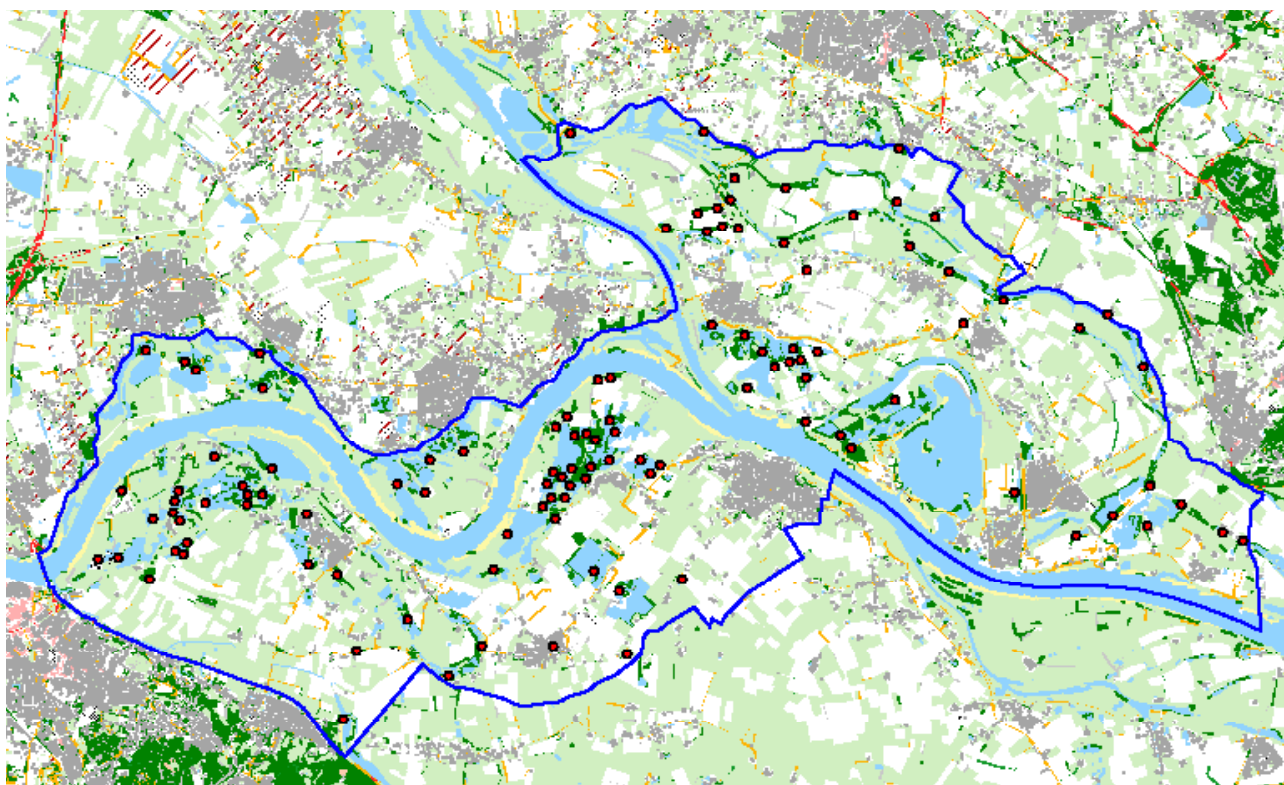

Grote Bonte Specht *Picoides major*

Populatie 2002-2007: 108-123

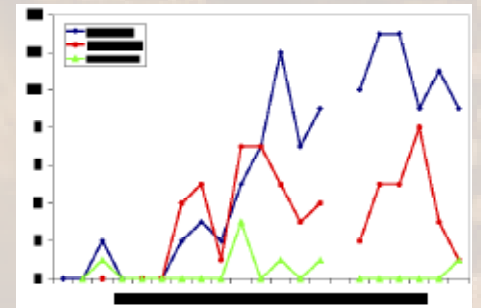
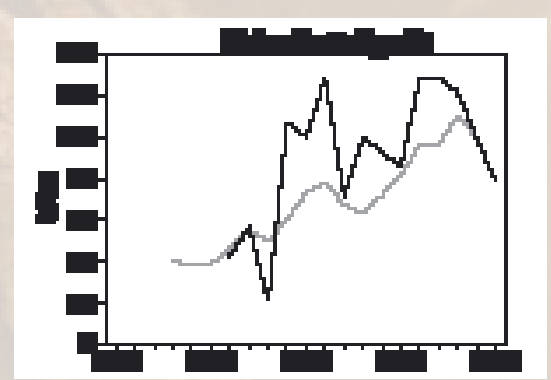
In 2007 werden 112 territoria vastgesteld. De Grote Bonte Specht is vanaf midden jaren negentig licht toenemend tot stabiel in de Gelderse Poort. Deze trend komt overeen met de landelijke trend in dezelfde periode. Bolwerken zijn de Groenlanden, Millingerwaard en de Lobberdensche Waard, alledrie gebieden met ouder (wilgen-)bos. Elders is de soort aangetroffen langs beboste strangen en kleiputten en in populierenopstanden.

Kleine Bonte Specht *Picoides minor*

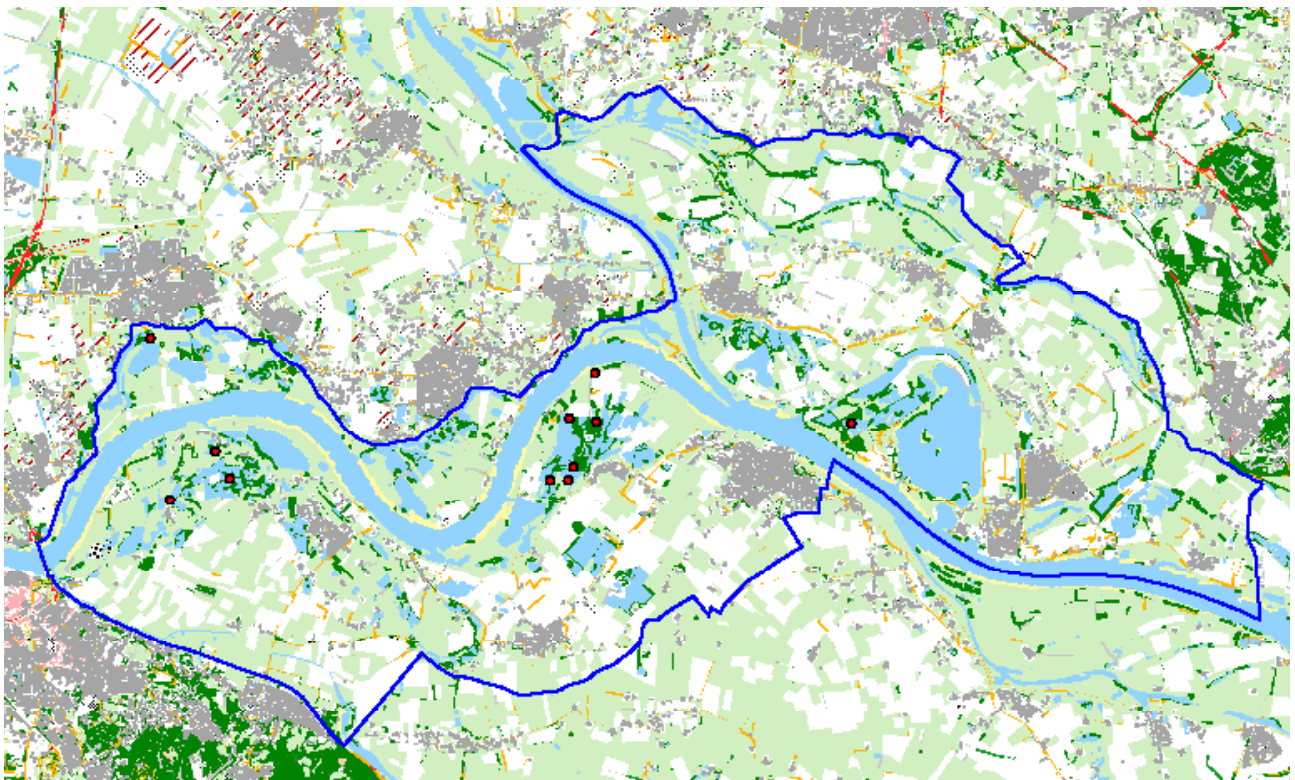
Populatie 2002-2007: 11-18

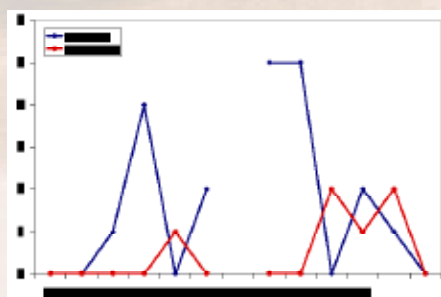
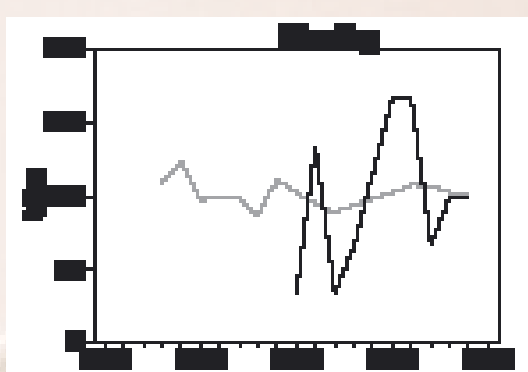

In 2007 werden elf territoria vastgesteld. Het gemiddeld aantal in de afgelopen zes jaar was hoger dan in 1995-2000 (3-20), waarmee de Kleine Bonte Specht zich inmiddels lijkt te handhaven als broedvogel in de Gelderse Poort. Deze toename past mooi in de landelijke trend, welke vanaf begin jaren negentig positief is.

Het zwaartepunt van de populatie in het onderzoeksgebied ligt vanaf 1997 in de Ooijpolder en dan vooral de Millingerwaard (2007: 6) en de Groenlanden (2007: 3). De Rijnstrangen laten aanzienlijke fluctuaties zien, waarbij het

territorium bij de Bijland het enige in 2007 was. Een flinke afname ten opzichte van 2005 (8). In de uiterwaarden ten noorden van de Waal werd in 2007 voor het eerst sinds 2000 weer een territorium vastgesteld (Bemmelse Polder).

Glanskop *Parus palustris*

Populatie 2002-2007: 0-5

In 2007 werden geen territoria vastgesteld, waarmee de soort nog steeds geen vaste voet aan de grond heeft in de Gelderse Poort. In de laatste zes jaar herbergden de Groenlanden (2002-03: 4, 2005: 2) en het Erfkamerlingschap (2004-06: 1) het meest

regelmatig Glanskoppen. Daarnaast werden territoria vastgesteld langs het Wylerbergmeer (2002-03: 1), in de Lobberdensche Waard (2004:1) en langs de Zuidstrang (2006: 1).

Bonte Vliegenvanger *Ficedula hypoleuca*

Populatie 2002-2007: 0-2

In 2007 werd gedurende enkele weken een zingend mannetje gehoord in de dorpskern van Pannerden. De eerste melding van een territoriale Bonte vliegenvanger sinds 2003, toen zowel in de Lobberdensche Waard als in de dorpskern van

Millingen een territorium werd vastgesteld. Naast deze drie gevallen zijn er in het onderzoeksgebied sinds 1975 slechts een vijftal territoria bekend.

Goudhaan *Regulus regulus*

Populatie 2002-2007: 0-1

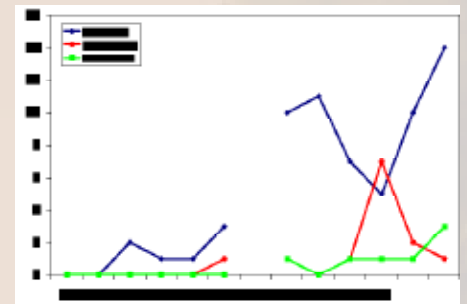
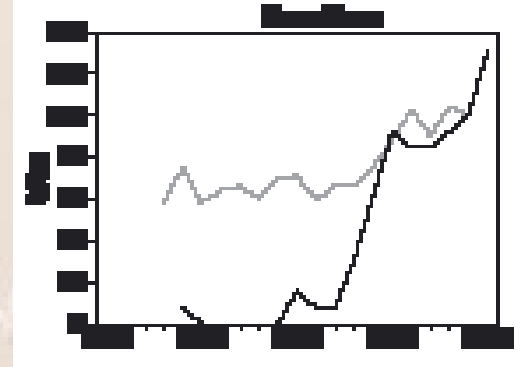
In 2007 werd één territorium van deze naalddhoutsoort vastgesteld nabij Leuth. Op twee data in mei werd een zingend mannetje waargenomen.

Het betreft hier het eerste geval voor de Gelderse Poort.

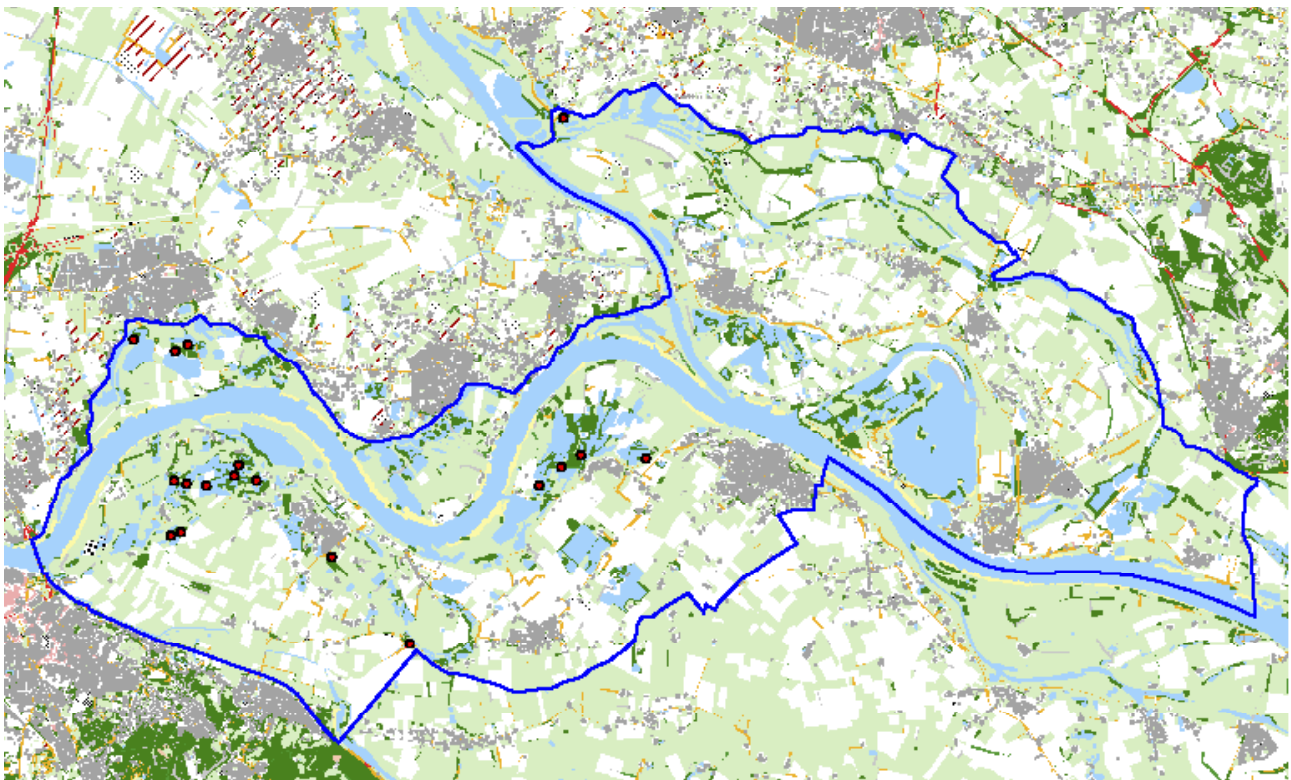
Boomklever *Sitta europaea*

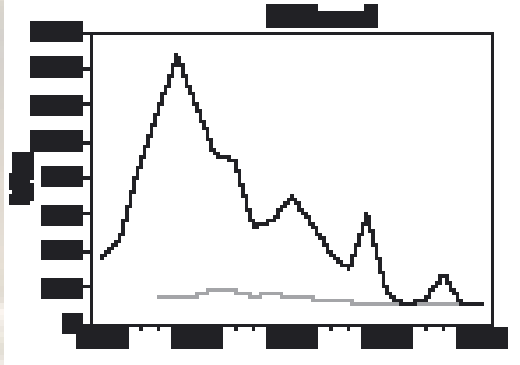
Populatie 2002-2007: 11-18

In 2007 werden 18 territoria vastgesteld, het hoogste aantal sinds de definitieve vestiging van de Boomklever in de Gelderse Poort in 1997. De vastgestelde toename loopt in de pas met de landelijke index. Steeds meer bossen buiten de hogere zandgronden bereiken een leeftijd waarop ze geschikt raken als broedgebied voor de Boomklever. In de Gelderse Poort beperkt het voorkomen zich voorlopig vooral tot de Ooijpolder, met een zwaartepunt in de Groenlanden en de Millingerwaard. Daarnaast lijkt de soort inmiddels ook de uiterwaarden ten noorden van de Waal

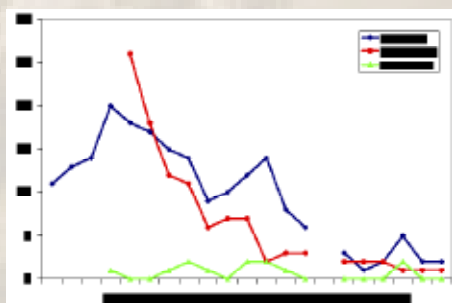
gekoloniseerd te hebben. In de Bemmelse Polder werden in 2004-2007 jaarlijks één tot drie territoria vastgesteld. In de Rijnstrangen werd in 2007 nog slechts één territorium vastgesteld (Bergse Hoofd). In 2005 werden in dit deelgebied nog zeven territoria gevonden, waarvan vijf in de Lobberdensch Waard. Deze fluctuaties kwamen in eerdere jaren ook in de Ooijpolder voor, zodat een verdere toename in de Rijnstrangen een kwestie van tijd lijkt.

Wielewaal *Oriolus oriolus*

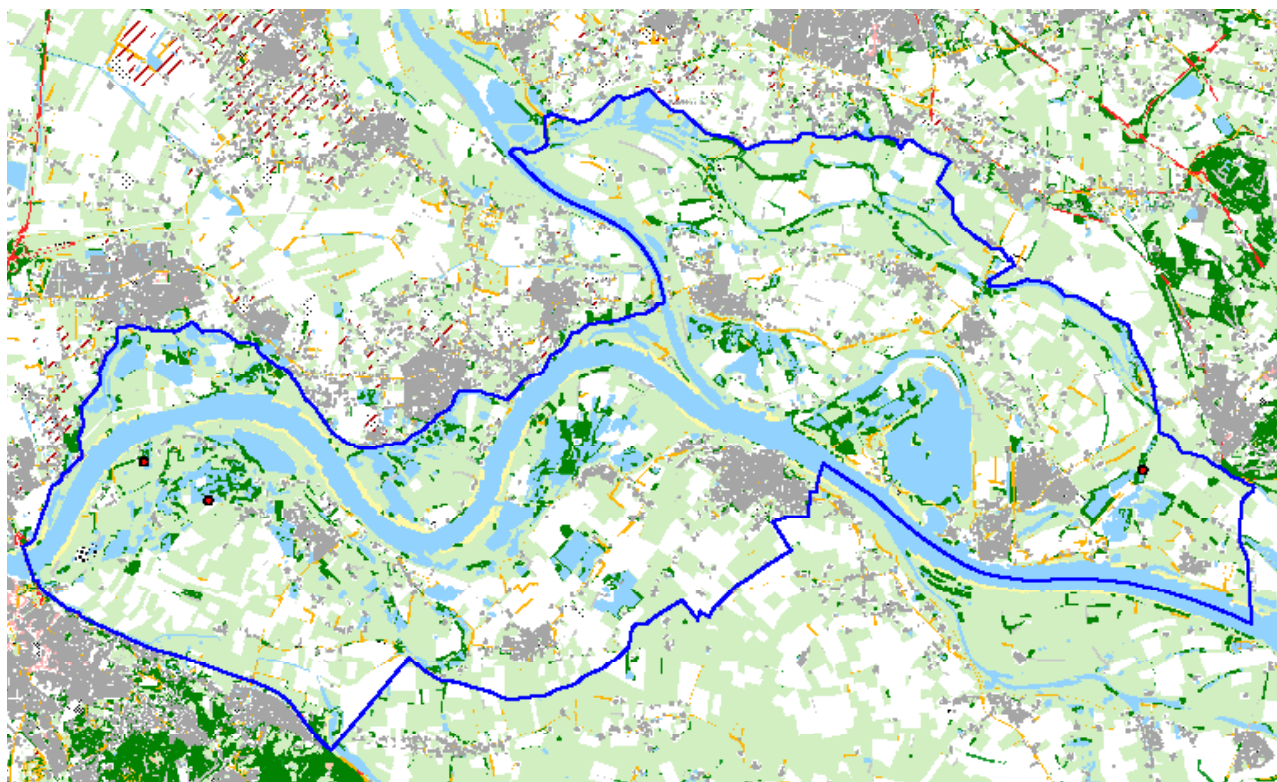
Populatie 2002-2007: 3-8

In 2007 werden drie territoria vastgesteld. Na een opleving in 2005 (acht territoria) is de Wielewaal in 2006 en 2007 weer terug op het lage niveau van de afgelopen zes jaar. Dit aantal is nog slechts een fractie van de aantallen in de jaren negentig (1991: 44) en een resultaat van een voortdurende afname in de afgelopen 17 jaar. Ook landelijke gezien gaat de Wielewaal achteruit.

In de drie deelgebieden verloopt de afname min of meer synchroon, waarbij de aantallen vanaf 2002 stabiel lijken. Een verdere afname zou wel eens kunnen leiden tot het verdwijnen

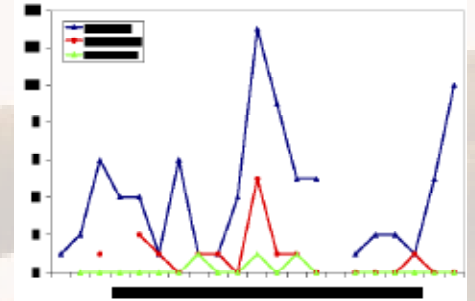
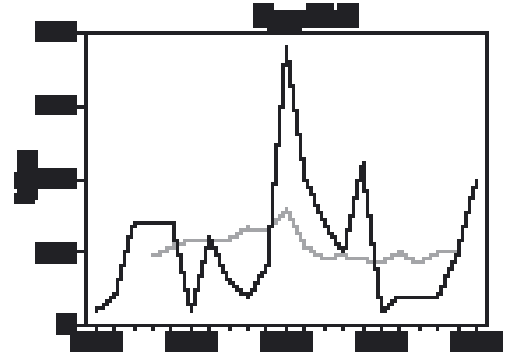
van deze, voorheen, karakteristieke soort van populierenbossen en oobos.

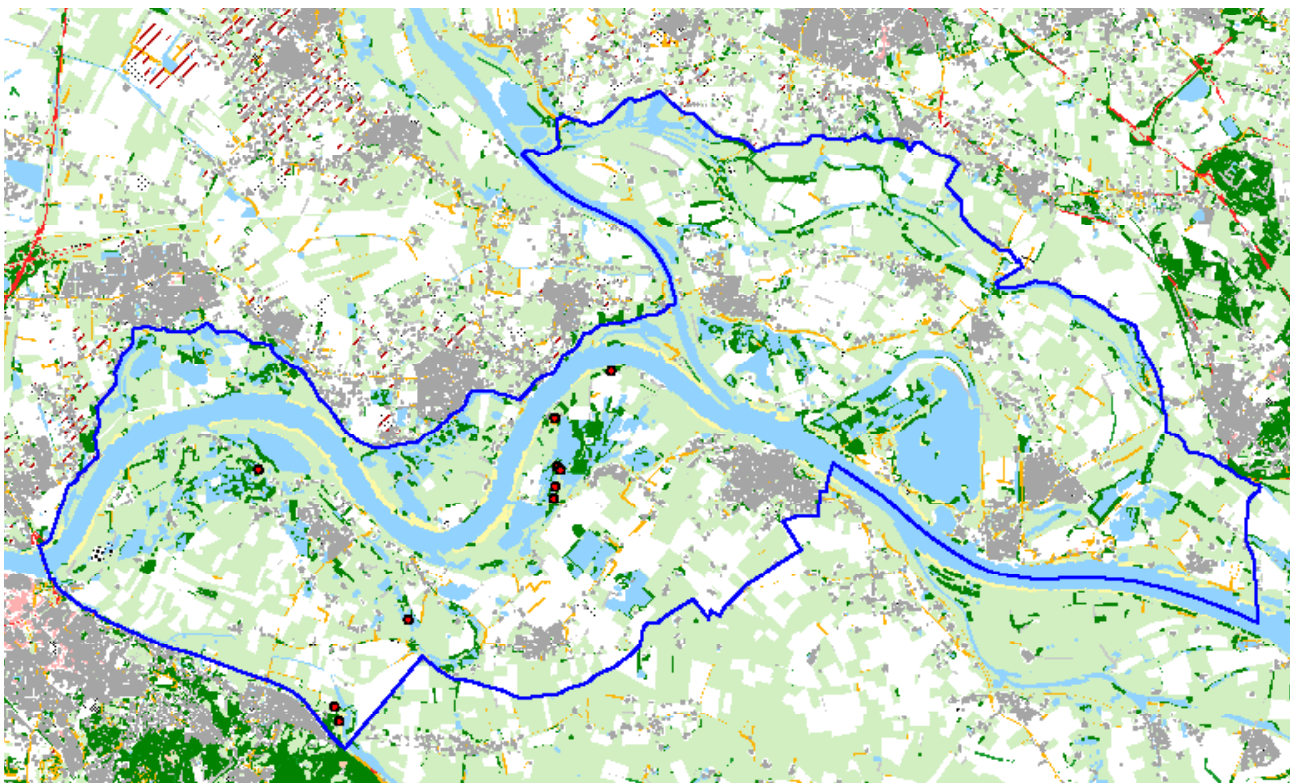
Appelvink *Coccothraustes coccothraustes*

Populatie 2002-2007: 1-10

In 2007 werden tien territoria vastgesteld. Een flinke opsteker na de lage aantallen in 2002-2006 (één tot vijf). De (kleine) aantallen Appelvinken in de Gelderse Poort fluctueren flink vanaf eind jaren tachtig, zonder een duidelijke trend. De landelijke index vertoont een lichte afname. De wilgenbossen in het onderzoeksgebied zijn duidelijk niet het voorkeursbiotoop van de Appelvink. Het

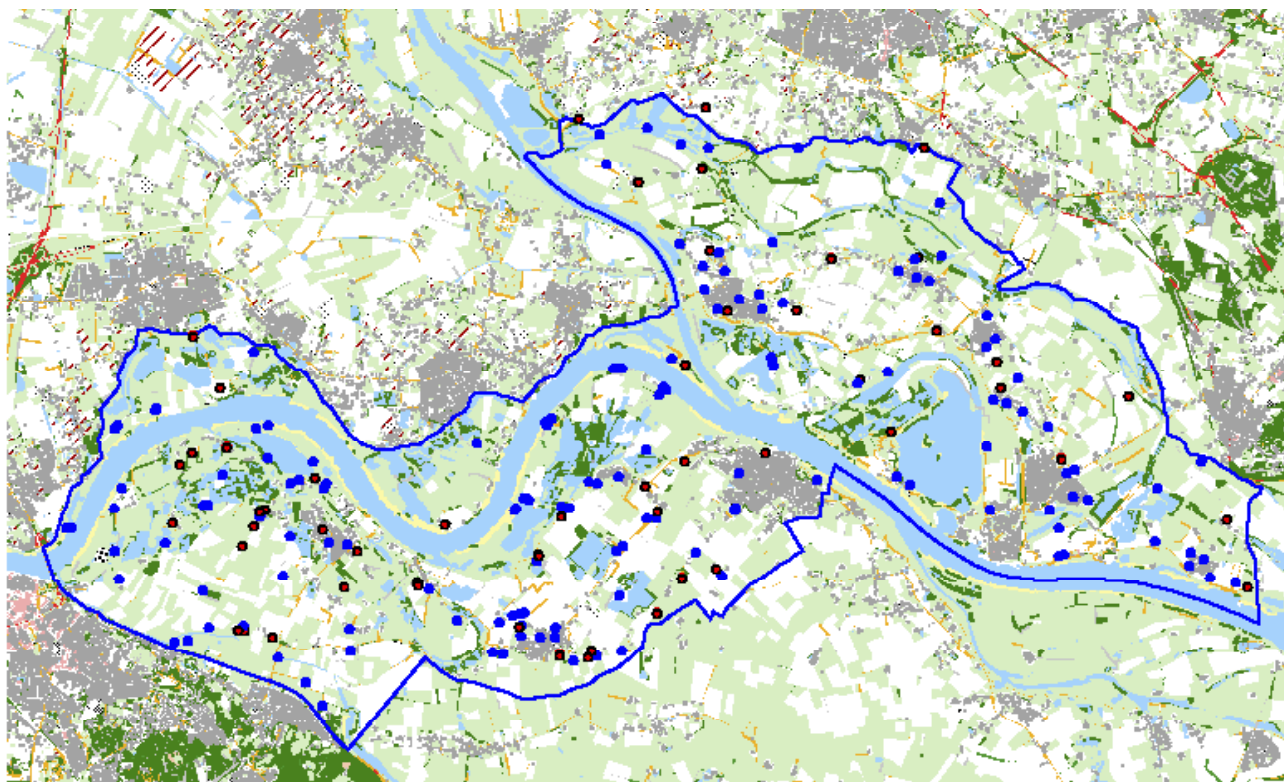
zwaartepunt van de populatie ligt in de Ooijpolder, waar de Groenlanden, Millingerwaard en het Wylerbergmeer de meeste regelmatig bezette locaties zijn. In de Rijnstrangen kwam de soort voor de eeuwwisseling vaker voor. Na 2000 werd de soort alleen in 2005 vastgesteld in de Lobberdensche Waard.

Cultuurvogels

Deze soortgroep is een gemêleerd gezelschap van soorten van besloten en halfopen cultuurlandschappen, dorpskernen en industrieterreinen. Niet alle soorten in deze groep zijn jaarlijks even goed geteld. Een duidelijke afname is vastgesteld bij typische soorten van kleinschalig cultuurlandschap, zoals Torenvalk en Steenuil. Een afname welke ook landelijk speelt en waarbij de beschikbaarheid van voedsel (muizen) waarschijnlijk een grote rol speelt. Maar ook het steeds “netter” worden van het cultuurlandschap eist zijn tol. Met name het verdwijnen van rommelige erven, schuurtjes en overhoekjes. De verspreiding van de Steenuil en de Kerkuil is vooral verbonden aan geschikte broedplaatsen. Een toename is vastgesteld bij soorten welke voor hun voorkomen afhankelijk zijn van bomen, vooral de Putter is inmiddels wijd verspreid in de Gelderse Poort (zie onderstaande kaart).

Verspreidingskaart Cultuurvogels 2007: Putter (blauw) en Kerkuil en Steenuil (rood).

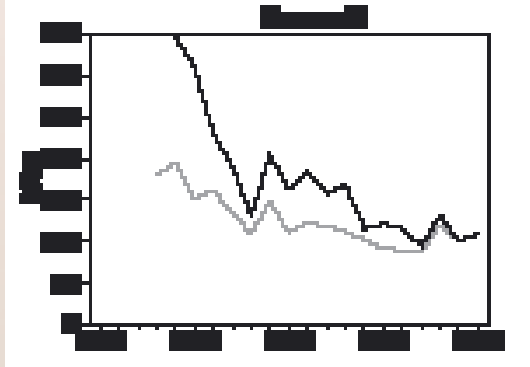

Oud schuurtje, ideale broedplaats voor een Steenuil. Foto Peter Eekelder.

De kerk van Persingen wordt al jaren bewoond door een kerkuilenpaar. Foto Peter Eekelder.

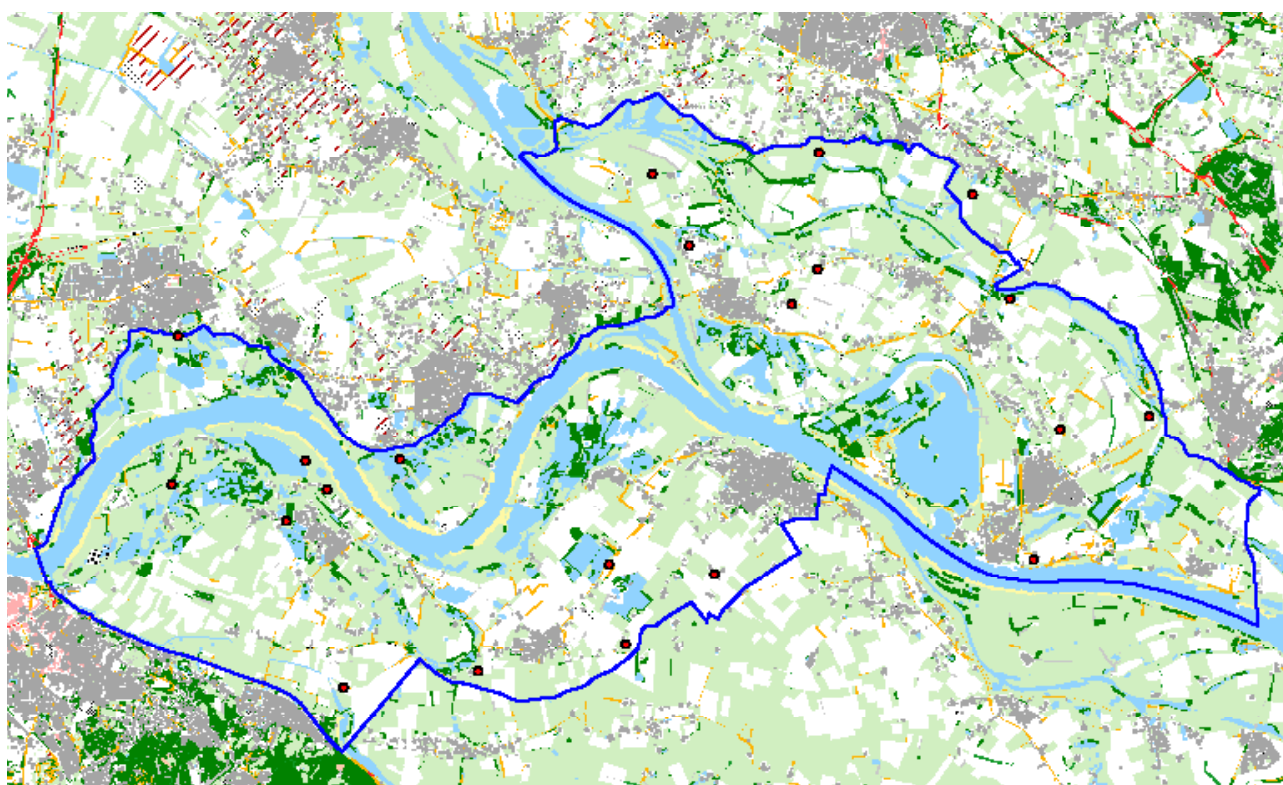

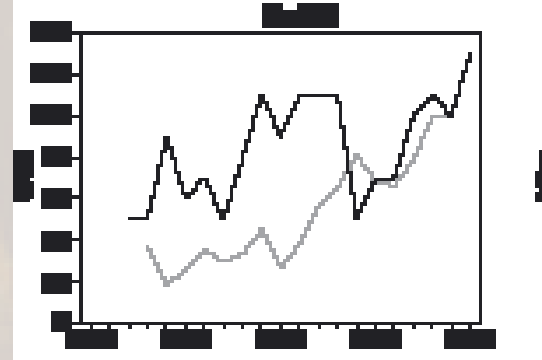
Torenvalk *Falco tinnunculus*

Populatie 2002-2007: 18-25

In 2007 werden 21 territoria vastgesteld. Vanaf 1990 is de trend in de Gelderse Poort net als landelijke trend van de Torenvalk negatief. De landelijke trend laat een snelle afname zien vanaf 1990, waarna de afname vanaf 1998 afvlakt. In de Gelderse Poort lijkt de stand vanaf de eeuwwisseling gestabiliseerd. Kleine fluctuaties vinden waarschijnlijk plaats onder invloed van de muizenstand en rivierwaterstanden

of een combinatie van deze twee factoren. Een hoge rivierwaterstand in de winter en voorjaar in de uiterwaarden zorgt voor een verminderd voedselaanbod voor deze muizenjager bij uitstek, waardoor er minder Torenvalken tot broeden komen in de uiterwaarden.

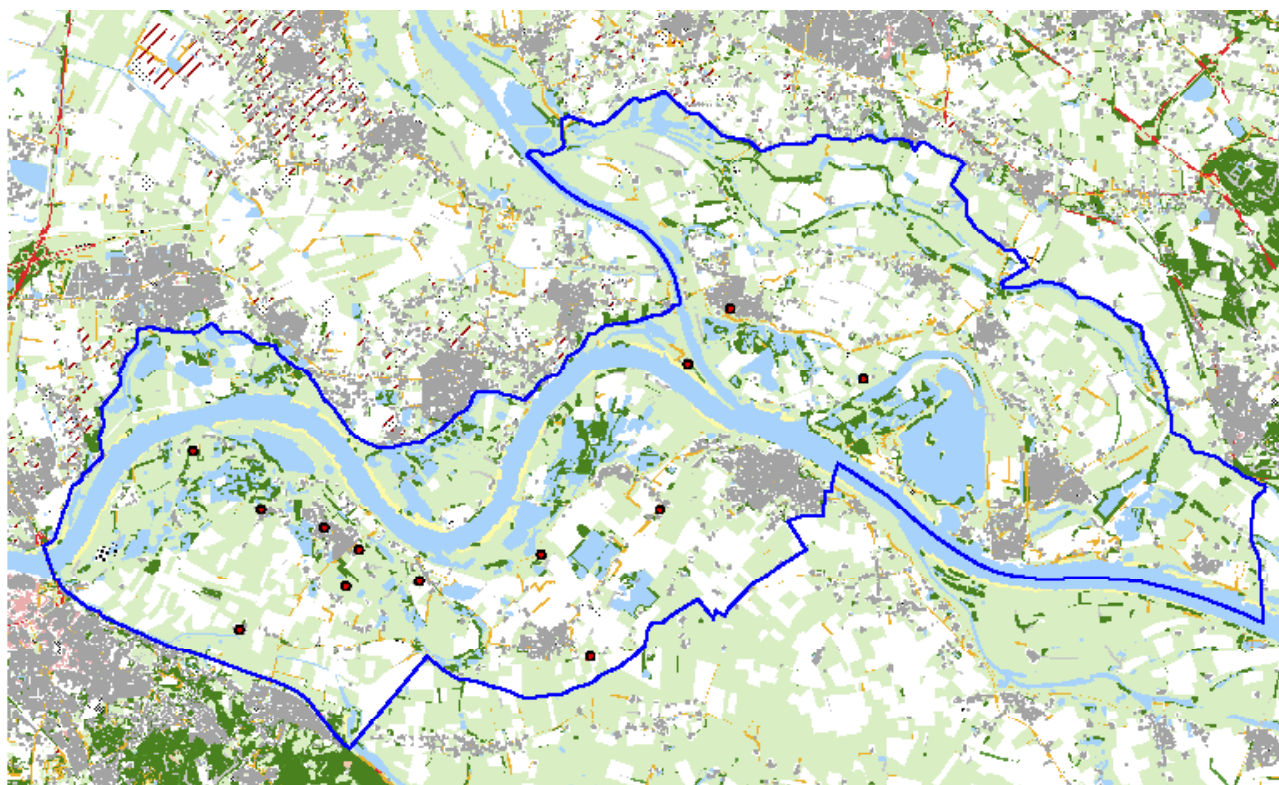
Kerkuil *Tyto alba*

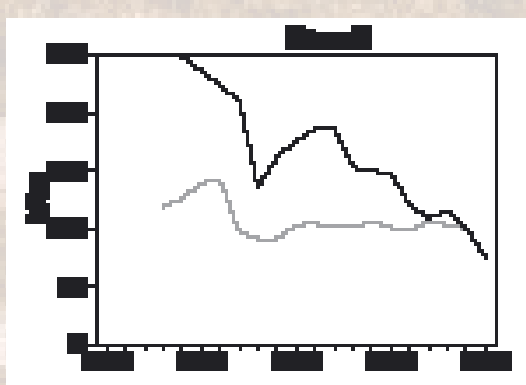
Populatie 2002-2007: 6-14

In 2007 werden veertien territoria vastgesteld. Zover bekend het beste jaar in het Nederlandse deel van de Gelderse Poort sinds de start van de gebiedsdekkende tellingen in 1990. Dit aantal past mooi bij het landelijke beeld vanaf midden jaren negentig. Een gestage toename met een recordjaar in 2007. De telling in de Ooijpolder (tien paar)

en uiterwaarden ten noorden van de Waal (twee paar) geven het meest betrouwbare aantalverloop. Hier worden jaarlijks alle paren doorgegeven welke broeden in regelmatig gecontroleerde nestkasten. In de Rijnstrangen werden twee paar doorgegeven, dit aantal moet gezien worden als een minimum. Lang niet alle broedlocaties zijn hier bekend.

90

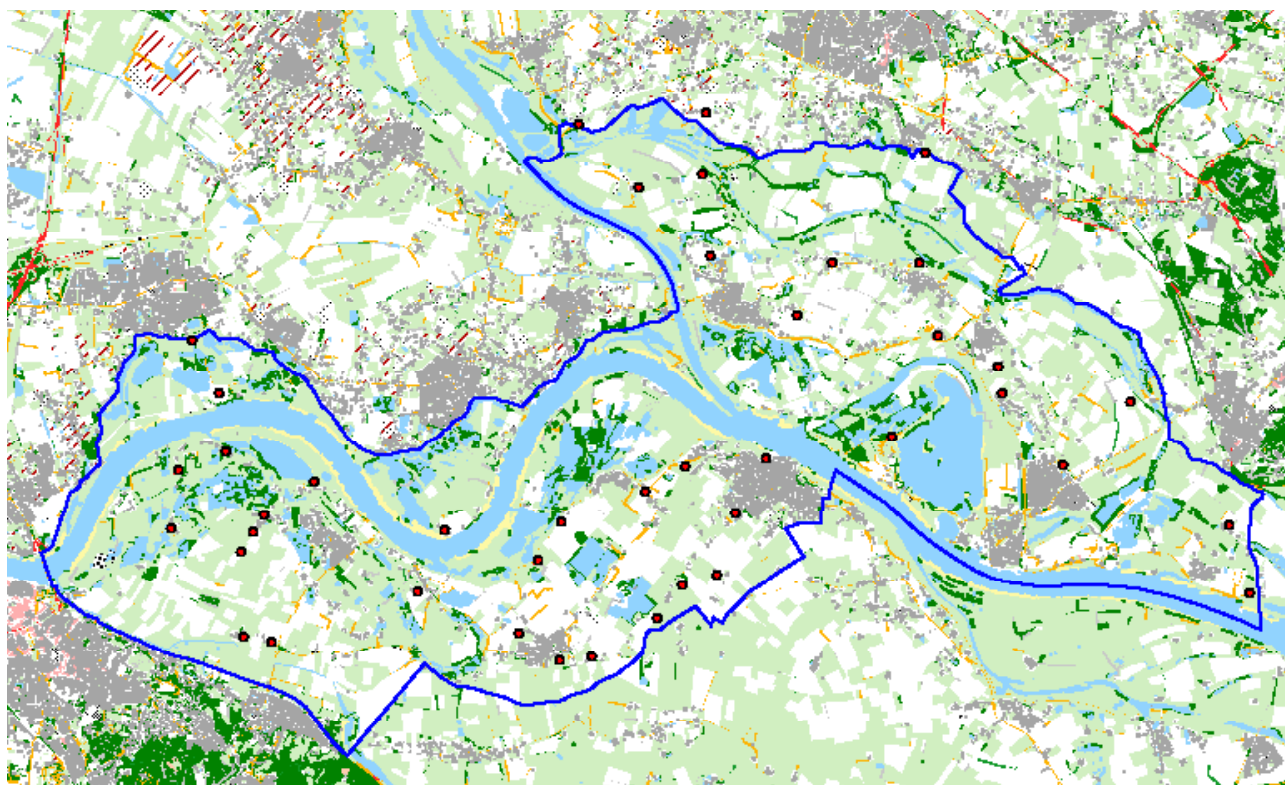

Steenuil *Athene noctua*

Populatie 2002-2007: 40-78

In 2007 werden 40 territoria vastgesteld. Het laagste aantal sinds de start van de gebiedsdekkende tellingen in 1990. De gestage afname vindt al plaats vanaf het begin van de tellingen en laat deels een overeenkomst zien met de landelijke trend. De landelijke trend is na een inzinking in 1993-1994 vanaf 1996 stabiel. Ook de aantallen in de Gelderse Poort kelderden in 1994, waarna enig herstel

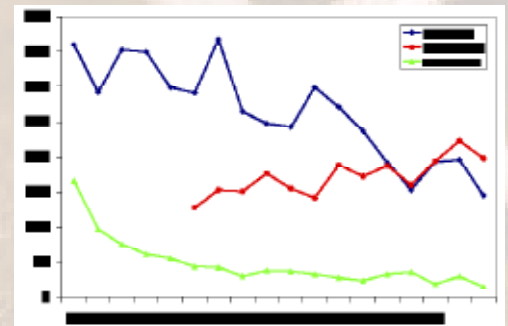
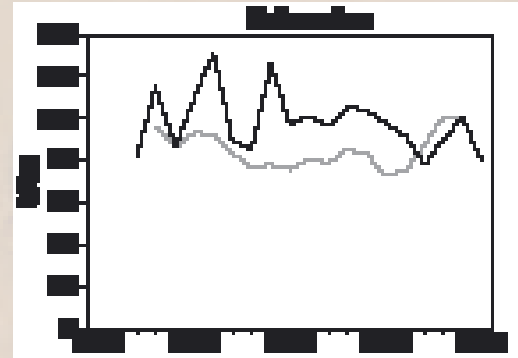
optrad tot 1999. Vanaf 2000 lijkt een afname te zijn ingezet waarvan het einde nog niet in zicht lijkt. Ondanks het feit dat de Steenuil mogelijk jaarlijks iets onderteld wordt, kan niet worden ontkend dat de soort een flinke klap gehad heeft. Van de 131 territoria in 1991 is anno 2007 nog minder dan éénderde over.

Huiszwaluw *Delichon urbica*

Populatie 2001-2007: 249-487

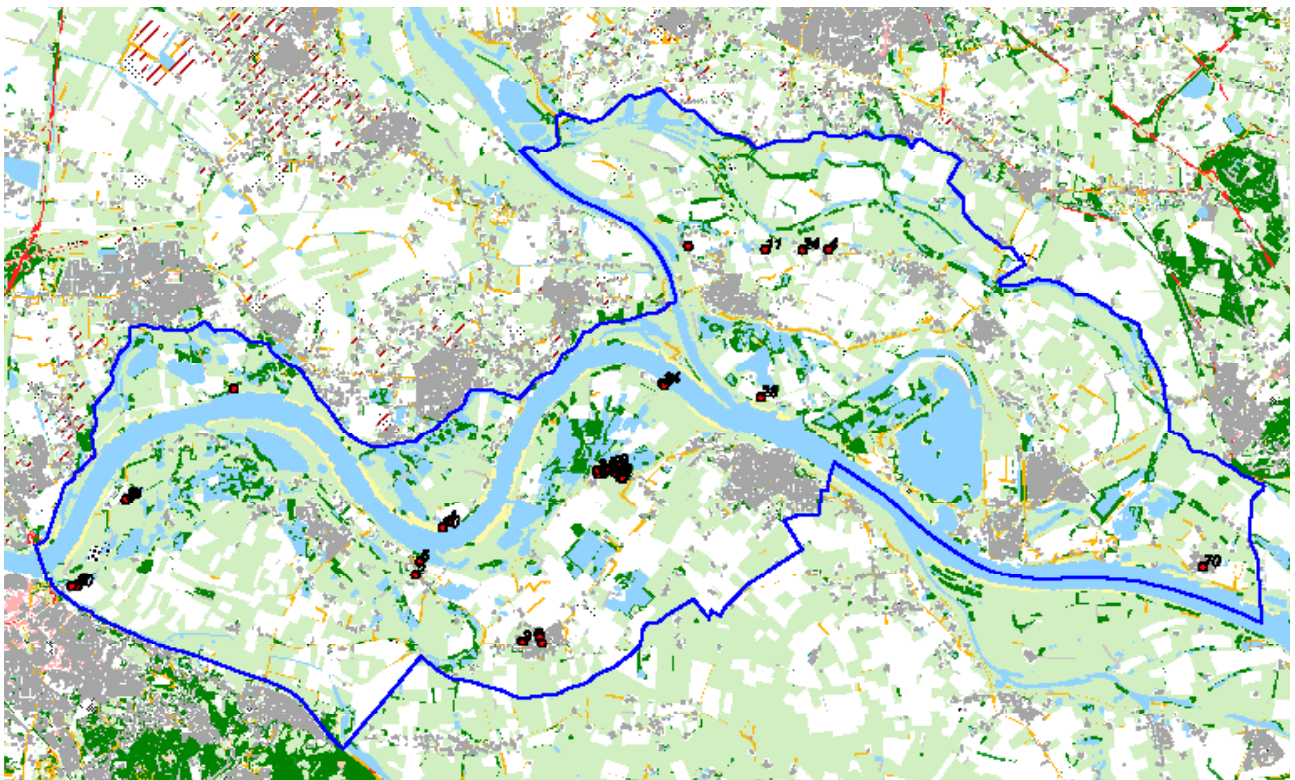
In 2007 werden 358 nesten geteld. Bijna 100 minder dan in 2006. De Huiszwaluw kwam verspreid over elf kernen voor. Soms is het voorkomen beperkt tot een enkele boerderij, in andere gevallen broedt de soort verspreid over verschillende straten in een dorp.

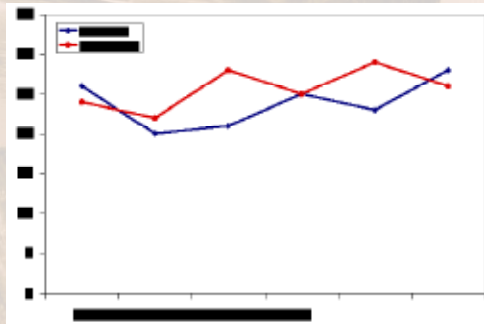
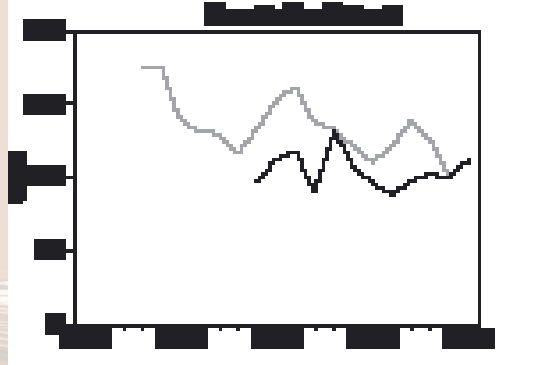
De aantalontwikkeling in de Gelderse Poort vertoont in grote lijnen dezelfde pieken en dalen als de landelijke trend. Aantallen kunnen variëren met de telinspanning. Opvallend is dat het hoogste aantal na 2000 afkomstig is uit 2001 (MKZ-jaar). Een jaar waarin de meeste natuurgebieden in de Gelderse Poort niet toegankelijk waren en sommige tellers

zich mogelijk gestort hebben op het uitkammen van dorpskernen op Huiszwaluwen.

Tussen de drie deelgebieden zijn kleine verschillen in aantalontwikkeling, waarbij het zwaartepunt van de verspreiding langzaam is verschoven van de Ooijpolder naar de Rijnstrangen. In de Ooijpolder nemen de aantallen, na een piek in 1996, langzaam af naar een dieptepunt in 2007. In de uiterwaarden ten noorden van de Waal laten de aantallen vanaf 1990 een voortdurende afname zien, waarbij 2007 voorlopig het dieptepunt is. Een lichte toename is te zien in de Rijnstrangen, waar de aantallen vanaf 1995 licht toenemen tot een maximum in 2006.

92

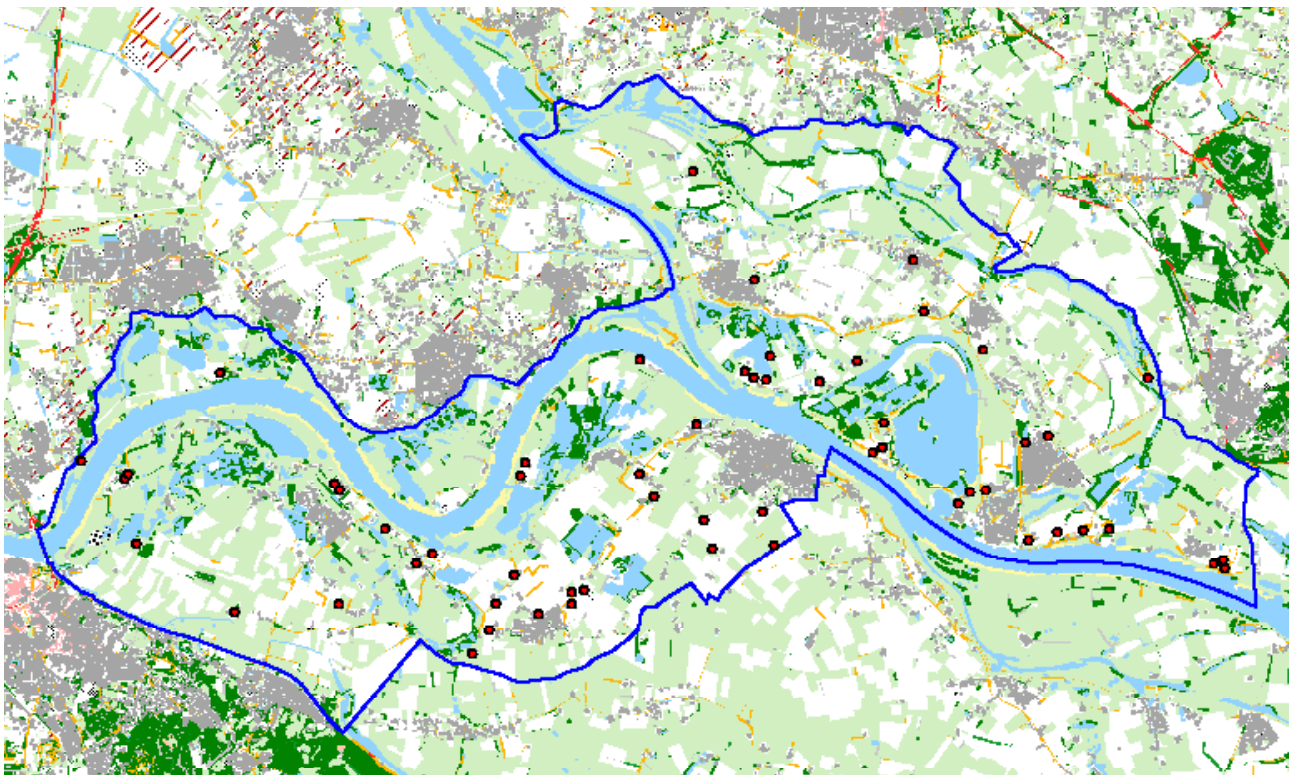

Zwarte Roodstaart *Phoenicurus ochruros*

Populatie 2002-2007: 44-56

In 2007 werden 56 territoria vastgesteld. De aantallen van de Zwarte Roodstaart zijn stabiel en fluctueren zonder duidelijke trends. De trends in de deelgebieden Ooijpolder en Rijnstrangen laten weinig verschillen zien. In de uiterwaarden ten noorden van de Waal lijkt de Zwarte Roodstaart iets te zijn afgenomen ten opzichte van de periode 1995-2000.

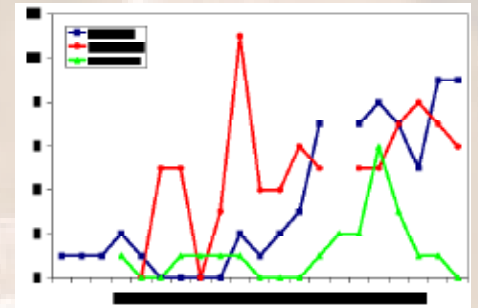
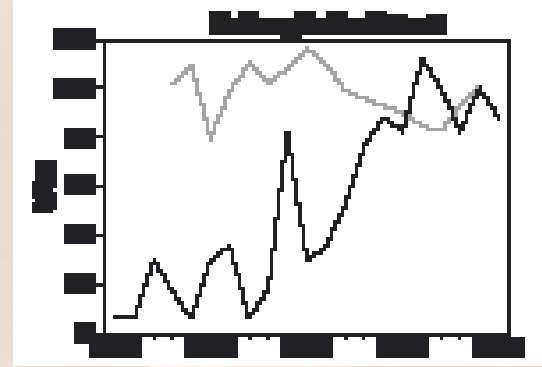
In de verspreidingskaart komt de ligging van (steen)fabrieken, bedrijfsgebouwen en grote boerenschuren tot uiting. Grote steenfabriekscomplexen, zoals in de Lobberdensche Waard en bij Spijk herbergen vaak meerdere paren.

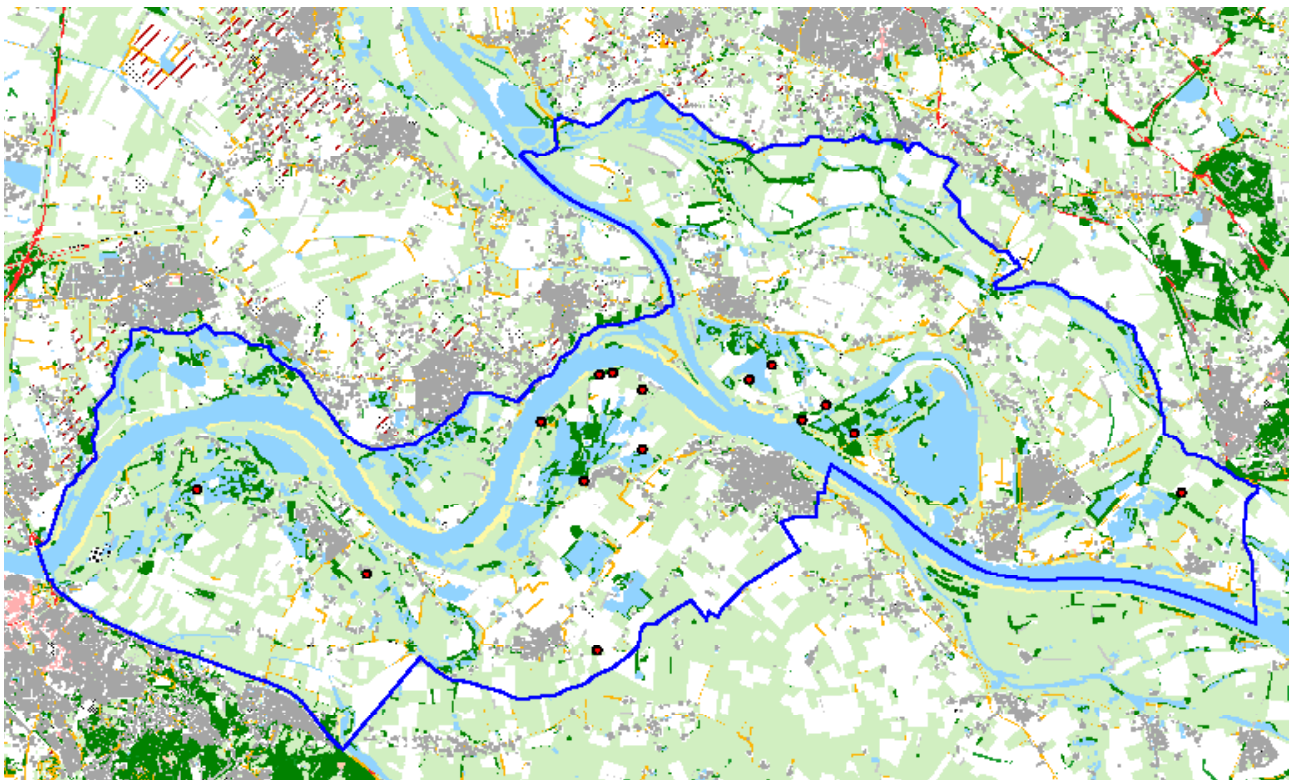

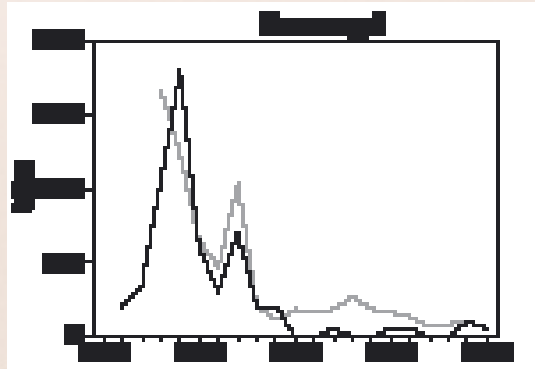
Gekraagde Roodstaart *Phoenicurus phoenicurus*

Populatie 2002-2007: 14-19

In 2007 werden 15 territoria vastgesteld. Een gemiddeld aantal in de laatste zes jaar. Ten opzichte van de stabiele tot licht afnemende landelijke trend nemen de (kleine) aantallen in de Gelderse Poort sterk toe vanaf midden jaren negentig. De laatste zes jaar nemen de aantallen in de Ooijpolder toe tot een maximum van negen territoria in 2006 en 2007. In de Rijnstrangen fluctueren de aantallen wat meer. In de uiterwaarden ten noorden van de Waal werd de Gekraagde Roodstaart in 2007 niet (meer) vastgesteld, na een piek van zes territoria in 2003. De verspreiding in 2007 is opvallend geclusterd in de Millingerwaard en Lobberdensche Waard/Bijland.

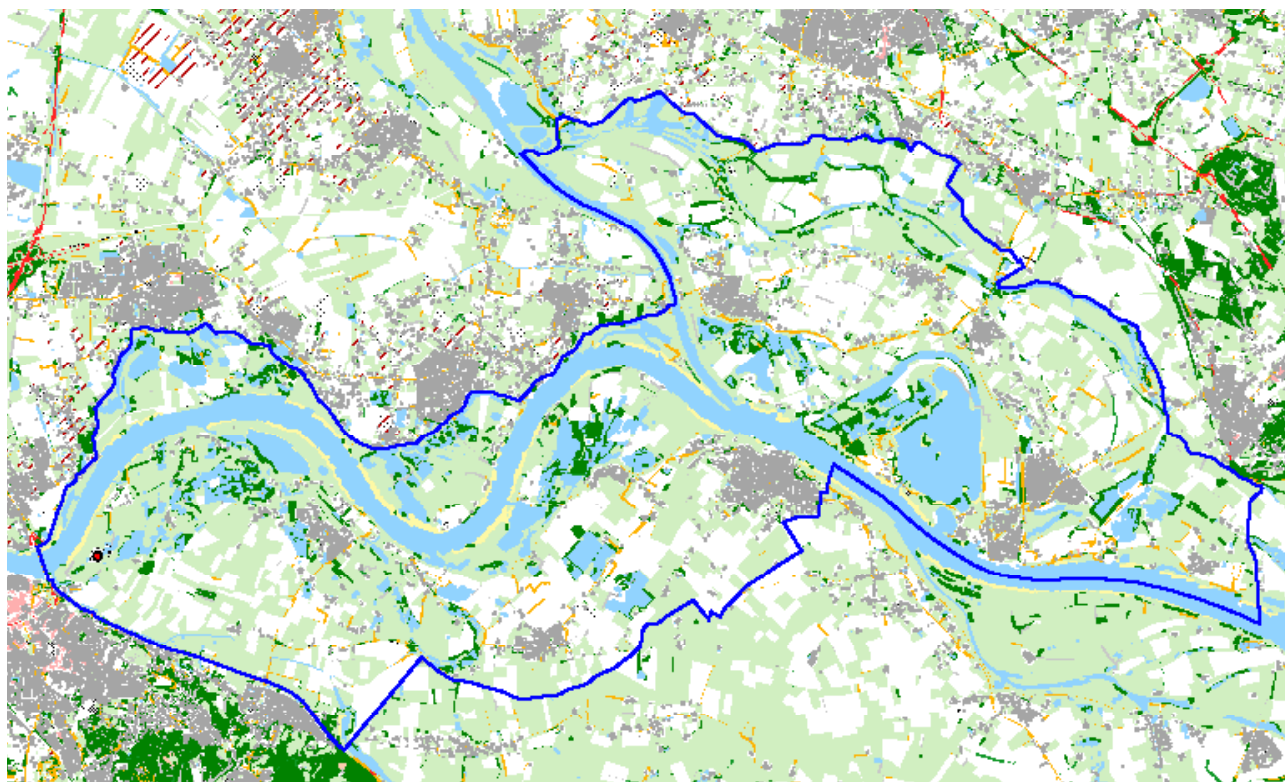
Kramsvogel *Turdus pilaris*

Populatie 2002-2007: 0-2

In 2007 werd een zeker broedgeval (nestvondst) vastgesteld in populieren ten westen van de Oude Waal in de Ooijpolder. In de afgelopen zes jaar werden territoria vastgesteld in 2002 (Circul), 2003 (Groenlanden) en 2006 (2 resp. Oude Waal, Ooijpolder en Kom Leuth).

Het aantalverloop in de Gelderse Poort vertoont een opvallende overeenkomst met de landelijke trend vanaf begin jaren negentig. Na een snelle toename kwamen de pieken in het voorkomen van de Kramsvogel in het onderzoeksgebied overeen met landelijk goede jaren, zoals 1992 en 1994.

Daarna "stortte" de populatie in en werd de Kramsvogel weer een niet-jaarlijkse broedvogel.

Evaluatie

In 2007 zijn in de Gelderse Poort ruim 120 verschillende broedvogelsoorten vastgesteld, hiervan zijn er 90 (vrijwel) gebiedsdekkend geteld. De overige 30 soorten zijn algemene, wijdverspreide soorten, zoals bijvoorbeeld Koolmees en Ekster. In de Gelderse Poort werden in 2007 in totaal 35 soorten vastgesteld die voorkomen op de landelijke Rode Lijst van bedreigde en/of karakteristieke vogelsoorten, te weten: Roerdomp, Woudaap, Wintertaling, Zomertaling, Slobeend, Boomvalk, Patrijs, Grutto, Tureluur, Oeverloper, Visdief, Zwarte Stern, Zomertortel, Koekoek, Kerkuil, Steenuil, Ransuil, Groene Specht, Veldleeuwerik, Boerenwaluw, Huiswaluw, Graspieper, Gele Kwikstaart, Nachtegaal, Kramsvogel, Snor, Grote Karekiet, Spotvogel, Grauwe Vliegenvanger, Matkop, Wielewaal, Huismus, Ringmus, Kneu en Grauwe Gors.

Vijftien procent van het onderzoeksgebied (10.712 ha) is in beheer bij Staatsbosbeheer (1.601 ha).

Hieronder is voor enkele kenmerkende Rode Lijstsoorten het belang aangegeven van de Staatsbosbeheerreinen in de Gelderse Poort (percentage totale populatie binnen SBB-terreinen). Roerdomp (100%), Zomertaling (76%), Slobeend (63%), Patrijs (51%), Grutto (65%), Tureluur (67%), Zwarte Stern (94%), Zomertortel (57%), Veldleeuwerik (53%), Graspieper (64%), Gele Kwikstaart (36%), Nachtegaal (50%) en Grote Karekiet (100%).

Aanbevelingen/Conclusies

96

Algemene constatering en voorzichtige conclusies zijn te lezen in de algemene teksten over de verschillende soortgroepen en in de soortteksten. Alle beschikbare broedvogelgegevens vanaf 1989 zijn verwerkt als stippen in een GIS-bestand. Met dit bestand zijn in de toekomst gedetailleerdere analyses (zoals per biotoop, deelgebied of beheerder) mogelijk.

De recente ontwikkelingen in de Gelderse Poort, zowel in het landschap en het beheer als in de aantallen vogels, geven aan dat er nog voldoende te ontdekken valt in het gebied. Doorgaan met karteren en integreren van broedvogelgegevens met andere fauna- en floragegegevens is dan ook het devies, zodat toekomstige ontwikkelingen vastgelegd kunnen worden. Tevens zijn de te verzamelen broedvogeldata van grote waarde voor evaluatie van beheereffecten.

Foto verantwoording

Alle vogelfoto's zijn gemaakt door Harvey van Diek, behalve Roerdomp (pag. 29, Hans Gebuis), Buidelmees (pag. 40, Michel Geven), Wielewaal (pag. 85, onbekend) en Kerkuil (pag. 90, Peter Bloemhart). Fotografen van de biotoopfoto's staan vermeld bij de betreffende foto's.

Bijlage

Besproken soorten met paginanummer

Species	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ooievaar	80	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Spotvogel	10	60	50	10	10	10	10	10	10	10
Roodborst	10	10	60	10	10	10	10	10	10	10

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Rijksstraatweg 178
6573 DG Beek-Ubbergen
T (024) 684 81 11
F (024) 684 81 22

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

Dit rapport is het derde rapport over de Broedvogels van de Gelderse Poort en is geschreven in opdracht van Staatsbosbeheer regio Oost.

Het rapport heeft een tweeledig doel. Ten eerste om een overzicht te geven van de broedvogels in 2007 en ten tweede om een beschrijving te geven van de recente aantalsontwikkeling.

Dit rapport sluit aan op het vorige rapport *Vogels van de Gelderse Poort, Broedvogels 1960-2000*. Voor een uitgebreide gebiedsbeschrijving wordt verwezen naar dit rapport.

